

Masi kiukiu Luk ghe pitiela Inangari emuemua

Luk karika va kateva kapuna disaepolo Iesu, ta dokta ia, ghe kasukasu eitauaa tee Pol. Luk ghe pitila ghalua vuku, Masi Inangarina me Gheegheleiaaira Apostolo atoa, me lalu auliaa kiukiuna Iesu me aitiutiu etoa ninamanama tale ale manga atoa. Eaauliaa oroi voto ghe lutula tale tokatokane Iesu, me inangarina Iesu. Etiuaa tale lutulutuaane Jon tau ngai asuu ia, me eruu tale tottotuaane Iesu. Luk karika ajiu ia, me eapasunga vaalua Iesu eaaloanna taumattu karika ajiu ila, lo atoa karika tue peipeiena ila, lo atoa ajiu laghe kolokolola va “tau ngai ghelei ssavoto ila”, me lo atoa karika arariira. Eaauliaa tee nilooloo sae, Spirit Manga ateva, me nimasimasi.

Tani kila amuemua

Inangari tani tiuaa *1:1-4*

Lutulutuaane Iesu me nau aliki ia *1:5-2:52*

Jon tau ngai asuu ia me Iesu *3:1-4:13*

Iesu ghe uungula eGalilii *4:14-9:50*

Iesu ghe saela eJerusalem *9:51-19:10*

Iesu ghe uungula eJerusalem *19:11-21:38*

Matemateaane me tottotuaane Iesu *22:1-24:53*

Aitiutiu

¹ Namu ngateva Tiopilus, kasina ninamanama ang ghe lao sio, oroi taumattu laghe tootoongaala

tani piti kiukiuna voto Vau eteva ghe gheleila me ghe lutula elome etaimami. ² Laghe aaimuli tee inangariira lo atoa laghe tarala isaa o voto ta mataira. Laghe tiula ta nau voto ghe tani tiuaala. Isaa o taumattu ghe uungu tale inangarina ateva Vau ngepona ateva me ila laghe tau mae sio isaa oia kiukiu. ³ Liuna avalua o me aghi tee aghaloanna tani piti eghulughuluena isaa o kiukiu me aghasaokie atu ta ngetam. Aghe uungula oroi nau tani kolomi emasina vaalua isaa o inangari ghe tani tiuaala. Namu ngateva, isaa oia voto ngapitila isaa akapaaili koronna. ⁴ Utara me aue ukila amasina va isaa o inangari laghe apasungaala etam koronna akapa.

Ensolo ateva ghe uela ta Sekaraea va Jon aue elutu

⁵ Nau Herot kingi ia eJiudia, kateva pristi ghe tokatoka, ararina atea ta Sekaraea, tuvuna ia Abija, me vausenna ateva, ararina atea ta Elisabet, ie tee tuvuna ta Eron. ⁶ Ilalua ghulughuluena ilalua ta matane Vau eteva. Lalu ghe aaimuli tee kanna inangari nipaopao me inangarina Vau eteva me karika righi gheeleiaairaruwa sesa ta matane. ⁷ Me tee, karika righi natuiraruwa ta poli Elisabet kina ngere ia, me tee lalu ghe taita namuula me vause namuula.

⁸ Kateva nau, kapuna atoa Sekaraea, laghe uungu tani ghelei uunguaaira pristi etoa, me Sekaraea, ie tee ghe uungu. ⁹ Vara me laghe gheleila kasina salana tani kila va saa pristi eteva esso tale rum manga atiulu tani sso ghelei asu eteva masi ngusungusuaane esae ta Vau eteva.

Laghe gheleila isaa o voto me laghe kilala va aue Sekaraea esso. ¹⁰ Nau ghe gheelei isaa o voto tani ghelei asu eteva masi ngusungusuaane, taumattu ngatoa laghe looloo sae eleka, elome tale vanisi eteva tale ale manga ateva.

¹¹ Vara me ensolo ateva kapuna ia Vau eteva ghe otuotula ta Sekaraea. Ghe tiitingina tale pai muenna ativilau tale olta ngateva laghe gheeghelei asu eteva masi ngusungusuaane etana. ¹² Sekaraea ghe tarala ensolo ateva, me ghe soghieiniela, me ghe matautula. ¹³ Me ensolo ateva ghe uela etana va, “Sekaraea, urau mene matautu. Vau eteva ang ghe nongola kalum nilooloo sae etana. Vausenim ateva ta Elisabet aue eghaa aliki eteva taita ia me uase ararina atea ta Jon. ¹⁴ Nimasimasi aue etoka ta ngetaimalua me aue amalua toka amasina. Oroi tee taumattu aue emasimasi poli aliki eteva aue elutu, ¹⁵ poli ia aue enamuu ta taataraane Vau eteva, me erau mene ropi uaeni me manu sarasarakana. Aue Spirit Manga ateva etoka etana nau ia ta kova kinna, me nau ekapa atoa. ¹⁶ Ia aue ekatulaa oroi taumattu nge Israeli etoa me aue la mene kiri me la oghi lao ta Vau eteva kapuira God ia. ¹⁷ Uunguaane me sarasarakaniaane aue nongina Elaija, me aue emuemue ta Vau eteva. Aue eghelei tamatama atoa me natuira atoa la mae aitaaua, me aue la kateva nonga, me aue eghelei emasina nannaaira lo atoa karika la nongonongo usilaa me aue la ghaa masi ninannaa nongina lo atoa ghulughuluena

ila. Aue eghelei taumattu eaimonomosiaa tale maemaeane Vau eteva.”

¹⁸ Me Sekaraea ghe kolomila ensolo ateva va, “Vaalua arooroo tani kila va inangarim koronna, poli ngaghe taita namuula me vausenighi tee ateva ang ghe vause namuula?”

¹⁹ Me ensolo ateva ghe liula me ghe uela va, “Aghi Gabriel. Atiitingina emua ta matane Vau eteva me ia esungieghila tani sio auliaa isaa oia masi inangari ta ngetam. ²⁰ Unongo! Poli karika uaaiesoaa inangarighi, aue upaavoo. Karika aue usama lomosi ta voto aghauliaala aue elutu. Inangarighi aue elutu ekoronna tale nau Vau eteva eaaloanna.”

²¹ Me taumattu ngatoa laghe toitoi poi Sekaraea me ngila ghe nannaa va sa ateva ange lutula me karika ange kupikupi ghoa parasi tale rum manga atiulu. ²² Vara me ghe kupi ghoa mae, me karika ghe roola tani aippooaa teeila, me laghe nim kilala va koti ange tarala teva nitaatara ie nonga ange kilaiela tale rum manga atiulu, poli ghe nim suisui me ghe aimatoonga ta nimane, ta ghe paavoola.

²³ Vara nauna tani uungu ghe ruula, me Sekaraea ghe oghi lao sio tanganuena. ²⁴ Emuli tale isaa o nau, me vausenna ateva ta Elisabet ang ghe suusunuku, me ghe tam aotuotu poila ghe roola ghalima ulana. ²⁵ Ghe uela va, “Vau eteva ghe alousiusi teeieghila, me ang ghele gheleila ia oia voto ateva ange lutu etaghi, tani ghaa velu nipalata ateva etaghi ta mataira taumattu ngatoa.”

*Ensolo ateva ghe auliaala kiena Meri
va Iesu aue elutu*

²⁶ Tale aiaaghaonomina ateva (6) ulanina Elisabeth nau ghe suusunuku, Vau eteva ghe suula ensol Gabriel tani sio tale natu masaliki erighi eGalilii, ararina atea ta Nasareti. ²⁷ Ghe lao sio tani tara aliki vause ateva, karika ghe aso tee poi teva taita, ararina atea ta Meri. Laghe aseainiela va elai ta Josep, tuvuna ia Deivit. ²⁸ Ensolo ateva ghe lao sio etana me ghe uela va, “Elue talaua etam! God ang ghe arangiseiola, me Vau eteva etokatoka teeio.”

²⁹ Meri ghe soghiaala tani nongo isaa o inangari, me ghe annangailiila va tani saa inangari llo oia. ³⁰ Me ensolo ateva ghe uela va, “Meri, urou mene matautu. Vau eteva aue eghelei masi voto etam. ³¹ Unongo! Aue ukkaai aliki eteva taita ia, me uase ararina atea ta Iesu. ³² Ia aue enamuu, me aue la koloa va Natuna ateva Lo ateva Iaaili Epona. Me Vau eteva God aue egheleia ekingi nongina tuvuna ta Deivit. ³³ Ia aue namuu tale ararimangalina ateva Jekop nau ekapa atoa, me ninamu ngateae etana karika aue ekapa.”

³⁴ Me Meri ghe kolomila ensolo ateva va, “Isaa o voto, vaalua aue elutu, poli karika aghe aso tee poi teva taita?”

³⁵ Me ensolo ateva ghe liula inangarina me ghe uela va, “Aue Spirit Manga ateva emae toka etam, me sarasarakaniaane Lo ateva Iaaili Epona aue eakouo. Ia o aliki eteva aue umolenainia aue emanga, me aue la koloa va Natuna ia God.

³⁶ Unongo, mangalim ta Elisabet ang ghe vause namuula, me ia oia ekakkaai me aue emolena, aliki eteva taita ia. Nau to ang ghe lao sio, laghe ue va karika eroroo tani ghaa aliki. Me ia oia esuusunuku ang ghele ghaonomola (6) ulanina. ³⁷ Poli karika teva voto God etam rooroo tani ghelei.”

³⁸ Me Meri ghe uela va, “Unongo, aghi kapuna vause tau ngai uungu ieghi Vau ngepona ateva. Erooroo tani ghelei etaghi voto nongina uauliaa.” Vara me ensolo ateva ghe kasu vuliela.

Meri ghe lao sio tani tara Elisabet

³⁹ Kasina nau ghe lange sio tale isaa o nau, Meri ghe ailuiluila tani lao tale voto ateva oroi motouru etana tale kateae ppae natu masaliki tale masaliki eteae ejiudia. ⁴⁰ Me ghe kupi ssola tanganuena Sekaraea me ghe tarala Elisabet me ghe uela va, “Elo alai etam.” ⁴¹ Nau Elisabet ghe nongola Meri ghe samasama teeia, aliki eteva ta kovane namungaili ta ghe aisiisiaala, me Spirit Manga ateva ghe pasula ta Elisabet. ⁴² Me ghe sama anamungailiila tani ue va, “Vau eteva ang ghe tau aatu sio niarangise elaulau niarangise etautau ta mene katoa vause. Ia ona aliki eteva ukaakaia aue eghaa niarangise ta Vau eteva. ⁴³ Kalughu sa ateva me kinna ateva Vaughu eteva ange mae sio tani taraieghe? ⁴⁴ Nau eteva anongola ta usamala, arovaeaata ta aliki eteva ta kovaghi emasimasila me eaisiisiaala. ⁴⁵ God aue earangiseio poli ughe aiesoaala voto Vau eteva ghe uela va aue elutu ta ngetam.”

Kkinarina atee Meri

- 46 Meri ghe uela va,
 “Maamauluaaghi etautau sae ararina atee Vau eteva,
 47 me urunguitanighi eteva emasimasiangaili God ta eaasaangieghi.
- 48 Aghi nim tau ngai uungu ieghi etana, karika teae ararighi, me ghe taraieghila tale maa-masinaane.
 Ia oia vituu eteva me llo auena vituu aue la ue va Vau eteva ghe arangiseieghila,
 49 Lo ateva sarasarakanaaili ia ghe gheleila voto namungaili etaghi, me ararina atee manga ia.
- 50 Eaapasunga masi aalousiusiaane ta lo atoa la oneoneainia aue etoka gheelei evalua o tale ia oia vituu eteva me llo auena vituu.
- 51 Ghe gheleila kinatama voto ta nimana, me ta lo atoa la tautau sae nannaaira, aue egheleila la ghaitiuaa see.
- 52 Ghe atoka siola lo atoa taumattu namu ngila me sarasarakanaaili ila me ghe atingina saela lo atoa taumattu karika righi arariira.
- 53 Ghe tautau masi voto ta lo atoa taumattu maloona ila, me lo atoa tau peipeiena ila, ghe sungisungi vella, nim ila laghe kasukasu karika laghe ghaaghaa righi voto.

⁵⁴ Ghe sausila kapuna tau ngai nongonongo anna
atoa ta Israeli etoa,
poli eannaa alousiusiaane

⁵⁵ ta Abraham me lo atoa tuvuna auena la lutu,
nongina ghe auliaala ta tuvuita atoa.”

⁵⁶ Meri ghe toka teela Elisabet ghe roola kotolu
ulana me ghe vira mene kiriaa lao sio tanganu-
ena.

Lutulutuaana Jon tau ngai aasuu ia

⁵⁷ Nauna Elisabet tani molenaa, me ghe mole-
naala aliki eteva taita ia. ⁵⁸ Lo atoa taumattu
tanganueira aitaaua me kapuna atoa, laghe non-
gola kiukiu vaalua Vau eteva aalousiusiaane ta
Elisabet. Laghe masimasi eitaaua teeiela.

⁵⁹ Aiaaghaoaluna (8) ateva nau, taumattu nga-
toa laghe mae sio tani velu eitaaua tani iso aliki
eteva, me laghe aloanna tani ase ararina atea ta
Sekaraea, poli ararina ia tamane. ⁶⁰ Kinna aliki
eteva ghe uela va, “Karika! Ararina atea ta Jon.”

⁶¹ Me laghe uela etana va, “Karika teva ka-
puimim ararina ia arari etea ona.”

⁶² Me laghe aaimatoonga ta nimaira tani kolomi
tamana aliki eteva va saa arari etea eaalooan-
naia. ⁶³ Sekaraea ghe aaimatoongaala etaira va
la ghaa taula teva aipitipiti me epiti inangarina.
Inangarina ghe pitila ghe uela va, “Aliko eteva,
ararina atea ta Jon.” Taumattu ngatoa laghe
soghiaala voto laghe tarala. ⁶⁴ Arovaeaata ta
God ghe otila paane ateva Sekaraea, me Sekaraea
ghe samala, me ghe mene tiuaala tani sama me
ghe tau saela ararina atea God. ⁶⁵ Me lo atoa

masaliki kalakalangina ila laghe tarala isaa o voto ghe lutula, me ghe moilala, me kiukiu ghe kasu ekapa seela, me lo akapa atoa laghe tokatoka tale voto ateva oroi motouru etana eJudia, laghe nongo akapala. ⁶⁶ Lo akapa atoa taumattu laghe nongola, laghe nnaa sosso laala isaa o kiukiu, me laghe aaikolomieinila va, “Aliko eteva oia, aue saa taumattu nau enamuu?” Poli laghe tarala va sarasarakaniaane Vau eteva ghe toka aitauea teeieia.

Kkinarina atea Sekaraea

⁶⁷ Spirit Manga ateva ghe pasula ta Sekaraea, tamane aliko eteva, me ghe aulia ngamuemua alokoila inangari tani ue va,

⁶⁸ “Ita tau sae ararina atea Vau eteva, kapuira Goto ia Israeli etoa, poli ghe mae sio tani sausi kapuna taumattu ngatoa me ghe poli aoghi teeilala.

⁶⁹ Ghe tau mae sio kateva taumattu sarasarakanaaili ia tani sausita elome ta tuvuna atoa Deivit, kapuna tau ngai nongonongo anna ateva God.

⁷⁰ Nongina ghe gheleila inangari nialokoi ta propete atoa manga ila me ila laghe auli-aala emua arau,

⁷¹ va aue easaangita ta tau ngai ssateeita atoa, me ta nimaira lo atoa esessaieiliila etaita.

⁷² Ta poli aalousiusiaane ghe sausila tuvuita atoa, me eannaa inangari manga emua arau ghe aulia ngalokoila

⁷³ ghe auliaala inangari nialokoi ta tuvuita

1:68: Sams 72:18. **1:69:** Sams 18:2. **1:71:** Sams 106:10.

1:72: Aitiutiu 17:7; Sams 105:8-9. **1:73:** Aitiutiu 22:16-17.

- ateva ta Abraham.
- 74 Eanna tani asaangita ta nimaira tau ngai
ssateeita atoa
me ita kkaueinia me ita rau mene matautu.
- 75 Liuna avalua o me nau ekapa atoa, nau
sakesake ita, ita kasu tale salana manga me
ghulughuluena ta matane.
- 76 Me io, natughu, aue la ghaseo va kapuna
propete io Vau eteva;
me io aue umuemuea Vau eteva tani ai-
monomonosiaa salane atikirighi,
- 77 tani ghelei masalika tale kapuna taumattu
ngatoa, vaalua tani saanga
me eghaa velu kaluira ssavoto,
- 78 tale aalousiusiaane kapuita Goto ateva,
me mallanga ngepona liu eteva aue esio
etaita
- 79 tani tau mae mallanga ateva tale taumattu
ngatoa la tokatoka tale saurrom
me tootoo nimate ateva
me tani aitaraa kasukasuaaita tani lao tale salana
luei.”
- 80 Ia o aliki eteva ghe namuula, me alomasaan-
ganiaane ghe sarasarakanaailiila, me ghe toka-
toka tale voto ateva karika righi taumattu etana,
elomosina ta ghe vira mene ghaala nauna tani
ppooaa tale taumattu nge Israeli etoa.

2

Lutulutuaane Iesu (Mat 1:18-25)

1:75: Tts 2:12-14. 1:76: Ais 40:3. 1:77: Jer 31:34. 1:78:
Ais 60:1-2.

¹ Tale isaa o nau, Siisa Augustus ghe alokoila kateva inangari va la ghaa akapa arariira tau-mattu ngatoa. ² Nau eteva Kuirinius gavana ia eSiria, laghe gheleila aitiutiu eteva sensis. ³ Liuna avalua o me isaa akapa taumattu ghe oghioghi lao tale masaliki tuvaira atoa, me gavmani ghe ghaaghaa arariira.

⁴ Poli Josep ararimangalina aitauaa tee Deivit, liuna avalua o me ghe kasu vulila masaliki eteae eNasareti nge Galilii, me ghe saela eJudia tale masalikina atae Deivit, la kolokoloa va Betlehem, tani alokoi ararina atae. ⁵ Ia me vause ateva laghe aseainiela va eghaaia, ararina atae ta Meri, lalu ghe saela va gavmani ghe ghaa arariiraru. Isaa o nau Meri ghe suusunuku. ⁶ Ilalua eBetlehem me ghe ghaala nauna Meri tani molenaar, ⁷ me ghe molenaala natuna aitiutiu eteva aliki taita ia, me ghe ghiisainiela tale kalio me ghe alokoie siola tale aikaai aneira inana ateva vulumakao atoa, poli isaa akapa ale aiasoaso ghe pasula.

Ensolo atoa laghe auliaala kieira tau ngai toi sipsipi etoa

⁸ Eleka tale masaliki eteae eBetlehem, katoa tana tau ngai toi sipsipi laghe aaitoiaa kieira ghaata kkena tale voto ateva rarrasa etana, eleivoo. ⁹ Me kateva kapuna ensolo Vau eteva ghe rekataala etaira me mallangina ateva ghe talieinilala me laghe matautu saasakiaala. ¹⁰ Ensolo ateva ghe uela etaira va, “Am rau mene matautu, poli amae sio tani auliaa kieimim tale masi kiukiu. Isaa oia inangari aue eghelei isaa akapa

taumattu la masimasieili. ¹¹ Ia oia nau eteva aliki eteva, aiasaangimim ia, ange lutula tale masalik-ina atea Deivit, ia Mesaea ia, me Vau ia. ¹² Vaalua aue am kilaia, aue am taraia ghiighisainia tale kalio, me easoaso tale aikaai aneira inana ateva vulumakao atoa.”

¹³ Arovaea nonga ta mene katoa ensolo oroian-naaili ila la tokatoka epona liu, laghe kaurekatila, me laghe tingina teela ia o ensolo ateva, me laghe tiuaala tani kkaua ararina atea God, laghe ue va, ¹⁴ “Ita tau sae ararina atea Vau eteva epona liu me tale kosa ateva luei aue etoka ta lo atoa God emaamasieinila.”

¹⁵ Nau ensolo atoa laghe kasu vulilala, me laghe saela epona liu, me tau ngai toi sipsipi etoa laghe aippooa ngaitauaala va, “Ita kasu me ita lao eBethlehem, me ita laa tara isaa o voto ange lutula, Vau eteva eauliaala.”

¹⁶ Laghe ailuiluila tani kasu, me laghe laa saopi sio Meri me Josep me aliki eteva, ghe asoaso tale aikaai aneira inana ateva vulumakao atoa. ¹⁷ Nau eteva laghe taraiela, laghe auliaa seela inangarina aliki eteva, ensolo ateva ghe auliaala etaira. ¹⁸ Me ila akapa taumattu ngatoa laghe nongola kiukiu tau ngai toi sipsipi etoa laghe auliaala, me laghe soghiaala. ¹⁹ Meri ghe ailokoia ngakapala isaa o inangari tale urunguitanina, me nau ekapa atoa ghe annaa. ²⁰ Tau ngai toi sipsipi etoa laghe oghiaala, me laghe tau saela ararina atea God, me laghe masimasiangailiila God, poli isaa akapa voto ensolo ateva ghe auliaala, laghe tarala me laghe nongola, nongina ghe auliaala.

Laghe asela ararina ateae Iesu

²¹ Aiaaghaoaluna (8) ateava nau laghe isola aliki eteva, me laghe asela ararina ateae ta Iesu, kinna karika ghe kaaia me ensolo ateava ghe ase alokoila ararina ateae.

Simion me Anna lalu ghe tarala Iesu tale ale manga ateava

²² Ghe ghaala nau ta Josep me Meri tani raarangisana, tani aimulusi tee inangari ni-paopao Moses ghe piti elokoila. Liuna avalua o me lalu ghe saula aliki eteva, me laghe saela eJerusalem tani apasungainia ta Vau eteva.

²³ Lalu ghe anna tani aimuli tee Uru ngai Manga ateava eue va, “Isaa akapa aliki taita aitiutiu tani lutu, la taula lao me la ghamangaila ta Vau eteva.”

²⁴ Lalu ghe saela tani ghelei aiaavususuvusuea, nongina inangarina Vau eteva ghe auliaala va, “Ghila alua nongina alikao alua, o valusu elua, lalu vira mene naanamuu.”

²⁵ Isaa o nau kateva taumattu ghe tokatoka eJerusalem, ararina ateae ta Simion, ghe ghelei nonga voto ghulughuluena, me ghe aaimuli tee God. Spirit Manga ateava ghe tokatoka ta ngetana. Ghe toitoi ia o taumattu ngateva aue alona eusi Israeli etoa. ²⁶ Spirit Manga ateava ang ghe aotula etana va karika aue emate lomosi ta etara mua kapuna Mesaea ngateva Vau eteva. ²⁷ Spirit Manga ateava ghe katulainiela me ghe kupi ssola tale ale ngeleka atiulu tale ale manga ateava, me kinna me tamane Iesu lalu ghe maeaa sio ia o aliki eteva Iesu etana, tani ghelei voto inangari

2:21: Luk 1:31. **2:22:** Lev 12:1-8. **2:23:** Eks 13:2, 12.

2:24: Lev 12:8.

nipaopao eaauliaa. ²⁸ Me Simion ghe sauela me ghe kalopiela, me ghe tau saela ararina ateae God, me ghe uela va,

²⁹ “Vau eteva, aghi kapum tau ngai nongonongo anna ieghi,

ia oia urooroo tani tau velueghi tale luei, nongina ughe auliaala.

³⁰ Mataghi ange tarala kalum niasaangi eteva,

³¹ ughe aimanomanosieiniela ta mataira isaa akapa taumattu ngatoa,

³² ia mallanga ia eaapasunga Vau eteva ta mene katoa patunganue namuu,

me aue la gharuaa kapum taumattu nge Israeli etoa.”

³³ Tamana me kinna Iesu lalu ghe soosoghiaa voto Simion ghe aauliaa tee Iesu. ³⁴ Me Simion

ghe arangiseilaluela, me ghe uela ta Meri va, “Ia oia natum ateva aue eghelei oroi taumattu

nge Israeli, katoa aue la mate, me katoa aue la saanga, aue etoka tani aimatootoongana ta taumattu ngatoa, me karika poi aue la annaia,

³⁵ me aue eghelei nannaaira aisuliaane aue eotu. Me io, Meri, alousiusiaam aue enongina baenata

ateva epasapasa urunguitanim ateva.”

³⁶ Vause ateva, propete ia, ghe vause namungailiila, ararina ateae ta Anna, natuna ia Panuel, tale ararimangali eteva ta Asa, ie tee

ghe tokatoka tale ale manga ateva. Nau ghe laila ghe toka teela taitanna ateva ghaituae (7)

ninamanama nonga me taitanna ateva ghe raue

2:30: Ais 52:10; Luk 3:6; Tts 2:11. **2:32:** Ais 42:6; 49:6; 52:10.

2:34: Ais 8:14; Mat 21:42; 1 Pita 2:8.

vuluela. ³⁷ Taitanna ateva ghe raue vuluela, me ghe tokala ghe roola ghaoalungaulu ghaatiae (84) anna ninamanama, me ghe kakkaua tale ale manga ateva ellaa me eleivoo, me ghe naenae me ghe looloo sae tale nau laghe suitoongaala va la lao aitauaa etana tale ale manga. ³⁸ Nau Simion ghe aaippooaa tee Meri me Josep, Anna ghe rekatala, me ghe tiuaala tani tau sae God, me ghe aauliaa aliki eteva ta lo atoa laghe toitoi kapuira tau ngai asaangi eteva Israeli etoa.

Josep me Meri lalu ghe kiriaa siola eNasaret

³⁹ Nau Josep me Meri lalu ghe ghelei ekapala voto tale inangarina Vau eteva, me lalu ghe mene oghi siola tanganueirarua eNasareti, ta pai nge Galilii. ⁴⁰ Ia o aliki eteva ang ghe naanamuu, me sarasarakana ia, alomasaanga ia, me God ghe aarangiseia.

Iesu elome tale ale manga

⁴¹ Isaa akapaaili ninamanama, tamana me kinna Iesu lalu ghe saesae eJerusalem tale nivelu eitaua ngateae, laghe aseasea va Pasova. ⁴² Nau anna ninamanama Iesu ghe kasangaulu ghaluaela (12), laghe saela tale nivelu eitaua ngateae, nongina laghe gheelei arau. ⁴³ Nau nivelu eitaua ngateae ghe ruula, tamane me kinna ngila ghe mene ooghiaa tani lao tanganueira, me taita arighi ta Iesu ghe tokala eJerusalem. Karika lalu ghe kilala. ⁴⁴ Lalu ghe annaa va Iesu ghe kasukasu tee mene katoa taumattu. Laghe kasula ghe roola kateva nau, me lalu ghe tiuaala tani

paea. Lalu ghe aaikolomainie see, ta mangali-irarua atoa me kapuirarua atoa. ⁴⁵ Nau karika lalu ghe taraiela, lalu ghe mene oghiaa lao sio eJerusalem tani mene paea. ⁴⁶ Ghalua nau ghe lange sio, me lalu ghe taraiela elome tale ale manga, ghe tokatoka tee tau ngai aapasunga ngatua. Ghe nongonongola, me ghe kookolomila tale nikokkolomi. ⁴⁷ Lo atoa laghe nongonongoa laghe soosoghiaa aalomasaanganiaane, me vaalua ghe liuliu uneira nikokkolomi. ⁴⁸ Nau eteva kinna me tamane lalu ghe taraiela, lalu ghe soghieiniela, me kinna ghe uela etana va, “Natughu, vaalua me ughe ghelei evalueiengaluela o? Angalua me tamam angalu ghele nannangailiio nau eteva angalu ghele paepaeo.”

⁴⁹ Ghe kolomilaluela va, “Vaalua me amalu paepaeaghi? Amalu rooroo tani kila va aghi tale alena ateva Tamaghi.” ⁵⁰ Karika lalu ghe kila amasinala malloeanina voto ghe auliaala etairarua.

⁵¹ Me ghe usilaluela, me laghe siola eNasareti, me nau ekapa atoa ghe nongonongo usilainilalua. Me kinna ghe ailokoia ngakapaailila isaa o voto tale urunguitanina ateva. ⁵² Me Iesu ghe naanamu, me aalomasaanganiaane tee ghe laa saesae, me God me taumattu ngatua laghe aaloannaailiia.

3

Jon tau ngai aasuu ia ghe aimonomonosiaala salana atikirighi

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Tale aiaakasangaulu ghalimae (15) atea nina-manama ta Taiberias Siisa tani aitoiaa eRom, me Pontius Paelat gavana ia eJudia, me Herot ghe aaitoiaa eGalili, me tuena ta Pilip ghe aaitoiaa eIturea me eTrakonitis, me Lisantias ghe aaitoiaa eAbilen — ² isaa o nau Annas me Kaeapas namuu ilalua ta pristi etoa ta aJiu etoa, me isaa o nau tee, Jon natuna Sekaraea ghe tokatoka tale voto ateva karika righi taumattu ta ngetana, me inangarina God ghe mae sio etana. ³ Jon ghe kasukasu ekapa see tale masaliki eJodan, kalakalaa tale ateo atea, me ghe poppooaa ta taumattu ngatoa va la nna ngaiooghioghiaa me la ghaa niasuu, me God aue ekkaluaa kaluira ssavoto. ⁴ Nongina propet Aisaea ghe pitila emua arau, ghe uela va, “Tale voto ateva karika righi taumattu etokatoka etana, lingi ngalo taumattu ngateva ekolokolo, eue va, ‘Am aimonomosiaa salane atikirighi Vau eteva, am ghelei eghulughuluena akapala salane. ⁵ Aue la roviu liu me voto saesaena pei nikai emasina, me llo salana viloviloana pei nighelei eghulughuluena me voto sesaaili aue la ghelei emasina. ⁶ Me taumattu ngakapa atoa aue la tara kanna niasaangi God.’ ” ⁷ Oroienaaili taumattu ghe mae sio ta Jon va easuula, me Jon ghe uela etaira va, “Am nongina va natuira iem katu ngatoa! See euela etaimim va am ilou vuli sessaiaane Vau eteva ange anna tani

lutu etaimim? ⁸ Am kuneaa righi ueimim tani apasunga va ngam ghe vella kaluimim ssavoto. Am rau mene ue va, ‘Ami tuvuna amami Abraham.’ Poli aghaauliaa etaimim va God erooroo tani ghelei isaa o atu etuvuna Abraham. ⁹ Kulum ateva aimonomosiaanna ia tani tue akatuu ai, me isaa o ai karika ekuukunea masi uene aue la tue me la sau velu sae tale kuraa atee.”

¹⁰ Me taumattu ngatoa laghe kolomila Jon va, “O sa ateva ami gheleia?”

¹¹ Jon ghe uela etaira va, “Arova ghalua unem sioto, utau lao teva ta lo ateva karika teva unna, me arova righi anem inana, uparruu mene katoa.”

¹² Tau ngai ghaa takis atoa tee laghe mae sio va easuula, me laghe uela ta Jon va, “Tisa, ami vaalua ami ghelei?”

¹³ Jon ghe uela etaira va, “Am ghaa lo viliki veu gavmani eue va am ghaa, am rau mene nim ghaa righi ta aloaloannaaimim.”

¹⁴ Me katoa tana soldia laghe kolomiela va, “Me ami, sa ateva ami gheleia?”

Jon ghe uela etaira va, “Am rau mene amatautu taumattu ngatoa tani ghaa uneira viliki veu, me am rau mene aikameaa. Am masimasi tee aipolimim.”

¹⁵ Ila akapa taumattu ngatoa laghe toitoi Mesaea ngateva, laghe nannaa va koti Jon Mesaea ia. ¹⁶ Jon ghe uela etaira va, “Aghi aghaasu-uem tale manu, me mene kateva aue emae, ia sarasarakaniaane elaulau sarasarakaniaaghi. Karika masi taumattu ngieghi tani pulaka unna

ai-iri aikasukasu. Ia aue easuueem tale Spirit Manga ateva me tale kuraa atea. ¹⁷ Aue emae arova taumattu ngateva eposoposo unna poko ateva aisaraki uiti ia tani pola uiti tale kou uit, me aue eatoka aitauaa uiti tale ale ngai atoka uiti eteva, me aue evelu sae kou uiti tale kuraa atea karika erooro tani pala.” ¹⁸ Tale oroi asease salana, Jon ghe poppooaa masi kiukiu tale taumattu ngatoa.

¹⁹ Me Herot ia o gavana ia,* Jon ghe uela etana va, “Karika masina ta ughe lai sarila Herodias, poli vausenni ia tuem.” Oroi mene kasina ase gheeleiaane sesa ²⁰ me Herot ghe gheleila voto ateva sesaaili ia, nau ghe atoka ssola Jon tale ale mata voovoo.

Iesu ghe ghaala niaasuu
(*Mat 3:13-17; Mak 1:9-11*)

²¹ Nau Jon ghe aasuu taumattu ngatoa, ghe asuu teela Iesu. Epona liu ghe otiela nau Iesu ghe looloo sae, ²² me Spirit Manga ateva ghe sio mae ta Iesu nongina ghila ateva, valusu ia. Me lingi ngalo ateva epona liu ghe uela va, “Io natughu io, aghaailousiangailio me masimasiaaghi ta nge-tam namungaili.”

Arariira tuyuna atoa Iesu
(*Mat 1:1-17*)

3:19: Mat 14:3-4; Mak 6:17-18. * **3:19:** gavana Tale inangari nge Grik, *Tetrak*, lo ateva taita ghe aaitoiaa kateva patunganue namuu tale ghaatiae patunganue namuu. **3:22:** Jon 1:32.

²³ Nau Iesu ghe tiuaala uunguaane koti anna ninamanama kotolungauluae (30). Taumattu ngatoa laghe annaa va natuna ia Josep,

Josep natuna ia Heli,

²⁴ me Heli natuna ia Matat,

me Matat natuna ia Livae,

me Livae natuna ia Melki,

me Melki natuna ia Jannai,

me Jannai natuna ia Josep,

²⁵ me Josep natuna ia Mattataeas,

me Mattataeas natuna ia Eimos,

me Eimos natuna ia Nahum,

me Nahum natuna ia Esli,

me Esli natuna ia Naggai,

²⁶ me Naggai natuna ia Mahat,

me Mahat natuna ia Mattataeas,

me Mattataeas natuna ia Semein,

me Semein natuna ia Josek,

me Josek natuna ia Joda,

²⁷ me Joda natuna ia Joanan,

me Joanan natuna ia Resa,

me Resa natuna ia Serubabel,

me Serubabel natuna ia Sealtiel,

me Sealtiel natuna ia Neri,

²⁸ me Neri natuna ia Melki,

me Melki natuna ia Addi,

me Addi natuna ia Kosam,

me Kosam natuna ia Elmadam,

me Elmadam natuna ia Er,

²⁹ me Er natuna ia Josua,

me Josua natuna ia Eliesa,

me Eliesa natuna ia Jorim,

me Jorim natuna ia Mattat,

me Mattat natuna ia Livae,
³⁰ me Livae natuna ia Simion,
me Simion natuna ia Jiuda,
me Jiuda natuna ia Josep,
me Josep natuna ia Jonam,
me Jonam natuna ia Eliakim,
³¹ me Eliakim natuna ia Melea,
me Melea natuna ia Menna,
me Menna natuna ia Mattata,
me Mattata natuna ia Naetan,
me Naetan natuna ia Deivit,
³² me Deivit natuna ia Jesi,
me Jesi natuna ia Obed,
me Obed natuna ia Boasi,
me Boasi natuna ia Salmon,
me Salmon natuna ia Nason,
³³ me Nason natuna ia Aminadab,
me Aminadab natuna ia Admin,
me Admin natuna ia Arni,
me Arni natuna ia Hesron,
me Hesron natuna ia Peres,
me Peres natuna ia Jiuda,
³⁴ me Jiuda natuna ia Jekop,
me Jekop natuna ia Aisiki,
me Aisiki natuna ia Abraham,
me Abraham natuna ia Tera,
me Tera natuna ia Nahor,
³⁵ me Nahor natuna ia Seruk,
me Seruk natuna ia Reu,
me Reu natuna ia Pelek,
me Pelek natuna ia Eber,
me Eber natuna ia Sela,
³⁶ me Sela natuna ia Keinan,

me Keinan natuna ia Apaksat,
 me Apaksat natuna ia Sem,
 me Sem natuna ia Noa,
 me Noa natuna ia Lemek,
³⁷ me Lemek natuna ia Metiusila,
 me Metiusila natuna ia Inok,
 me Inok natuna ia Jaret,
 me Jaret natuna ia Mahalalel,
 me Mahalalel natuna ia Kenan,
³⁸ me Kenan natuna ia Enos,
 me Enos natuna ia Set,
 me Set natuna ia Adam,
 me Adam natuna ia God.

4

*Namu ngateva ta raroai etoa
 ghe tootoongaala Iesu
 (Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)*

¹ Iesu ghe lau sae mae tale ateo atea eJodan, me Spirit Manga ateva ghe pasula etana, me ghe ssoainiela tale voto ateva karika righi taumattu etana. ² Namu ngateva ta raroai etoa ghe tootoongaala Iesu tale ghaatingaulu (40) nau. Isaa o nau karika ghe namanama poila, me airuuruu tale isaa o nau ghe maloola.

³ Namu ngateva ta raroai etoa ghe mae sio ta Iesu me ghe uela va, “Arova koronna va Natuna io God, uauliaa tale atu etiulu o me ekoli me everete.”

⁴ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Uru ngai Manga ateva eaauliaa va, ‘Karika taumattu ngatoa va la maamaulue nonga tale inana.’ ”

⁵ Namu ngateva ta raroai etoa ghe saeaala Iesu tale motouru tani apasunga patunganue namu ngakapa atoa tale kosa ateva oia, me tale ia o tuku nau erighi ghe apasunga ngakapala kosa ateva. ⁶ Me ghe uela ta Iesu va, “Aue atau aatu matuutuliena, me unamuu tani aitaraa isaa o voto. Ta aghe ghaala isaa akapa o voto, me arova aghaloanna tani taula ta see, aue ataula. ⁷ Isaa o voto aue peim arova usuuiaa me ukkaueinaghi.”

⁸ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Uru ngai Manga ateva eue va, ‘Ukkaua Vau eteva kapum Goto ia, me uaimulusi teeia nonga.’ ”

⁹ Ghe mene saeaala Iesu tale pungani ale manga ateva eJerusalem, me ghe uela va, “Arova Natuna io God, ulove velu sio. ¹⁰ Ta Uru ngai Manga ateva eue va,

“ ‘Ia aue esuu kapuna ensolo atoa
tani sio aitara ngamasinaailio,

¹¹ Me aue la sau evukalaio me
karika aue utaghua kekem tale atu.’ ”

¹² Iesu ghe uela etana va, “Uru ngai Manga ateva eue va, ‘Urau mene tootoonga Vau eteva kapum Goto ia.’ ”

¹³ Namu ngateva ta raroai etoa ghe ruu ekapala unna nitotoonga ta Iesu, me ghe kasu vuliela tani mene toi mene teva masi nau ppae.

*Iesu ghe tiuaala niuungu eGalilii
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)*

¹⁴ Iesu ghe ghaala sarasarakana tale Spirit Manga ateva, me ghe kiri lao sio eGalilii, me

kiukiuna ghe lao sio tale masaliki ekapa atoa.
¹⁵ Ghe aapasunga tale aleira ale nivelu eitaua ngatoa, me ila akapa laghe aarueinia.

Laghe tiu vella Iesu eNasaret
(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Iesu ghe lao sio eNasareti nongina ghe namuula, me tale nau manga ghe ssola tale ale nivelu eitaua ngateva, nongina eghe gheeleei nau ekapa atoa, me ghe tingina saela tani riti Uru ngai Manga ateva. ¹⁷ Me laghe taula vuku eteva unna ia propete Aisaea, laghe aseasea va skrol, ghe pulakaiela, me ghe paela inangari Aisaea ghe pitila, ¹⁸ ghe uela va,

“Spiriti eteva ta Vau eteva etokatoka etaghi,
 poli eghe suitoongainaghila
 tani ppooaa masi inangari ta lo atoa karika
 peiira.

Me ghe sungieghila tani ppooaa va la ghaa velu
 lo atoa tale ale mata voovoo,
 mata salusalu etoa aue la taatara,
 tani ruu maamatana ta lo atoa la gheeleei sesa
 etaira,

¹⁹ me tani aulia ngaotu va nauna oia Vau eteva tani asaangi kapuna taumattu.”

²⁰ Iesu ghe mene talila skrol ateva, me ghe taue lao sio ta lo ateva ghe aaitaraa skrol atoa, me ghe toka siola tani ppooaa. Ila akapa laghe pasiaala mataira etana, ²¹ me Iesu ang ghe aauliaa etaira va, “Inangari oia tale Uru ngai Manga ateva ange koronnala ghaine tale nongonongoaaimim.”

²² Laghe soghiaala tani nongo masi inangari ghe kupi ghoa mae ta paane, me laghe masi-masila, me laghe aaiKolomieinila va, “Ia oia natuna Josep, o karika?”

²³ Iesu ghe auliaala etaira va, “Akilakila va aue am ue ta tuku inangari eteva va, ‘Io dokta io, ughelei emasinaio mua.’ Me aue am ue etaghi va, ‘Ughelei mua righi voto oia tanguem, nongina ami ghe nongola ughe ghelei voto eKapenium.’ ”

²⁴ Ghe mene uela va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va karika toa la roorroo tani oneoneaa teva propete tanguueira aitauaa me ia. ²⁵ Aghaaulia ngakoronna va oroi vause raue vulu eIsraeli nau ta Elaija, nau karika teva vaoo tale kotoluae (3) ninamanama me ghaonomo (6) ulana, me paka maloo ateva ghe asola eIsraeli. ²⁶ Vau eteva ghe tam suula Elaija va ghe lao ta teva aIsraeli, ta ghe lao sio tale masaliki eteae eSarepat, ta vause raue vulu eteva elome tale patunganue namu ngateae eSaedon. ²⁷ Me tee, oroi taumattu nge Israeli, isiki tasussuku eteva ghe ghaailala, nau ta propete ateva Elaisa, karika laghe raarangisanala, me Naaman nonga, aSiria ia, ghe raarangisanala.”

²⁸ Lo atoa elome tale ale nivelu eitaua ngateva laghe nongola inangarina me ghe sessaieililala. ²⁹ Laghe tingina saela, me laghe kuneiola, me laghe ae velue ghoala eleka tale masaliki taatara atae, me laghe saeainiela tale motouru eteva. Laghe aloanna tani bbi velue sio tale vallae.

4:22: Luk 3:23; Jon 6:42. **4:24:** Jon 4:44. **4:25:** 1 Ki 17:1, 7. **4:26:** 1 Ki 17:8-16. **4:27:** 2 Ki 5:1-14.

³⁰ Me Iesu ghe kasula ta mallomeira, me ghe kasu vulilala.

Iesu ghe ghelei emasinala taita ateva raroai eteva etana (Mak 1:21-28)

³¹ Iesu ghe lao sio eKapenium, masaliki taatara ia eGalilii. Vara nau manga ateva ghe mae sio, me ghe tiuaala tani apasunga inangarina God ta taumattu ngatoa. ³² Laghe soghiaala voto ghe aauliaa, ta nonginaaili taumattu ngateva matuutulienna ia.

³³ Elome tale ale nivelu eitaua ngateva, taita ateva, raroai eteva ghe tokatoka etana. Ghe sama anamuula, ³⁴ me ghe uela va, “Iesu aNasareti io, umae sio tani ghelei sa ateva etaimami? Vara ughelei saasakieinamami? Akilakilaio, io manga io kapuna io God.”

³⁵ Iesu ghe uela va, “Urau mene sama! Kupi ghoa mae!” Ghe kupi ghoala, me ghe gheleila taumattu ngateva ghe katuula elome ta taumattu ngatoa, me karika ghe vakovakola.

³⁶ Ila akapa laghe soghiaala tani nongo me tara, me ngila ghe aippooaa elome etaira va, “Saa voto llo oia? Matuutulienna me sarasarakana inangarina! Epoppooaa ta raroai etoa, me la kupikupi ghoa!” ³⁷ Kiukiuna Iesu ghe lao sio tale mene kasina masaliki.

Iesu ghe ghelei emasinala oroi taumattu (Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ Iesu ghe kupi ghoala tale ale nivelu eitaue ngateva, me ghe lao sio tanganue Saemon. Alu-muna Saemon ghe iisiki, vilikina ghe aanasa atingina me matana ghe valavalanga. Laghe aulieiniela ta Iesu va esausia. ³⁹ Iesu ghe tingina valaala ta komona vause ateva, me ghe paola isiki eteva, me ghe kapala. Vause ateva ghe masinala, ghe totula, me ghe kaisila aneira inana.

⁴⁰ Nau sinaka ateva ang ghe suusu, laghe maea ngakapa sio taumattu asease isiki etaira, tani ghaa niaisausi ta Iesu. Ghe nim saasaoa nimana etaira me laghe maamasina. ⁴¹ Raroai etoa laghe kupikupi vulu ghoa taumattu ngatoa, me laghe samasama anamungaili, laghe ue va, “Io Natuna io God.” Iesu ghe paopaola me ghe ue ta raroai etoa va, “Am rau mene sama,” poli ila raroai etoa la kilakila va ia Mesaea ia.

Iesu ghe poppooaa
(Mak 1:35-39)

⁴² Elue talaua poopooa Iesu ghe ssola tale voto ateva karika righi taumattu etana, me laghe paepaea. Nau laghe taraiela, laghe auliaala etana va erau mene kasu. ⁴³ Ghe uela etaira va, “Karika apoppooaa nonga etaimim. Atani ppooaa masi kiukiuna ararimangalina ateva God ta mene kasina masaliki taatara, mausina avalua o me Tamaghi ghe sungieghila.” ⁴⁴ Liuna avalua o me ghe poppooaa tale ale nivelu eitaue ngatoa eJudia.

4:41: Mat 8:29; Mak 3:11-12.

4:44: Mat 4:23.

5

Iesu ghe kolola aitiutiu etoa tana disaepolo (Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Kateva nau, Iesu ghe tiitingina elosamarra tale ateo talia ngateae eGenesaret, me oroieili taumattu ngatoa laghe mene tomuela, tani nongo inangarina ateva God. ² Me Iesu ghe tarala paanaka aluepai, lalu ghe vuuvukala tale ateo talia ngateae, me tau ngai pae kko atoa laghe kkure vululaluela, me laghe porapora uneira uvena. ³ Me ghe aikaaila tale gharighi paanaka, unna ia Saemon, me ghe uela ta Saemon va esiki tee ghoa paanaka arighi mala masau elosamarra. Me ghe toka siola tale paanaka arighi, me ghe mene tiuaala tani apasunga.

⁴ Nau ghe ruula tani sama, me ghe uela ta Saemon va, “Ose tee ghoala elo malionge, me am velu sio uneimim uvena aighaa kko.”

⁵ Saemon ghe liula tani ue va, “Namu ngateva, eleivoo ami tootoonga poila tani luku, me karika poi ami ghaala teva, me elue talaua teiemamila. Me poli angu aauliaa, aue amene ghoa velu sio isaa oia uvena.”

⁶ Me nau eteva laghe velu siola uneira uvena, laghe ghaala oroieili kko, me uneira uvena ghaisa ngarighi ghe tarrii. ⁷ Vara me angila ghe palepale lao mene kasina kapuira, laghe vuuvukala tale mene kateva paanaka, tani mae sausila. Me laghe mae sio, laghe kaaila kko tale paanaka alua, me ghaisa ngarighi lalu ghe vuluu.

⁸ Nau eteva Saemon Pita ghe tara avaluela o, ghe tturrula ta liue kkena Iesu, me ghe uela va, “Vau eteva, kasu vulueghila; ta aghi tau ssavoto ieghi.” ⁹ Poli ia me kapuna atoa laghe soghiaala voto oia, nau laghe tarala, ¹⁰ me tee Jeimis me Jon, natuna ilalua Sebedi, lalu ghe uungu eitauaa tee Saemon.

Me Iesu ghe uela ta Saemon va, “Karika umene matautu: aue llo to nau emaemae, aue utau ngai luku taumattu.” ¹¹ Me nau eteva laghe ssola elae, laghe kasu vulila isaa akapa voto me laghe usiela.

*Iesu ghe ghelei emasinala
tau tasussukuna ateva
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)*

¹² Kateva nau, Iesu ghe tokatoka tale kateae masaliki, me kateva taumattu, anna tasussuku eteva, ghe tarala Iesu, me ghe suuiaala ta liue kkena Iesu, me ghe uela etana va, “Vau eteva, marova ualoanna, urooroo tani ghelei eraarangisanaiegghi ta mata God!”

¹³ Iesu ghe ssuaala nimana, me ghe posoala, me ghe uela va, “Aghaaloanna. Angu raarangisanala!” Arovaeaata ta tasussuku eteva ghe kasu vulila taumattu ngateva.

¹⁴ Iesu ghe uela etana va, “Urou mene kiukiu ta teva taumattu, ta ulaa tara mua pristi eteva, me ia aue eauliaa ta taumattu ngatoa va angu raarangisanala, me ughelei sae aiaavusu-vusuena, nongina Moses ghe auliaala.”

¹⁵ Me kiukiuna Iesu ghe kasu ekapa seela, me oroieili taumattu ghe mae sio tani nongoa, me

ghe ghelei emasinailala. ¹⁶ Me oroaata nau ghe kasukasu vuli taumattu ngatoa, me ghe laolao tale voto karika righi taumattu etana, me ghe looloo sae.

*Iesu ghe ghelei emasinala
tangorengorena ateva
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Kateva nau, Iesu ghe mene aapasunga, me katoa Paresi me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao, laghe mene mae sio tani toka. Laghe kasula eJerusalem, me isaa akapa lutu masaliki eGalilii me eJudia. Me sarasarakani-aane Vau eteva ghe toka aitaaua teela Iesu, tani ghelei emasina lo atoa laghe iisiki. ¹⁸ Katoa taumattu laghe sau mae sio kateva taita. Ia oia taita ateva riuna atoa matena ila, me ghe asoaso tale komona atiulu. Laghe aaloanna tani saue sso tale ale ateva tani taue lao ta Iesu. ¹⁹ Me poli oroieili taumattu ghe tokatoka, me karika righi salana tani ssoainia, laghe saue saela epona tale pungani ngale ateva, laghe ghaa vella aiaakou, me laghe taue siola tee komona atiulu elome ta taumattu ngakapa atoa, me emua ta Iesu.

²⁰ Nau eteva Iesu ghe tarala uneira niaiesoaa, me ghe uela ta taumattu ngateva va, “Kapughu, kalum ssavoto ange kapala!”

²¹ Tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao, me Paresi etoa, laghe tiuaala tani nnaa elome tale nannaaira va, “Saa taumattu ia ierai oia me eaauliaa saasakiaa tee God, nau egheeleia

va eaairooa tee God! Poli God nonga erooroo tani kkaluaa ssavoto!”

²² Iesu ghe kilala nannaaira, me ghe uela etaira va, “Vaalua me am nanna isaa ona ase voto tale urunguitaniimim? ²³ Vaalua, malumina tani ue va, ‘Kalum ssavoto ange kapala,’ o tani ue va, ‘Tingina saela, me ukasu?’ ²⁴ Ghaine aghaloanna va am tara kila, va Natuna ateva Taumattu ngateva matuutuliena teeia tani kkaluaa ssavoto tale kosa ateva.” Me Iesu ghe uela ta taumattu ngateva oia va, “Aghaauliaa etam va, tingina saela, me usau komom, me ulao tanguuem!”

²⁵ Katengaata ta taumattu ngateva ghe tingina saela, ta mataira taumattu ngakapa atoa, ghe saula komona ghe asoaso etana, me ghe lao sio tanguena, me ghe tau saela ararina atea God.

²⁶ Taumattu ngakapa atoa laghe soghiaala isaa oia voto ghe lutula. Laghe matautula, me ila tee laghe tau saela God, laghe ue va, “Ngami tarala kateva ase voto ghaine!”

Iesu ghe kolola Livae

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Emulina, Iesu ghe laolao, me ghe tarala tau ngai ghaa takis eteva, ararina atea ta Livae, ghe tokatoka tale natu ngale arighi aighaa takis ia. Iesu ghe uela etana va, “Mae usieghi.” ²⁸ Livae ghe tingina saela, ghe kasu vuli ekapaailiila voto, me ghe usiela.

²⁹ Me Livae ghe gheleila kinatama nina-manama atea tanguena mausi Iesu, me tale ninamanama atea, oroieili tau ngai ghaa takis

atoa, me mene katoa taumattu, laghe toka aitaauaa teeilalueta. ³⁰ Paresi etoa me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao, ila tee Paresi ila, angila ghe samasama anamuu kapuna disaepolo atoa Iesu. Laghe ue va, “Vaalua me am namanama me am ropiropi, aitaauaa tee tau ngai ghaa takis atoa me tau ssavoto atoa?”

³¹ Me Iesu ghe liula inangariira me ghe uela va, “Karika va masina atoa la laa taatara dokta, ta isikinna atoa. ³² Karika aghe sio mae tani kolo ghulughuluena taumattu, ta aghe sio mae tani kolo tau ssavoto atoa tani nna ngaioghioghiaa.”

Iesu ghe auliaala uunguaa ninæ

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Me taumattu ngatoa laghe uela ta Iesu va, “Oroiaata nau, kapuna disaepolo atoa Jon laghe naenæ, me laghe looloo sae, me kapuira disaepolo tee atoa Paresi etoa, la ghelei evalua o. Me io, kapum disaepolo atoa la tam naenæ.”

³⁴ Me Iesu ghe uela va, “Marova kateva taita ealoanna tani lai, koti aue am auliaa ta kapuna atoa va la rau mene namanama, nau eteva ia o taita ateva etokatoka teeila? Karika! ³⁵ Me auena, nau la vira ghaaghaa velu taita ateva, ia o nau eteva, la vira nae.”

³⁶ Iesu ghe auliaa teela kateae kiukiu niaima-toonga etaira va, “Marova pokane ateva aiaasae ange tarrila, karika teva taumattu erooroo tani mene rasi ouna ateva aiaasae, tani samapi tarrii eteva tale pokane ateva aiaasae. Marova eghelei evalua o, aue eghelei kiikiuuaa ouna

ateva aiaasae, me tee ia o ouna ateva aiaasae, karika aue masina tee pokane ateva aiaasae. ³⁷ Karika teva taumattu etottoli kaai ouna uaeni tale pokane ateva aikaai gheelei tale viliki meemee. Marova eghelei evalua o, aue ouna uaeni eghelei polaki aikaai eteva, me aue ilalua akapa uaeni eteva me aikaaina ateva aue lalua peisaane. ³⁸ Liuna avalua o me la tottoli kaai ouna uaeni tale ouna aikaai manu gheelei tale viliki meemee. ³⁹ Me lo atoa taumattu la ropiropi pokane uaeni, karika aue la aloanna ouna. La ue va, 'Llo pokane masinaaili.' ”

6

Vau tale nau manga ateva (*Mat 12:1-8; Mak 2:23-28*)

¹ Kateva nau manga, Iesu ghe kasu longotila tale utani uiti eteae. Kapuna disaepolo atoa laghe ghaala kasina tana uiti, me laghe sapusa-pulaa vella vilikina ta nimaira, me laghe namala. ² Katoa tana Paresi laghe uela etaira va, “Vaalua me am gheelei voto ona, inangari nipaopao eue va karika masina tani ghelei tale nau manga ateva?”

³ Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Koti karika am ghe ritila kiukiuna atae Deivit, nau ia me kapuna atoa laghe maloola, ⁴ me ghe ssola tale alena ateva God, me ghe ghaala verete laghe amangala, me ghe namala, me ghe tau lao sio tee ta lo atoa laghe kasukasu teeia. Isaa oia verete karika erooroo va nim taumattu enama, ta

pristi nonga atoa.” ⁵ Me Iesu ghe uela etaira va, “Natuna ateva Taumattu ngateva Vau ia tale nau manga ateva.”

Iesu ghe ghelei emasinala taumattu ngateva nimana atelange matena ia

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Mene kateva nau manga, Iesu ghe kupi ssola tale ale nivelu eitaua ngateva tani ppoaaa, me kateva taita ghe tokatoka, nimane muenna atelange matena ia. ⁷ Tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao, me Paresi etoa, laghe taatara usiusi Iesu, laghe aloanna tani kila va aue eghelei emasina tau sessa atoa ta nau manga ateva, o karika. Laghe paepae righi salana tani laooa Iesu tale niaisakei. ⁸ Me Iesu ang ghe kila vella nannaaira, me ghe uela ta taumattu ngateva, nimana atelange matena ia, va, “Tingina saela, me la taraio.” Me ghe tingina saela.

⁹ Me Iesu ghe uela etaira va, “Aghaloanna tani kolomiem kateva voto. Emaamasina tani ghelei masi voto, o sesa voto, ta nau manga ateva? Tani asaangi maamauluaa kateva taumattu, o tani turungia?”

¹⁰ Ghe aitaria ngakapa seela etaira, me ghe uela ta taumattu ngateva va, “Korosila nimam atelange.” Me ghe gheleila, me nimana atelange ghe masinala nongina emua arau. ¹¹ Me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao, me Paresi etoa, ghe sessai etinginailala. Me angila ghe aailoe va, “Sa ateva ita gheleia ta Iesu?”

Iesu ghe kolola 12 apostolo

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kateva nau tale isaa o nau, me Iesu ghe saela tale motouru tani looloo sae, ghe looloo saela ta God tale ia o voo ngateva, lomosi ta ghe paila. ¹³ Nau eteva ghe paila, ghe kolo aitauaala kapuna disaepolo atoa, me ghe suitoongaala kasangaulu ghalua (12), me ghe mene aselala va apostolo ila. ¹⁴ Kateva ta Saemon (Iesu ghe aseala va Pita etana), me ghe kolo teela Andru, tue me nenga ilalua me Saemon, me Jeimis, me Jon, me Pilip, me Batolomiu, ¹⁵ me Matiu me Tomas, Jeimis natuna ia Alpeas, me Saemon laghe asease Selot etana, ¹⁶ me Jiudas natuna ia Jeimis, me Jiudas Iskariot, ia auena ghe tau lao Iesu ta nimaira tau ngai ssateena atoa.

*Iesu ghe ghelei emasinala oroieili
taumattu ngatoo
(Mat 4:23-25)*

¹⁷ Iesu me ila o kapuna disaepolo atoa, laghe sio mae tale motouru eteva, me laghe tinginala tale malaale. Ia, me oroieili kapuna disaepolo atoa, me oroieili tee taumattu, laghe kasula tale distriki eteva eJiudia, me masaliki taatara atea eJerusalem, me tale samarra ateva kalakalangina tale masaliki taatara aluae eTaer me eSaedon, ¹⁸ laghe mae sio tani nongoa, me laghe maeaa tee sio kapuira tau sessa atoa va la masina. Me lo atoa tee sesa spiriti eteva ghe tokatoka etaira, Iesu ghe ghelei emasinailala. ¹⁹ Me oroieili taumattu angila ghe paepaea tani nim tulia, poli sarasarakana ghe kasukasu etana, me ghe ghelei emasina akapailala.

Nimasimasi me nialousiusi
(Mat 5:1-12)

²⁰ Iesu ghe taatara lao sio ta kapuna disaepolo atoa, me ghe uela va,

“Aue emasinaaaili ta lo atoa karika tue peipeiena am,

poli ararimangalina ateva God kaluimmi ia.

²¹ Aue emasinaaaili ta lo atoa ghaine am maa-maloo,

ta auena essoiem.

Aue emasinaaaili ta lo atoa ghaine am aalousiusi, ta auena am kanga.

²² Aue emasinaaaili etaimim nau eteva taumattu ngatoa la sessa teeiem,

me nau eteva la aatoka apolapolaiem, me la lakolakoam,

me la ue va, ‘Io sesa taumattu io,’ mausi Natuna ateva Taumattu ngateva!

²³ “Am rooroo tani masimasi nau eteva llo o elutu, me am loku, me am masimasi, poli namungaili aipoliimim etoitoiem epona liu. Nongina emua arau, tuvuirā atoa laghe gheleila isaa oia voto ta propete atoa.

²⁴ “Me am lo atoa tue peipeiena am, aue esesaaili etaimim,

poli nimasimasi ghaine am ghaaghaa, auena ekarika.

²⁵ Me am lo atoa ghaine esossoiem, aue esesaaili etaimim;

auena am maloo!

Me lo atoa ghaine am kangkanga, aue esesaaili etaimim;

6:21: Aotu 7:16-17; Sams 126:5-6; Ais 61:3. **6:22:** Jon 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14.

auena am alousiusi me am ngala!

²⁶ Me marova taumattu ngakapa atoa la aasaesae arariimim, aue esesaaili etaimim; nongina emua arau, tuvaira atoa laghe gheleila isaa oia voto ta propete kamekame atoa.

Tani ailousiaa tau ngai ssateeita atoa

(Mat 5:38-48; 7:12)

²⁷ “Me aghaauliaa ta lo atoa am nongonongo, va am ailousiaa tau ngai ssateemim atoa, am ghelei masi niuungu ta lo atoa la sessa teeiem.

²⁸ Am arangise lo atoa la poppooaa saasakiaa teeiem, me am pure ta lo atoa la aloanna tani ghelei saasakieiniem. ²⁹ Me marova teva eposala kativilau bbam, utau lao mene kativilau me eposala teeia; me marova teva taumattu ealoanna tani ghaa unem aiaasae ngeleka ateva, masina eghaa tee unem sioto ateva. ³⁰ Utau lao peim ta lo ateva ekolomio, me marova lo ateva ange ghaala righi peim, urau mene kolomia va emene kiriaa mae. ³¹ Am ghelei voto ta mene kateva taumattu nongina am aloanna va emene ghelei mae etaimim.

³² “Marova am ailousiaa nonga lo atoa la aailousieiniem, vaalua me am aaloanna tani ghaa nimasimasi? Poli tau ngai ghelei ssavoto atoa tee la ailousiaa lo atoa la aailousieinila! ³³ Me marova am ghelei emasina ta lo atoa la ghelei emasina etaimim, vaalua me am aaloanna tani ghaa nimasimasi? Tau ngai ghelei ssavoto tee atoa, la ghelei evalua o! ³⁴ Me marova am tau viliki veu nonga ta lo atoa am nannaa va ila aue

la mene liu etaimim, vaalua me am aaloanna tani ghaa nimasimasi? Tau ngai gheeleei ssavoto tee atoa la tautau viliki veu ta tau ngai gheeleei ssavoto atoa, me ila tee la annaa va aue la ghaa ailiuliu! ³⁵ Am ailousiaa tau ngai ssateeimim atoa, me am gheleei masi voto etaira; am aiparruaa viliki veu, me am rau mene nnaa va am mene ghaa ailiuna. Poli am, aue am ghaa namungaili aipolipoli, me aue natuna iem lo ateva Iaaili Epona. Ta egheeleei masina ta lo atoa karika la kaakaili emasina me lo atoa sesa gheeleeiaaira. ³⁶ Am alousiusi tee mene katoa taumattu, nongina Tamaimim ateva eaalousiusi teeiem.”

*Am rau mene auliaa katoa gheeleeiaaira
(Mat 7:1-5)*

³⁷ Iesu ghe mene uela va, “Am rau mene ue va katoa nonga taumattu la gheeleei ssavoto, me God karika aue eue teeiem va am tee am gheeleei ssavoto; am rau mene sunganaa tau lao sesa aipolipoli ta kateva; me God karika aue esunganaa tau aatu sesa aipolipoli etaimim. Am kkaluaa gheeleeiaa kateva taumattu, me God aue ekkaluaa gheeleeiaaimim. ³⁸ Am parruu, aue God emene tau aatu etaimim; ekaai, me emonnaa tau sio, me emene kaai, me aue epasu, me aue ekao velu kasina. Llo am tautau lao ta katoa, aue God emene tau aatu nongina am tautaula.”

³⁹ Iesu ghe kiukiuaala kateae kiukiu niaima-toonga, “Teva mata salusalu karika erooro tani katulaa mene teva mata salusalu; marova egheeleei, aue lalu katuu velu sio tale liu eteva.

⁴⁰ Tau ngai ghaa alomasaanga ateva karika namuu ia ta kapuna tau ngai aapasunga ngateva. Nau ange kila akapala voto, aue enongina kapuna tau ngai aapasunga ngateva.

⁴¹ “Vaalua me utaatara nonga vongovongo ta matana kapum ateva, me karika utaatara paka palanga ateva ta matam? ⁴² Vaalua me ualoanna tani ue ta kapum ateva va, ‘Kapughu, aghaaloanna tani ghaa velu tuku vongovongo ateva ta matam,’ me io karika urooroo tani tara paka palanga ateva ta matam? Usimaghalue io, ughaa velu mua paka palanga ateva ta matam, me utaatara amasina tani ghaa velu tuku vongovongo ateva ta matana kapum ateva.

Ai eteae me uene

(Mat 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ “Masi ai eteae karika ekuukuneeaa sesa ue ngai, tee sesa ai eteae karika ekuukuneeaa masi ue ngai. ⁴⁴ Isaa akapa ai la taatara kila tale ueira la kuukuneeaa. Karika am ghaaghaa ue ngai tale uasa karasa atikirighi, me ue uasa tale ai rorroana ateeae. ⁴⁵ Masi taumattu ngateva eaapasunga masi voto tale masi urunguitanina ateva, me sesa taumattu ngateva, sesa voto eghooa tale llo sesa etokatoka tale urunguitanina ateva. Sesa voto taumattu ngateva egheelei, etokatoka tale urunguitanina ateva, eaapasunga nau eteva eaaippooaa.”

Tau ngalomasaanga ateva me alo kapakapa ateva lalu ghe atulula ale alua

(Mat 7:24-27)

⁴⁶ Iesu ghe mene auliaa tee lao sio va, “Vaalua me am aseaseaghi va, ‘Vau eteva,’ me karika am gheelei nongina aghaauliaa? ⁴⁷ Aue aghapasunga va saa taumattu ia lo ateva emaemae etaghi, me enongonongo inangarighi, me eaimulusi tee. ⁴⁸ Ia nongina lo ateva taumattu ghe kai liu siola, me ghe atulula alena ateva epona tale atu. Nau eteva ateo atea ghe ghoala, me ghe akala poila ale ateva, karika poi ghe aisiisiaala, poli ghe atulu ekorokoronganaailiela. ⁴⁹ Me lo ateva taumattu enongonongo inangarighi, me karika egheelei, ia nongina lo ateva taumattu ghe atulula alena ateva tale kosa karika korokorongana. Me nau eteva ateo atea ghe ghoala, me ghe akalala ale ateva, ale ateva ghe katuula, me ghe akalainiela.”

7

*Aikaaiiane kapuira namu ngateva
tau ngai uvii etoa*

(Mat 8:5-12; Jon 4:43-54)

¹ Nau eteva Iesu ghe ruula tani auliaa isaa o voto ta nongonongoaa taumattu ngatoa, me ghe ssola eKapenium. ² Kateva namuu ghe aaitoiaa kateva ai (100) tau ngai uvii, kapuna tau ngai nongonongo anna ateva ghe isikila, me ghe aailousiangailiia, me ang ghe aainasiaa tani mate. ³ Namu ngateva ta tau ngai uvii etoa ghe nongola va Iesu ang ghe rekatala, me ghe suula namuu ta aJiu etoa, tani laa koloa va emae ghelei emasina kapuna tau ngai nongonongo anna ateva. ⁴ Nau laghe lao sio ta Iesu laghe aipoopoliangaili tani

kolo Iesu, me laghe ue va, “Utani sausia, ⁵ poli eailousiangailiita ajiu etoa, me ghe sausitala tani atulu aleita ale nivelu eitaua ngateva.” ⁶ Liuna avalua o me Iesu ghe usilala.

Ang ghe aakalakalaa tanganuena, me namu ngateva ta tau ngai uvii etoa ghe suula kapuna atoa tani laa ue etana va, “Vau eteva, urau mene nnaa. Karika masina ieghi va umae tanganueghi. ⁷ Mausina avalua o me karika ataataaraieghe va masi taumattu ieghi tani mae taraio. Anim anna va uppooaa teva tuku inangari, me aue kapughu tau ngai nongonongo anna ateva emasina. ⁸ Aghi tee auungu ta namu ngatoa, me aghaaitoiaa katoa tani tau ngai uvii. Arova aue ta kateva va, ‘Lao sio,’ aue elao, va aue va, ‘Mae sio,’ aue emae, me arova aghele ue ta kapughu tau ngai nongonongo anna ateva va, ‘Gheleila llo toko,’ egheelei.”

⁹ Iesu ghe soghieiniela nau ghe nongoala. Ghe kiriela, me ghe taatara lao sio ta taumattu ngatoa laghe aaimuli teeia, me ghe uela va, “Aghaauliaa etaimim va ia oia ase niaikaaiia ngateva namuu ia, karika aghe tara poia eIsraeli.” ¹⁰ Me taumattu ngatoa ghe sungilala, laghe oghi lao sio elo ale, me laghe tarala tau ngai nongonongo anna ateva, ta ang ghe masinala.

Iesu ghe totula natuna aliki taita ateva vause raue vulu eteva

¹¹ Kasina nau ghe lange sio, me Iesu ghe lao sio tale masaliki eteae eNain. Kapuna disaepolo atoa me tana taumattu ngatoa laghe usiela tani lao. ¹² Nau ang ghe reerekata tale namu ngateae atamana tale ia o masaliki eteae, me ngeila ghe

sausau emae ghooa taumattu ngateva matena ia. Vause ateva raue vulu ia, ie nonga o natuna ateva ghe matela. Me oroieili taumattu tale ia o masaliki eteae laghe ususi kinna. ¹³ Nau Vau eteva ghe taraiela, urunguitanina ateva ghe alousiusi teeiela, me ghe uela etana va, “Urou mene ngala.”

¹⁴ Ghe lao sio tale aisalo ateaie laghe sausaua etana, me ghe posoala, me lo atoa laghe sausaua laghe matua atinginala. Me ghe uela va, “Taita ateva, aghaauliaa etam va totula!” ¹⁵ Taumattu ngateva matena ia ghe totu etokala, me ghe tiuaala tani sama. Me Iesu ghe taue lao sio ta kinna.

¹⁶ Taumattu ngatoa laghe soghiaala, me laghe tau saela God, me laghe ue va, “Propete ateva namuu ia ange rekataala elome etaita. Me God ange mae sio tani sausi kapuna taumattu ngatoa.”

¹⁷ Isaa o kiukiuna Iesu ghe kasu ekapa seela eJiudia, me tale distriki kalakalangina eJiudia.

Iesu me Jon tau ngai aasuu ia
(*Mat 11:2-19*)

¹⁸ Kapuna disaepolo atoa Jon laghe aulia ngakapala isaa o kiukiu etana. Ghe kolola ghalua, ¹⁹ me ghe sungilaluela va lalu laa kolomi Vau eteva va, “Io ia o taumattu ngateva laghe uela va aue emae, o aue ami mene toi ppae mene teva?”

²⁰ Nau lalu ghe laa rekata sio ta Iesu, lalu ghe uela ta Iesu va, “Jon tau ngai aasuu ia esungien-galuela tani mae kolomio va, ‘Io ia o taumattu

ngateva laghe uela va aue emae, o ami mene toi ppae mene teva?’ ”

²¹ Ia o nau eteva, Iesu ghe ghelei emasinala oroi taumattu tau sessa, me lo atoa raroai etoa laghe tokatoka etaira, me ghe gheleila mata salusaluna atoa laghe taatarala. ²² Ghe liula ta lo atoa Jon ghe sungilala va, “Am oghi lao sio, me am laa ghauliaa ta Jon llo ngam tarala, me ngam nongola. Mata salusaluna atoa la taatarala, me vereverenna atoa la kasukasula me tasussukuna atoa la raarangisanala, me talinga volongo atoa la nongonongola, me matena atoa la totula, me lo atoa karika peiira la nongola masi kiukiu. ²³ Me aue emasinaaili ta taumattu ngateva, unna niaiesoaa etam kaakatuu vulueghi.”

²⁴ Vara me lo atoa Jon ghe sungilala laghe kasula, me Iesu ghe tiuaala tani auliaa Jon ta taumattu ngatoa. Ghe ue va, “Sa ateva am ghe ssola tani taraia tale voto ateva karika righi taumattu etana? Pitpiti eteva ghe kuukuueinia? ²⁵ Arova karika, tani sa ateva am ghe kasueiniela tani sso taraia? Teva taumattu ghe aasae righi masi ghinna? Karika va isaa avalua o, ta lo atoa la asae masi ghinna, me la tokatoka tale masi nitoka, la tokatoka tanganuena king. ²⁶ Tani sa ateva am ghe kasula tani sso taraia? Propete ateva? Aghaauliaa etaimim va ue, me emene laulau mene katoa propete. ²⁷ Ia o taumattu ngateva, Uru ngai Manga ateva ghe aulieinia nau ghe uela va,

7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18. **7:26:** Luk 1:76. **7:27:** Mal 3:1.

“Tarala, aue asuu aikasuaa inangarighi eteva emuemueinio,
me ia aue eaimonomosiaa ngamuemue
ngalokoi salam.’

²⁸ Aghaauliaa etaimim va, ta lo atoa laghe lutula tale kosa ateva oia, karika teva erooroo ta Jon. Me lo ateva karika teae ararina, me iaaili euu tale ararimangalina ateva God, elaulau Jon.”

²⁹ (Taumattu ngakapa atoa, me tau ngai ghaa takis atoa, nau laghe nongola inangarina Iesu, laghe akoronala va salane God koronna, poli Jon ghe asuulala. ³⁰ Paresi etoa me lo atoa tau ngalomasaanga ila tale inangari nipaopao, laghe ratila aloaloannaane God etaira poli karika va Jon ghe asuulala.)

³¹ Me Iesu ghe mene uela va, “Sa ateva voto arooroo tani auliaa me eaimatoonga taumattu tale lo ateva oia vituu? Me ila saa taumattu ngila?

³² Ila nonginaaili aliki etoa la tokatoka tale liu nianamisi, katoa la ue lao ta mene lutu katoa va,
“ ‘Ami ghe vuuvuu kkinari nilai eteae etaimim,
me karika am ghe lokuloku;
ami ghe ueei kkinari nialousiusi,
me karika am ghe ngangngala.’

³³ Nau Jon tau ngai aasuu ia ghe mae sio, me karika ghe namanama verete, me karika ghe ropiropi uaeni, am ue va, ‘Raroai eteva ghe tokatoka etana.’ ³⁴ Me nau Natuna ateva Taumattu ngateva ghe mae sio, me ghe namanama, me ghe ropiropi, am ue va, “Tau ninamanama ia, me tau niropiropi ia, me kapuira ia tau ngai

ghaa takis atoa, me tau ssavoto atoa.’ ³⁵ Masi ninannaa kanna God eaapasunga va koronna ia tale maamauluaaira lo akapa atoa la aaimuli teeia.”

Vause ateva sesa gheegheleiaane ghe kaola masi aiaaoo ta Iesu

³⁶ Kateva Paresi ghe kolola Iesu va ghe laa namanama teeia tanganuena. Liuna avalua o me Iesu ghe lao sio tanganuena, me ghe lao sio tale tevoo tani namanama. ³⁷ Kateva vause tale ia o masaliki eteae, tau ngai ghelei ssavoto ia, ghe nongola va Iesu ghe namanama tanganuena Paresi eteva. Liuna avalua o me ghe ghaa lao sio aikaai eteva alabasta ia, pasu ia tale aiaaoo masinaaili ngusungusuaane. ³⁸ Ghe suuiaala emuli ta liue kkena Iesu, me ghe tiuaala tani ngala, me ghe apposi kkena Iesu tale rarum matane, me ghe uluulu tale uu nguruna, me ghe nguungusuaa kkena, me ghe kaokao masi aiaaoo.

³⁹ Paresi eteva ghe koloala ghe tarala isaa o voto, me ghe tiuaala tani nna ngainao elome etana va, “Arova taumattu ngateva oia va propete ia, aue ghele kila va see eposoposoa, ta vause ateva oia tau ssavoto ia.”

⁴⁰ Iesu ghe liula etana me ghe uela va, “Saemon, aghanna tani auliaa kateva voto ta ngetam.”

Saemon ghe liula me ghe uela va, “Tisa, aulieiniela.”

⁴¹ Iesu ghe kiukiuuuala kiukiu eteae, ghe uela va, “Taumattu ngalua lalu ghe ghaala viliki veu pei niliu ta kateva taumattu. Kateva ghe ghaala ghalima ai (500) silva koen, me mene kateva

ghe ghaala ghalimangaulu (50). ⁴² Karika teva etairarua ghe roola tani liu unna viliki veu lao taumattu ngateva. Liuna avalua o me ghe uela va unna viliki veu pei niliu enim vulla. See etairarua aue eailousiangaili ia o taumattu ngateva?”

⁴³ Saemon ghe liula me ghe uela va, “Aghannaa va koti lo ateva taumattu, unna viliki veu pei niliu oroi.”

Iesu ghe liula me ghe uela va, “Angu aulia ngakoronnala.”

⁴⁴ Vara me ghe kiriela, me ghe taatara lao sio ta vause ateva, me ghe uela ta Saemon va, “Tarala vause ateva o. Amae sio tanguem, me karika utau mae sio righi manu aipora kkeghi. Eporala kkeghi tale rarum matane, me eulula tale uu nguruna. ⁴⁵ Karika unguueghila nau arekatala, me ia, nau akupi sso mae arau, karika ghe ruu poi tani ngusu kkeghi. ⁴⁶ Io karika ukaola righi oeli ta urughu, me ia ekaola llo masi ngusungusuaane ta kkeghi. ⁴⁷ Liuna avalua o me aghaauliaa etam va kanna ssavoto oroieili, ange kapala, liuna avalua o me ailousiaane namungaili. Me lo ateva karika oroi llo laghe kkaluaala etana, aielousiaane karika namuu.”

⁴⁸ Me Iesu ghe uela ta vause ateva va, “Kalum ssavoto ange kapala.”

⁴⁹ Mene katoa laghe kololala tani mae namanama, laghe ue elome etaira va, “See etana ierai, me eue va ekakkaluaa ssavoto?”

⁵⁰ Iesu ghe uela ta vause ateva va, “Kalum niaikaiaa ange asaangiola. Kasula tale luei.”

8

Vause atoa laghe kasukasu tee Iesu

¹ Emulina, Iesu ghe lao sio tale mene kasina masaliki taatara me llo masaliki ghauna, tani ppoaaa masi kiukiu tale ararimangalina ateva God. Kasangaulu ghalua (12) disaepolo laghe usiusia, ² me tee lo atoa vause Iesu ghe tiu vella raroai etoa me ghe ghaa vella isiki etoa etaira; Meri aMakdala ia, lo ateva vause ghaitu (7) raroai laghe kupi ghoala etana; ³ Joana vausenna ia Kusa (Kusa ia namuu ia ta lo atoa laghe aaitaraa voto tale paa ngalena ateva Herot); Susana; me oroila mene katoa vause. Ila laghe saausi Iesu me kapuna atoa tani tau lao peiira me viliki veu tani sausi niuungu.

Kiukiu niaimatoongana tale tau ngai pasa katu ue ngai eteva

(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Taumattu ngatoa laghe kasukasu tale masaliki taatara atoa tani mae tara Iesu. Nau laghe oroieili ila, me Iesu ghe auliaala kiukiu niaimatoongana atea, ghe uela va, ⁵ “Tau ngai pasa katu ue ngai eteva ghe kasula tani pasa katu ue ngai. Nau eteva ghe kaokaoaala katu ue ngai, kasina katu ue ngai ghe katuula tapaa salana, me laghe asala me ghila atoa laghe namala. ⁶ Kasina ghe katuula tale voto ateva sakolo ia. Nau eteva ghe piipinosa, ghe mallela me ghe mmatela, ta poli euu atu ia, me karika righi manu. ⁷ Kasina ghe katuu ssola elome tale uasa karasa atoa, me nau eteva

laghe pinosa aitaaua teela uasa karasa atoa, uasa karasa atoa laghe kavili ematelala. ⁸ Kasina ghe katuula tale masi kosa. Ghe pinosala me ghe kuneaala katu ue ngai ghe roola kateva ai (100), me ghe laula ooroiaa llo katu ue ngai ekasina ghe kaokaoaala.”

Nau eteva ghe ruula tani kiukiu, ghe sama anamuula me ghe uela va, “Lo ateva talingane manee tani nongo, aue enongo.”

Mausina kiukiu niaimatoongana

(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ Kapuna disaepolo atoa Iesu laghe kolomiela tale malloeanina kiukiu niaimatoongana atea.

¹⁰ Iesu ghe uela va, “Alomasaanga tale voto eaaisulia tale ararimangalina ateva God, Tamaghi ghe tau aatu sio etaimim, me ta mene katoa aghaauliaa kiukiu niaimatoonga, poli,

“‘La taatara, me karika aue la tara kila;

la nongonongo me karika la aalomasaanga tee.’

Iesu ghe auliaala malloeanina kiukiu niaimatoongana atea

(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ “Malloeanina kiukiu niaimatoongana atea ia avalua toko va: Katu ue ngai eaaimatoonga inangarina ateva God. ¹² Llo ghe katuula etapaa salana eaaimatoonga lo atoa la nongonongo, vara me namu ngateva ta raroai etoa emaemae, me eghaaghaa velu inangari tale urunguitaniira. Liuna avalua o me karika aue la aikaaiaa me la saanga. ¹³ Llo tale voto ateva sakolo ia, aue la

masimasi tani nongo inangarina God, me aikaa-iaaira karika aluse, ta poli karika righi oaira. Nau nitootoonga emae, aue la katuu vulu God. ¹⁴ Llo katu ue ngai ghe katuu ssola elome tale uasa karasa eaaimatoonga lo atoa la nongonongo, me nau la tokatoka, la nannangaili asease voto atoa, me la aloanna tani tue peipeiena, me la aloanna tani ghaa voto aue eaamasimasi maamauluuaira, me isaa o voto aue ekavili ekatungila. Me karika aue la kunea righi uene. ¹⁵ Katu ue ngai tale masi kosa eaaimatoonga lo atoa masina nannaaira me urunguitaniira masina, la nongonongo aikaaiaa inangari, me la posoposo parasi tale inangarina ateva God me la kuukunea masi ue ngai.

Lam atea tale aitiitinginane ateva
(Mak 4:21-25)

¹⁶ “Karika teva eaarokoti lam atea me eaakou rungainia tale teva aiaku manu, me eaatoka pakeainia tale aisalo. Ta eaatokaie sae tale aitiitinginane ateva, me lo atoa la kupi sso tale ale ateva, aue la taatara etana. ¹⁷ Me karika righi voto eaaisulia va aue etam otu, me karika righi voto la aituttuia va aue etam otu, va taumattu ngakapa atoa karika aue la kila. ¹⁸ Lo ateva righi voto etana, God aue emene tau lao kasina etana; me lo ateva karika righi voto etana, voto eannaa va isaa etana, God aue eghaa velu etana.”

Iesu, kinna me nengane atoa
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

8:16: Mat 5:15; Luk 11:33. **8:17:** Mat 10:26; Luk 12:2. **8:18:** Mat 25:29; Luk 19:26.

¹⁹ Vara me kinna Iesu me nengane atoa laghe mae sio tani tara Iesu, karika laghe roola tani lao akalakalangina ta Iesu, poli oroieili taumattu ngatoa. ²⁰ Katoa laghe auliaala ta Iesu va, “Kinam me nengam atoa ila eleka, me la ghaloanna tani taraio.”

²¹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Lo atoa la nongonongo inangarina ateva God me la ghee lei uunguaane, ila kinaghi ila me nengaghi ila.”

*Iesu ghe paola ttasi eteva me ghe lueila
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Kateva nau Iesu me kapuna disaepolo atoa laghe aikaaila tale paanaka ateva, me Iesu ghe uela va, “Ita lao tale pai kativilau tale ateo talia ngatae.” Vara me laghe tiu ghoala. ²³ Nau eteva laghe oseose elaolao, Iesu ghe asekanue alokoila, me ghe llusula. Paka kuukuu ttasi eteva ghe lutu teeilala, me ang ghe aavuluu paanaka ateva, me laghe tokala tale paka nimoia.

²⁴ Disaepolo atoa laghe angunila Iesu me laghe uela va, “Vau eteva, vau eteva, ngita raaraua!”

Iesu ghe tingina saela me ghe paola kuukuu eteva me paka kotoo atoa laghe aakope, me ttasi eteva ghe kapala, me luei eteva ghe asola. ²⁵ Ghe kolomila kapuna disaepolo atoa va, “Vaalua karika righi aikaiaaimim?”

Tale nimoia laghe soghiaala voto oia ghe lutula, me ngila ghe aaikolomieinila va, “Saa taumattu ia lo ateva oia? Esamasama tee ttasi eteva me kotoo atoa, me la nongonongo usilainia.”

Iesu ghe ghelei emasinala taumattu ngateva raroai etoa etana

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Laghe ose lao sio tanganue aGerasa* ngatoa, tale mene pai kativilau eGalilii. ²⁷ Nau Iesu ghe tingina ssola elae, taita ateva, raroai etoa laghe tokatoka etana, tale masaliki taatara atea, ghe ghoa mae tani sou Iesu. Oroi nau ang ghe lao sio ghe tam aasae righi ghinna, me ghe tam tokatoka tale teva ale ta ghe tokatoka tale liu niaikkaiaa. ²⁸ Nau ghe tarala Iesu ghe aore anamungailiila, me ghe tturru siola ta liue kkena Iesu, me namungaili ta ghe samala me ghe uela va, “Sa ateva ualoannaia etaghi Iesu, Natuna io God iaaili Epona? Aghaaloanna va urau mene ghelei righi sesa etaghi!” ²⁹ Poli Iesu ghe aulia ngasarasakanala ta raroai etoa va la kupi vulu ghoa ia o taumattu ngateva. Oroiaata raroai etoa ngila ghe tokala etana, liuna avalua o me nau laghe iriiri poi nimane me kkena tale sene, me taumattu ngateva ghe aaitoiaa poia, ghe gheeghelei patepate sene, me raroai etoa laghe kookoueinie see tale voto karika righi taumattu etana.

³⁰ Iesu ghe kolomiela va, “See ia ararim atea?”

Ghe liula va, “Aghi Lijjen,” ta oroi raroai etoa laghe tokatoka etana. ³¹ Me laghe aipoopolia ta Iesu va ghe rau mene suu vella lao tale liu eteva karika aioghioghi etana.

³² Oroieili mosu ghe tingina suesue see tale motouru. Raroai etoa laghe kookolomi

* **8:26:** aGerasa Kasina uru ngai laghe pitila, laghe ue va aGergesa, kasina laghe ue va aGadara.

esarasarakanaaili ta Iesu va etau vella me la laa kupi sso ta mosu etoa, me Iesu ghe tau vellala. ³³ Nau eteva raroai etoa laghe kasu vulila taumattu ngateva oia, laghe kupila mosu etoa, me mosu etoa laghe aikarati velu siola tale voto ateva siosiona ia, me laghe aoso velu siola tale ateo talia ngateae, me ghe arropi ematelala.

³⁴ Lo atoa laghe aaitaraa mosu, laghe tarala vaalua isaa o voto ghe lutula. Laghe iloula tani laa kkailaa tale masaliki taatara atea, me mene kasina lutu masaliki kalakalangina. ³⁵ Me taumattu ngatoa laghe lao sio tani tara isaa o voto ghe lutula. Nau eteva laghe mae sio ta Iesu, laghe tarala taumattu ngateva ia o raroai etoa laghe kasu vuliela, ghe tokatoka ta liue kkena Iesu, ghe molu etokala, me nannaane ang ghe masinala; me laghe matautula. ³⁶ Lo atoa laghe tarala, laghe auliaala kiukiuna taumattu ngateva oia, raroai etoa etana, saa voto ghe lutula, me ghe masinala.

³⁷ Isaa avalua o me taumattu tale masaliki eteae eGerasa me llo masaliki kalakalaa etana, laghe kolomila Iesu va ekasu, poli paka nimoia ateva ghe ghailala. Iesu ghe aikaaila tale paanaka ateva, me laghe aimonomosiaala tani kasu.

³⁸ Taumattu ngateva raroai etoa laghe kasu vuliela, ghe aloannaaili tani usi Iesu. Iesu ghe sungi aoghiela, me ghe uela etana va, ³⁹ “Ukiri lao tanguem, me ulaa ghauliaa saa voto God ghe gheleila etam.” Liuna avalua o, taumattu ngateva oia ghe lao sio tanguena, me ghe kiukuaala tale masaliki taatara atea saa voto Iesu ghe gheleila etana.

Vause arighi matena ia me vause ateva isikina

ia

(*Mat 9:18-26; Mak 5:21-43*)

⁴⁰ Nau eteva Iesu ghe oghiaala, taumattu ngatoa laghe souela tale nimasimasi, poli ila akapa laghe aloanna tani taraia. ⁴¹ Taumattu ngateva ararina ateae ta Jaeras, namuu ia tale ale nivelu eitaua ngateva, ghe mae sio, me ghe suuiaala ta liue kkena Iesu, poli ghe aloannaaili va Iesu ghe usia, me lalu ghe lao tanganuena, ⁴² poli kateva nonga ia natuna aliki vause ateva, anna ninamanama eroroo kasangaulu ghaluae (12), me ang ghe aainasiaa tani mate.

Nau eteva Iesu ang ghe laolao, taumattu ngatoa laghe tomtomua. ⁴³ Me vause ateva rae ateva ghe iiloueinia ghe roola kasangaulu ghaluae (12) ninamanama, ie tee elome ta taumattu ngatoa. Ghe rungiaala unna viliki veu tani ghaa niaisausi,[†] me karika teva ghe roola tani ghelei emasinaia. ⁴⁴ Ghe keola emuli ta Iesu, me ghe posola euu tale sama unna aiaasae ateva Iesu, me katengaata nonga ta rae ateva ghe ruula tani ilou.

⁴⁵ Iesu ghe kolomila va, “See etulieghila?”

Nau eteva laghe uela va karika poi teva ghe tuliela, Pita ghe uela va, “Vau eteva, taumattu ngatoa oroieili ila, me la aikerreii tani atu etam.”

⁴⁶ Me karika ta Iesu ghe mene uela va, “Kateva etulieghila; aghateateaala va kasina tani sarasarakana ange kasula etaghi.”

⁴⁷ Me vause ateva, ghe kilala va karika ghe roola tani aisulia, ghe moiela, me ghe lao sio

[†] **8:43:** Kasina uru ngai laghe pitila, karika laghe uela va Ghe rungiaala unna viliki veu tani ghaa niaisausi.

tani suuiaa ta liue kkena Iesu. Ta mata taumattu ngatoa, ghe auliaala mausi saa, me ghe tulila Iesu, me vaalua arovaeaata nonga ta ghe masinala. ⁴⁸ Iesu ghe uela ta vause ateva va, “Natughu, tale unem niaikaaiiaa etaghi angu masinala. Kasula tale luei.”

⁴⁹ Nau eteva Iesu ghe aippooaa, me taumattu ngateva ghe kasula tanganuena Jaeras, ia o namuu ia tale ale nivelu eitaua ngateva, ghe rekatala. Ghe uela va, “Natum vause arighi ange matela. Urou mene ghelei va emene aanasa ta tisa ngateva.”

⁵⁰ Iesu ghe nongola, me ghe uela ta Jaeras va, “Urou mene matautu; unim aikaaiiaa, me aue emasina.”

⁵¹ Nau eteva ghe rekatala tanganuena Jaeras, ghe tam aloannala righi taumattu tani usie sso elo ale, ta Pita nonga me Jeimis, Jon, me tamane me kinna aliki vause arighi, ila nonga laghe ssola.

⁵² Taumattu ngatoa laghe ngangngala, me laghe aalousiusi teeia. Iesu ghe uela va, “Angenna ngam ngalala. Aliko vause arighi karika ematela, ta enim aseasekanua.”

⁵³ Laghe kangainiela, ta laghe kilakila va aliki vause ateva matena ia. ⁵⁴ Iesu ghe kune siola nimane atelange, me ghe uela va, “Aliko erighi, totula!” ⁵⁵ Aliko vause arighi ghe sakesakela, me arovaeaata ta ghe laa sio totu, me ghe tingina saela. Me Iesu ghe uela etaira va la tau lao righi inana, me enama. ⁵⁶ Tamane me kinna lali ghe soghiaala tani tara, me Iesu ghe aulia

ngakorokoronganela etairarua va lalu rou mene auliaa ta righi taumattu isaa o voto ghe lutula.

9

Iesu ghe suula 12 disaepolo

(Mat 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Iesu ghe kolo aitauaala kasangaulu ghalua (12) kapuna disaepolo, me ghe taula sarasarakana me nimatuutuliena etaira tani ghaa velu raroai, me tani ghaa velu isiki ta taumattu ngatoa. ² Me ghe sungilala tani laa ppooa ngaotu ararimangalina ateva God, me tani ghelei emasina tau sessa atoa. ³ Ghe uela etaira va, “Am rau mene ghaa righi voto nau am kasu. Karika mene tiulu aikkatulu tani kkatulu, teva aikaai ghinna, me righi inana me viliki veu, me karika am mene ghaa ghalua aiaasae. ⁴ Me arova am laa toka tale lo ateva ale, am toka elaa ghaa nau am kasu vuli lo atea o masaliki. ⁵ Me arova karika la ghaaiem, am kasu. Nau am kasu, am rariaa velu kosa ta kkeimim, me aue la kila va voto laghe gheleila karika masina.” ⁶ Me disaepolo atoa laghe kasula tani laa ppooaa see masi inangari tale kateae kateae masaliki, me tani ghelei emasina tau sessa atoa.

Herot ghe aloanna tani kila va Iesu tani see ia

(Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷ Gavana ngateva Herot ghe nannangaili ta ghe nongola oroieili voto Iesu ghe ghelei, poli laghe uue va Jon ang ghe mene totula tale nimate, ⁸ me katoa laghe uue va Elaija ghe kaurekatila, me

katoa laghe uue va kateva ta propete atoa emua arau ang ghe mene totula. ⁹ Liuna avalua o me Herot ghe ue va, “Jon ngaghe auliaala me laghe sai pulela alona atiulu, me tani see ia taumattu ngateva oia, amene nongonongo uunguaane?” Me ghe aaloanna tani taraia.

*Iesu ghe taula inana ta 5,000 taumattu
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)*

¹⁰ Apostolo atoa laghe kiriaa mae sio ta Iesu, me laghe aulia ngakapala voto laghe gheleila. Ghe ghaailala, me ila nonga laghe lao sio tale masaliki taatara atea eBetsaida. ¹¹ Nau taumattu ngatoa laghe nongola va ang ghe kasula, laghe aimulila etana. Ia ghe masimasieinilala, me ghe tiuaala tani ppooaa ararimangalina ateva God etaira, me ghe gheelei emasina tau sessa atoa.

¹² Auena sinaka ateva ghe suu, me kasangaulu ghalua (12) disaepolo laghe lao sio, me laghe uela ta Iesu va, “Sungi vellala, me la lao tale righi masaliki, o paa ngutana, tani laa poli righi inana me la nama, me la ghaso. Ta voto ateva oia ita tokatoka etana vurunganna ia.”

¹³ Iesu ghe uela etaira va, “Am, am taula righi inana, me la nama.”

Laghe liula me laghe uela va, “Ghalima nonga verete me ghaluepai kko. Ualoanna va ami laa poli see righi aneira inana?” ¹⁴ Erooroo ghalima airari (5,000) taita oia ghe tokatoka.

Iesu ghe uela ta disaepolo atoa va, “Am laa ghauliaa etaira va la laa toka aitauaa sio ghalimangaulu (50) taumattu ta kateae uela.”

¹⁵ Disaepolo atoa laghe auliaala, me laghe toka siola tale uela. ¹⁶ Iesu ghe ghaala verete ghalima me kko aluepai, me ghe taatara saela epona liu, me ghe kaili emasina saela, me ghe pirila, me ghe taula ta disaepolo atoa tani laa koita ta taumattu ngatoa. ¹⁷ Laghe namala, me ila akapa laghe tuvula, me disaepolo atoa laghe kaai esokosokoiaala tapiri nginana, ghe roola kasan-gaulu ghaluae (12) laka.

*Pita ghe aulia ngaotula va Iesu tani see ia
(Mat 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Kateva nau Iesu ghe puupure, me kapuna disaepolo atoa laghe tokatoka teeia, me ghe kolomilala va, “Taumattu ngatoa la uue va aghi tani see?”

¹⁹ Laghe liula me laghe uela va, “Katoa la ue va io Jon tau ngai aasuu ia, me katoa la ue va io Elaija, me katoa la ue va io kateva ta propete atoa emua arau ang ghe mene totula.”

²⁰ Me ghe kolomilala va, “Me am, am ue va aghi see?”

Me Pita ghe liula me ghe uela va, “Io kapuna Mesaea ngateva God.”

*Iesu ghe uela va aue emate me emene totu
(Mat 16:20-28; Mak 8:30-9:1)*

²¹ Iesu ghe paolala va karika la mene laa ghauliaa see va ia see. ²² Me ghe uela va, “Natuna ateva Taumattu ngateva aue eghaa oroieili mmarikana, me namu ngatoa, me namu ngatoa ta pristi etoa, me tau ngai aapasunga

ngatoa tale inangari nipaopao, aue la liu viliira etana, me aue la uvi ematea. Me aue kotonna ateva nau, emene totu.”

²³ Vara me ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, “Arova lo ateva ealoanna tani usieghi, etani sioaa nannaane, me esunuki unna aikotoo ateva nau ekapa atoa, me eaimuli etaghi. ²⁴ Ta poli arova lo ateva eannaa nonga maamauluaane, aue eraua. Me arova lo ateva eraua ta poli mausighi, aue esaanga. ²⁵ Me arova lo ateva eghaa voto akapaaili tale kosa ateva, me maamauluaane ekapa, vaalua isaa o voto aue esausia? ²⁶ Arova lo ateva taumattu epalatainaghi me inangarighi eteva, aue Natuna ateva Taumattu ngateva epalatainia, nau eteva emae tee maamallangiaane, me maamallangiaane Tamane, me tee kapuna ensolo atoa manga ila. ²⁷ Aghaaulia ngakoronna etaimim va katoa oia etaimim am tiitingina, karika aue am mate, me aue am tara ararimangalina ateva God.”

Vilikina Iesu ghe mene isaa ppaela
(*Mat 17:1-8; Mak 9:2-8*)

²⁸ Koti ghaoalu (8) nau ghe lange sio, nau ghe ppooaala llo inangari, me ghe kolola Pita me Jon me Jeimis, me laghe saela tale motouru tani looloo sae. ²⁹ Ghe looloo sae, me taatara matane ghe isaa ppaela, ghinnanina ghe usousoanaailiila, me ghe ravaravaienaailiila. ³⁰⁻³¹ Vara me ghalua taumattu, Moses me Elaija, lalu ghe kaurekatila tale mallanginaane ateva God, me lalu

9:23: Mat 10:38; Luk 14:27. **9:24:** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25. **9:26:** Mat 10:33; Luk 12:9. **9:30-31:** Luk 9:22.

ghe samasama tee Iesu. Lalu ghe aauliaa saa llo voto aue elutu etana eJerusalem, me vaalua aue ekasu vuli kosa ateva oia. ³² Matana Pita me mene ghalua tana kapuna ghe maamatana tani asekanu. Me nau laghe totula, laghe tarala mallanga ateva ta matana Iesu, me mene ghalua lalu ghe tiitingina teeia. ³³ Me nau lalu ghe aloanna tani kasu vuli Iesu, me Pita ghe uela ta Iesu va, “Vau eteva, masina ta ngeita tokala oia, me angatolu atulu ale paapali kotolu, kateva alem ia, me kateva alena ia Moses, me kateva Elaija.” Pita ghe auliaala isaa o inangari, me karika ghe kilakila sa ateva ghe aaulieinia.

³⁴ Nau Pita ghe aauliaa isaa o inangari, me urukookoo ateva ghe akoulala, me ngilotolu ghe maamatautu. ³⁵ Lingi ngalo ateva ghe mae sio tale urukookoo ateva, ghe uela va, “Ia o taita ateva natughu ia, ngaghe suitoongainiela. Am nongoa.” ³⁶ Nau lingi ngalo eteva ghe ruula, me laghe tara nongala Iesu. Nau laghe oghi sio mae, karika laghe auliaa poila ta mene toa tale voto laghe tarala.

*Iesu ghe ghelei emasinala taita arighi raroai eteva ghe tokatoka etana
(Mat 17:14-18; Mak 9:14-27)*

³⁷ Ghe paila ta mene kateva nau, nau eteva laghe sio mae tale motouru eteva, me laghe tarala oroieili taumattu ngatoa, laghe mae sio tani sou Iesu. ³⁸ Kateva etaira ghe samala me ghe uela va, “Tisa! Mae tara natughu eteva, ta kateva nonga natughu, me ughelei emasinaia.

³⁹ Nau eteva raroai eteva ekupikupia, esamasama anamungaili, me egheeleia eoo, me usouso paane eghoa, me egheelei saasakiaa vilikina, me karika poi ekasukasu vuli parasia. ⁴⁰ Anim auliaa poila ta kapum disaepolo atoa tani ghaa velu raroai eteva, me karika la roola.”

⁴¹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Am lo ateva oia vituu, karika righi uneimim niaiesoaa, nan-naaimim me gheeleiaaimim karika ghulughulu-ena. Ghaisaata aue atoka teeiem, me ghaisaata aue asau sesa gheeleiaaimim? Ghaa mae natum ateva.”

⁴² Nau aliki eteva ghe maemae, me raroai eteva ghe sau velu elokoie siola tapaa kosa, me ghe tiuaala tani oo. Iesu ghe paola raroai eteva, me ghe ghelei emasinala aliki eteva, me ghe tauela ta tamana. ⁴³ Ila akapa taumattu ngatoa laghe soghiaala tani tara sarasarakaniaane God.

*Ghaluene Iesu ghe uela va aue emate
(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Taumattu ngakapa atoa laghe nannangaili isaa akapa voto Iesu ghe gheleila, me Iesu ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, ⁴⁴ “Am nongo amasina sa ateva aghaaulieinia ta ngetaimim, va Natuna ateva Taumattu ngateva aue la taue lao ta nimaira taumattu ngatoa.” ⁴⁵ Karika laghe alomasaanga teela malloeanina inangari Iesu ghe auliaala, ta malloeanina ghe aaisulia etaira. Laghe maamatautu tani kolomia.

*See aue enamuu?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Kateva nau, laghe aaissakeana va tani see aue enamuu etaira. ⁴⁷ Iesu ghe kilala nannaaira, liuna avalua o me ghe ghaala aliki erighi, me ghe mae atingina valainie sio etana. ⁴⁸ Vara me ghe uela etaira va, “See umasimasi tani aikoloaa aliki etoa tale ararighi eteae, ughaaghaa teeieghi, me ughaaghaa tee lo ateva ghe sungieghila. See etaimim esio euu, ia namuu ia etaimim.”

See karika tau ngai ssateeimim ia, kapuimim ia

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Jon ghe liula me ghe uela va, “Vau eteva, ami ghe tarala taumattu ngateva, ghe sungi vella raroai etoa tale ararim atea, me ami ghe tootoonga tani pao rungania, poli karika va eusiusita.”

⁵⁰ Iesu ghe uela va, “Am rau mene paoa, ta lo ateva karika esessa teeita, kapuita ia.”

ASameria ngatoa karika laghe aloanna va Iesu ghe lao tanganueira

⁵¹ Nauna Iesu ang ghe aakalakalangina tani sae epona liu, me ghe annaaili tani sae eJerusalem.

⁵² Ghe sungi emuemuela katoa kapuna tani laa ghaimanomanosieinila tale kateae masaliki-ira aSameria ngatoa. ⁵³ Karika laghe aloanna tani aikoloainia, ta poli ghe aloanna tani sae eJerusalem. ⁵⁴ Disaepolo alua ta Jeimis me Jon, lalu ghe tarala ta laghe ghelei evaluela o, me lalu ghe kolomila Iesu va, “Vau eteva, ualoanna va ami kolo sae kura atea epona liu, me esio

ataila?”* 55 Iesu ghe kiriela, me ghe paolaluela,†
56 me laghe mene lao sio ta mene kateae masaliki.

Iesu ghe auliaala vaalua tani aimuli teeia
(Mat 8:19-22)

57 Nau laghe kasukasu elaolao tapaa salana, kateva taumattu ghe uela ta Iesu va, “Aghaloanna tani usio nongina eaa ulao.”

58 Iesu ghe liula me ghe uela va, “Paua nge tapaa tuvui etoa tue liuira, me ghila atoa aleira, me Natuna ateva Taumattu ngateva karika teva alena tani laa ghasekanua etana.”

59 Me ghe uela ta mene kateva taumattu va, “Mae usieghi.”

Me taumattu ngateva ghe liula me ghe uela va, “Vau eteva, utau velueghi mua, me alaa kaiaa tamaghi.”

60 Iesu ghe uela etana va, “Utau vella matena atoa la laa kaiaa matena atoa. Me ukasu, me ulaa ghauliaa see ararimangalina ateva God.”

61 Kateva ghe uela ta Iesu va, “Aghi aghaloanna tani usio, me utau velueghi mua, me alaa ghakorova kapughu etoa tanganueghi.”

62 Iesu ghe liula me ghe uela etana va, “Arova teva taumattu eoseose me etaatara lao emuli,

* **9:54:** Kasina uru ngai laghe pitila, laghe uela va Vau eteva, ualoanna va ami kolo sae kura atae epona liu, me esio ataila, nongina Elaija ghe gheleila? Utara 2 Kingi etoa 1:10-12. † **9:55:** Kasina uru ngai laghe pitila, laghe uela va me ghe uela etairarua va, “Karika amalu kilakila saa spiriti eteva etoka etaimalua. 56 Natuna ateva Taumattu ngateva karika ghe sio mae tani uvi emate taumattu, ta tani asaangila.” **9:61:** 1 Ki 19:20.

karika eroroo tani uungu tale ararimangalina ateva God.”

10

Iesu ghe suula 72

¹ Emulina tale isaa o voto, Vau eteva ghe mene suitoongaala ghaitungaulu ghalua (72),* me ghe sungi emuemueilala ghalua ghalua ta ngetaira, tani lao akapa see tale masaliki taatara, me tale masaliki auena ghe lao etana. ² Ghe uela ta ngetaira va, “Utana atingiu ang ghele matuela, me tau ngai uungu etoa karika oroi ila. Liuna avalua o, am kolomi sae Vau tale tau ngai mukemuke ateva, va emene sungi toa tau ngai mukemuke, tani lao tale utana atingiu matuenna ia. ³ Am kasula! Asungisungiem nongina natu sipsipi etoa la tiitingina tee sesa paua ngetapaa tuvui etoa. ⁴ Karika am mene ghaa aikaai viliki veu, aikaai ghinna, o aiaasae tale keke. Karika am mene tingina aippooaa elaolao etapaa salana.

⁵ “Nau am kupi sso tale ale ateva, am ue akasina va, ‘Luei etoka tale ale ateva oia.’ ⁶ Marova teva taumattu tale luei etokatoka, kaluimim luei aue easo ta ngetana; marova karika, aue luei eteva eoghi atu ta ngetaimim. ⁷ Am toka tale ia o ale ateva, marova la tau aatu inana me manu, am ghaa, poli emaamasina va tau ngai uungu eteva eghaa aipolipoli tale uunguaane egheelei. Karika am mene kasu ekapa see tale ale atoa.

10:1: Mak 6:7. * **10:1:** Kasina uru ngai laghe pitila laghe uela va, ghaitungaulu (70). **10:2:** Mat 9:37-38; Jon 4:35. **10:3:** Mat 10:16. **10:4:** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5. **10:7:** 1 Ko 9:6-14; 1 Tim 5:18.

⁸ “Nau am lao tale masaliki taatara me la ghaaiem, am nama inana la tau aatu. ⁹ Am ghelei emasina tau sessa atoa, me am ue ta ngetaira va, ‘Ararimangalina ateva God ange kalakalanginginala etaimim.’ ¹⁰ Me marova am sso tale masaliki taatara, me la ratiem, am lao tale tummatavanga, me am ue va, ¹¹ ‘Kosa tale masalikiimim etokatoka tale kkenalua, ngangalu raarariaa velu poli ngam ratiengaluela. Me am kila isaa oia voto: Ararimangalina ateva God ange aakalakalaala.’ ¹² Aghaauliaa ta ngetaimim va, aue nau niaisakei eteva, God aue eapasunga maomaona nimmarikana tale masaliki eteae eSodom, me sesaaili tale lo atea oia masaliki!

*Nialousiusi ta lo atoa masaliki taatara
karika la nanna ngaiooghihiaa
(Mat 11:20-24)*

¹³ “Aue esesaaili ta ngetam, Korasin! Aue esesaaili tee ta ngetam, Betsaida! Marova mirikolo oia laghe gheleila eTaer me eSaedon, taumattu ngatoa aue laghe molu tale ghinna nialousiusi me au kura, tani apasunga va ngila ghe oghi vulula sesa gheeleiaaira. ¹⁴ Aue emaomaona nimmarikana ta eTaer me eSaedon tale nau niaisakei eteva, me am karika. ¹⁵ Me io, Kapenium, uannaa va aue usae epona? Karika, io aue usioaili euu.

¹⁶ “See enongonongoam, enongonongoaghi; me see eratiem, eratiratieghi, me see eratiratieghi, eratirati lo ateva ghe sungieghila.”

10:8: 1 Ko 10:27. **10:11:** Apos 13:51; 18:6. **10:12:** Aitiuti
19:24-25; Mat 10:15; 11:24. **10:16:** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon
5:23.

¹⁷ Kasina nau ghe lange sio, me ghaitungaulu ghalua (72)[†] taumattu, laghe oghi mae sio tee nimasimasi, me laghe uela va, “Vau eteva, raroai etoa tee laghe nongonongo usilainamami, nau ami ghe aauliaa voto tale ararim atee.”

¹⁸ Eghe liula me ghe uela va, “Aghe tarala Satana ghe katuula nongina ravaravaia ateva ghe sio mae epona liu. ¹⁹ Ngaghe tau aatu sio sarasarakana tani asa katuu me onioni, me tani apala tau ngai ssateeim ateva; karika righi voto aue eghelei saasakieinam. ²⁰ Karika am mene masimasi va raroai etoa la nongonongo usilainam, ta am masimasi va arariimim laghe piti elokoila epona liu.”

Iesu ghe masimasi
(*Mat 11:25-27; 13:16-17*)

²¹ Tale ia o nau eteva, Iesu ghe pasula tale nimasimasi kanna Spirit Manga ateva, me ghe uela va, “Atautauo sae, Tamaghi, Vau ngepona liu io me kosa ateva, poli ughe aisuliaala isaa oia voto ta tau ngalomasaanga atoa, me angu aotuotula ta natum natu aliki etoa. Ue Tamaghi, ughelei isaa o voto tani aimuli tee masi aaloannaam.

²² “Tamaghi ang ghe tau mae sio isaa akapa voto oia etaghi. Karika teva ekilakila va see ia Natuna, Tamane nonga; me karika teva ekilakila va see ia Tamane, Natuna nonga, me lo atoa Natuna ghe suitoongainilala, me ghe apasungaala Tamane etaira.”

[†] **10:17:** Kasina uru ngai laghe pitila laghe uela va, ghaitungaulu (70). **10:18:** Jon 12:31; Aotu 12:8-9. **10:19:** Sams 91:13; Mak 16:18. **10:20:** Plp 4:3; Aotu 3:5. **10:22:** Jon 3:35; 10:15.

²³ Eghe kiriela me ghe aulia ngainaola ta kapuna disaepolo atoa va, “Niarangise tale lo atoa taumattu la taatara voto am taatara.
²⁴ Aghaauliaa ta ngetaimim va oroieili propete atoa me kingi etoa laghe aaloanna tani tara voto am taatara ghaine, me karika laghe tarala, me laghe aaloanna tani nongo voto am nongonongo ghaine, me karika laghe nongola!”

Kiukiu niaimatoongana ta masi taumattu nge Sameria ngateva

²⁵ Kateva nau, kateva taumattu, muennaaili ia tale inangari nipaopao, ghe tingina saela tani tootoonga Iesu tale kateva nikokkolomi. Ghe uela va, “Tisa, sa ateva agheleia tani ghaa mauue ateva tokatoka liu ia?”

²⁶ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Sa ateva laghe pitieia tale inangari nipaopao? Saa kilakilaam ta ngetana?”

²⁷ Eghe liula me ghe uela va, “Uaielousiaa Vaum ateva kapum Goto ia tale urunguitanim ateva, me tale maamauluaam, me tale sarasarakani-aam, me tale nannaam; me uaielousiaa tee taumattu ngateva kalakalangina ia etam, nongina uaielousieinio.”

²⁸ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Inangari angu liula koronnaaili; ughelei isaa o voto, me aue utoka.”

²⁹ Eghe aloanna tani apasunga va ia ghulughu-luena ia, me ghe kolomila Iesu va, “See ia taumattu ngateva kalakalangina ia etaghi?”

10:25: Mat 22:35-40; Luk 18:18. **10:27:** Diut 6:5; Lev 19:18.

10:28: Lev 18:5.

³⁰ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Kateva taumattu ghe kasula eJerusalem tani sio eJeriko, me tau niainao atoa laghe uviela. Laghe ghaa velu ekapala ghinnanina, laghe uviela, me laghe kasu vuli elokoiela, me ghaisa ngarighi ghe mate.

³¹ Pristi eteva ghe usilaala ie nonga o salana atikirighi. Nau ghe tarala taumattu ngateva uviuvina ia, ghe keoa ngalokoiela, me ghe kasula.

³² Tee me Livae ateva, nau eteva ghe mae sio tale ia o voto ateva taumattu ngateva ghe asoaso etana, ghe taraiela, me ghe keoa ngalokoiela.

³³ Vara me taumattu nge Sameria ngateva, ie tee ghe usilaala ia o salana atikirighi. Ghe mae sio nongina taumattu ngateva ghe asoaso; nau ghe taraiela, ghe alousiusi teeiela. ³⁴ Ghe lao akalakalaa sio ta ngetana, me ghe kaola oeli me uaeni ta vilikina, me usaina, me ghe ghiisila. Ghe sau etokaie saela tale kiena donki eteva,‡ me ghe laoainie sio tale ale aiasoaso ateva me ghe aitarainiela. ³⁵ Elue talaua, ghe tau lao sio ghaluevilau viliki veu ta tau ngai toitoi eteva, me ghe uela va, ‘Uaitarainia, me marova uaitarainia tee tale mene righi peim, aue amae aliu voto akapa ughe gheleila ta ngetana.’

³⁶ “See ta ngetairotolu uannaa va ia kalakalangina ia ta taumattu ngateva, tau niainao atoa laghe uviela?”

³⁷ Tau ngalomasaanga ateva tale inangari ni-paopao ghe liula me ghe uela va, “Ia o taumattu ngateva ghe alousiusi teeiela.”

‡ **10:34:** Karika va kateva nonga donki taumattu nge Sameria ghe iilou etana. Ghe iilou ta kateva, me ghe kaakaai peina ta mene kasina donki.

Iesu ghe uela va, “Lao sio, me ughelei nongina ia o taumattu ngateva ghe gheleila.”

Iesu tanganue Mata me Meri

³⁸ Nau Iesu me kapuna disaepolo atoa laghe kasukasu elaolao, me laghe rekatala tale masaliki eteae. Vause ateva, ararina atae ta Mata, ghe kolola lao sio tanganuena. ³⁹ Nengana vause ateva, ararina atae ta Meri, ghe toka siola ta liue kkena Vau eteva, tani nongoa ta ghe aaiippoaa. ⁴⁰ Mata ghe aaivengevengesi, poli ia nonga ghe aaimonomosiaa inana. Ghe mae sio, me ghe uela va, “Vau eteva, emaamasina va aghi nonga aghaimonomosiaa inana, me nengaghi enim tokatoka? Auliaala, me emae sausieghi!”

⁴¹ Vau eteva ghe liula me ghe uela va, “Mata, Mata, unannaa oroieili voto, ⁴² me kateva nonga voto ateva ualoannaia, me karika ia etam. Meri ange aloannala ia o voto ateva masina ia, me karika aue aghaa velua etana.”

11

Iesu ghe apasungaala vaalua tani looloo sae (Mat 6:9-15; 7:7-11)

¹ Kateva nau Iesu ghe looloo sae tale kateva voto, me nau ghe ruula, kateva kapuna disaepolo ghe uela etana va, “Vau eteva, uapasunga etaimami vaalua tani looloo sae, nongina Jon ghe aapasunga ta kapuna disaepolo atoa.” ² Iesu ghe uela etaira va, “Nau am looloo sae, am looloo sae avalua toko va,
“Tamamami,

usausiemami tani oneoneaa ararim atea va
manga ia,

ami aloanna va ararimangalim ateva esio.

³ Utau roorooa mae anemami inana tale kateva
kateva nau.

⁴ Me ukkaluaa kaluimami ssavoto,
nongina ami kakkaluaa lo akapa atoa la
ghelei sesa voto etaimami,
me urau mene tau veluemami va ami lao tale
nitootoonga.’”

⁵ Iesu ghe mene uela etaira va, “Arova teva
kapum ghele mae rekataa etam elomatuaa voo,
me ughele laa kolomi mene teva kapum va,
‘Aghaloanna va utau mae verete kotolu, ⁶ poli
kapughu eteva ekasu emasaula, me ange mae sio
tanganueghi, me karikaaili righi inana etaghi va
atau lao.’

⁷ “Arova kapum ateva ghele liu etam va,
‘Urau mene angunainaghi. Anga kavatila ata-
mana atea. Aghi me natughu etoa angami
asekanuela. Atam rooroo tani totu va atau aatu
voto ualoanna.’ ⁸ Aghaauliaa etaimim va karika
aue ghele totu me ghele tau aatu verete, me poli
uarrekana tani toka kookolomia, aue ghele totu,
me ghele tau aatu voto akapaaili ualoanna, poli
karika upaapalata tani toka kookolomi nau ekapa
atoa.

⁹ “Aghaauliaa etaimim va am kolomi, me aue
etau aatu, me am pae, aue am tara, me am
mirimiri, aue atamana atea eotia. ¹⁰ Lo atoa la
kookolomi, la ghaaghaa, me lo atoa la paepae, la
taatara, me atamana eotioti ta lo atoa la mirimiri.

¹¹ “Arova teva natum elooloo teva kko, aue
ughele taula teva katuu etana? ¹² O arova ghele

loo teva otolu ghila, aue ughele tau lao teva onioni? ¹³ Am arova sesa gheegheleiaaिमim, me am kilakila tani tau lao masi voto ta natuimim atoa, aue Tamaimim ateva epona liu aue etau sio Spirit Manga ateva oroiaata ta lo atoa la kookolomia.”

Iesu me Belsibul
(*Mat 12:22-30; Mak 3:20-27*)

¹⁴ Iesu ghe tiu vella raroai eteva tale taumattu ngateva ghe gheeleia me taumattu ngateva ghe tam samasama. Nau raroai eteva ghe kupi vulu ghoala taumattu ngateva, me ghe tiuaala tani sama, oroieili taumattu ngatoa laghe soghiaala ia o voto ateva Iesu ghe gheleiela. ¹⁵ Me katoa laghe ue va, “Etiutiu velu raroai etoa tale sarasarakaniaane Belsibul, kapuira namuu ia raroai etoa.” ¹⁶ Me katoa laghe nim anna tani tootoonga Iesu. Laghe kookolomia tale righi aimatootoongana ngepona liu.

¹⁷ Me Iesu ghe kilakila nannaaira, me ghe uela etaira va, “Lo ateva ararimangali eaaipola, karika aue etoka liu, me lo ateva pamili eaaipola aue ila tee la ghaitiuua. ¹⁸ Arova ararimangalina ateva Satana eghaluevilau ia, vaalua aue etingina aitauaa? Aghaauliaa etaimim poli am ue va atiu-tiu velu raroai tale sarasarakaniaane Belsibul. ¹⁹ Me arova atiu-tiu velu raroai tale ararina atea Belsibul, kapuim atoa tani taumattu laghe tiutiu velu raroai tale ararina atea see? Ila aue la ghele auliaa va inangari am auliaa kamena. ²⁰ Ta poli arova atiu-tiu velu ta nimane God, eaapasunga

va ararimangalina ateva God ang ghe sio mae ta ngetaimim.

²¹ “Nau eteva lo ateva taumattu sarasarakana ia, me eposoposo ghinna niaiuvii, aue eaitara ngamasina alena ateva, me ghinnanina aue etoka amasina. ²² Me arova sarasarakanaaaili eteva taumattu emae tee ghinna niaiuvii, aue euvia, me eghaa velu ekapa ghinna niaiuvii me eaikoita peina ta mene katoa taumattu.

²³ “Lo ateva karika kapughu ia, tau ngai ssateeghi ia, me lo ateva karika esaasausieghi tani atoka aitaaua, ia etani aatoka apolapola.

*Sesa spiriti eteva ghe mene oghi mae sio
(Mat 12:43-45)*

²⁴ “Nau sesa spiriti eteva ekasukasu vuli taumattu ngateva, ekasukasu ekapa see tale voto mallangona, epaepae teva voto aue eainoana etana. Va etam rooroo tani tara teva voto tani ainoana, ange ue va, ‘Amene oghi lao tale ale ateva aghe tokatoka etana.’ ²⁵ Nau ange laa rekataa sio va ange tarala alena ateva raarangisana ia, me elome masina tani toka etana, ²⁶ liuna avalua o me aue emene kasu tani laa kolo ghaitu (7) sesa spiriti gheeleiaaira mene sesaaili. Me aue la kupi sso, me la sso toka tale ale ateva. Gheeleiaane taumattu ngateva esesaaili, elaulau llo gheeleiaane akasina.”

Niarangise koronna

²⁷ Nau Iesu ghe aippoaaa, me vause ateva ghe tokatoka teeila ghe sama anamuula, me ghe uela

ta Iesu va, “Niarangise etokatoka ta lo ateva vause ghe kaaiola, me ghe ssuola.”

²⁸ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Koronnaaili inangarim, me kinatama niarangise ta lo atoa la nongonongo me la uusilaa inangarina God.”

Laghe kolomila niaimatoonga ngateva

²⁹ Nau taumattu ngatoa ngeila ghe ooro, Iesu ghe uela va, “Lo ateva oia vituu, karika va masi taumattu ngam, ta am anna nonga tani tara niaimatoonga. Saa ghe lutu teela Jona, ie nonga o niaimatootoongana ateva aue elutu. ³⁰ Nongina emua arau ta nau Jona, ia ghe aimatootoongana ta taumattu nge Ninive, aue enongina Natuna ateva Taumattu ngateva tale lo ateva oia vituu. ³¹ Tale nau niaisakei, aue Kuin nge Saot ateva etingina tee lo ateva oia vituu, me aue eue va sesa am, poli Kuin ateva ghe kasu emasaeuilila tani mae nongo alomasaanganiaane Solomon, me lo ateva taumattu namuu ia ta Solomon ange toka teeiemla. ³² Aue taumattu nge Ninive atoa la tingina tale niaisakei eita meta teeiem, me la ue va sesa am, poli aNinive atoa laghe nna ngaioghioghiaala, nau Jona ghe poppooaa etaira, me ia oia, lo ateva namuu ia ta Jona ange toka teeiemla.

Mallanga

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ “Karika teva eaarokoti kuraane lam atae va eaatoka aisulieinia, o eaakou rungania tale

11:29: Mat 16:4. **11:31:** 1 Ki 10:1-10. **11:32:** Jona 3:5-10.

11:33: Mak 4:21; Luk 8:16.

teva aikaai manu,* ta eaatokaie sae epona tale aitiitinginane ateva, me nau taumattu ngatoa la kupi sso, aue la rooroo tani tara mallangina ateva. ³⁴ Matam alua emaamallangi vilikim. Arova matam va masina, vilikim akapaaili aue epasu tale mallanga ateva, va nau matam nge sesala, isaa akapa vilikim aue esaurorromiena. ³⁵ Liuna avalua o me ukaarasi tani aimonomosiaa, poli mallanga ateva etam karika va saurrom ia. ³⁶ Liuna avalua o me arova vilikim akapaaili emallanga me karika mene teva tuku vilikim saurorromiena, isaa akapaaili aue emallanga, nonginaaili lam ateaemaamallanga etam.”

Ghaonomo voto sesaaili

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Nau Iesu ghe ruula tani aippooaa, me kateva Paresi ghe koloala tani laa namanama tanganuena. Iesu ghe usiela me ghe lao sio tale tevoo ateva tani namanama. ³⁸ Paresi eteva ghe soghiaala tani tara va Iesu ghe tam pora akasinala nimana, nongina gheeleiaaira Paresi etoa, me ghe nim namanama.

³⁹ Me Vau eteva ghe uela etana va, “Am Paresi etoa, am porapora araarangisana uneimim kapa me pelete eleka, me elome etaimim kuruetuna am, me sesaaili iem. ⁴⁰ Am alo kapakapa am! Am tam kilakila va lo ateva ghe gheleila eleka ghe ghelei teela elome? ⁴¹ Me am taula saa llo voto elome tale uneimim aikakkaai ta lo atoa karika peiira, me aue isaa akapaaili voto aue eraarangisana etaimim.

* **11:33:** Kasina uru ngai laghe pitila, karika laghe uela va, o eaakou rungania tale teva aikaai manu.

⁴² “Aue esesaaili etaimim Paresi etoa, poli am tautau lao aiaasokolo tale lutu voto ghaunaaili am ghaaghaa eutana, me am kakkaluaa tani ghelei voto ghulughuluena me tani aielousiaa God. Am ghelei ekapa voto tani ghelei ghulughuluena voto, me tani aielousiaa God, me tee tani taula aiaasokolo.

⁴³ “Aue esesaaili etaimim Paresi etoa, poli am tani aloannaaili aitokatoka ngemua tale ale nivelu eitauaa, me am aloanna va taumattu ngatoa la souem me la ue va, ‘Elue talaa’ me ‘Elo sinaka’ etaimim tale maketi.

⁴⁴ “Aue esesaaili etaimim, ta am nongina liu niaikkaia ngateva taumattu ngatoa la kasukasu saooa etana, me la tam kilakila va liu niaikkaia ia.”

⁴⁵ Kateva tau ngai aapasunga tale inangari nipaopao ghe liula, me ghe uela va, “Tisa, nau eteva uaauliaa isaa oia voto, uaauliaa teeiemami.”

⁴⁶ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Am tau ngai aapasunga iem tale inangari nipaopao, aue esesaaili etaimim, poli inangariimim aanasaaili tale taumattu ngatoa tani aimuli tee, nongina am aatoka sae voto maamatanaaili ta katoa, me karika la rooroo tani sau, me karika am saausila.

⁴⁷ “Aue esesaaili etaimim ta am atuutulu atu niaimatoonga tale liu niaikkaiaaira propete atoa, tuvuim atoa laghe uvi ematelala. ⁴⁸ Am aulia ngaotu va am masimasiaa saa voto tuvuim atoa laghe gheleila nau laghe uvi ematela propete atoa. Liuna avalua o me am atuutulu atu ni-aimatoonga tale pongasovuiru. ⁴⁹ Liuna avalua o me tale aalomasaanganiaane God ghe uela va,

‘Aue asungi tau lao propete atoa me apostolo atoa, katoa aue la uvi saasakieinila, me katoa aue la uvi ematela.’ ⁵⁰ Liuna avalua o me lo ateva oia vituu, aue la ghaa sesa ngaipolipoli mausi propete akapa atoa laghe uvi ematelala emua arau, tale aitiutiu tale kosa ateva, ⁵¹ ghe tiuaala ta matemateaane Eibol, me ghe mae sio ta Sekaraea, laghe uvi emateala tale mallome liu nighelei aiaavususuena me tale rum manga atiulu. Aghaulia ngakoronnaaili etaimim va lo ateva oia vituu aue eghaa sesa aipolipoli.

⁵² “Aue esesaaili etaimim lo atoa alomasaangaaili iem tale inangari nipaopao, poli am ghe ghaa vella kii eteva tani ghaa alomasaanga, me am, karika am sosso, me lo atoa vara la kupi sso, am ghelei rungainila.”

⁵³ Me nau Iesu ghe kasu vulila ia o voto ateva me Paresi etoa me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao laghe sessaieiliilala, me laghe kookolomi oroieili nikokkolomi. ⁵⁴ Laghe sassaia tani nongo va ghe auliaa righi sesa inangari.

12

Am paniem tale gheeleiaaira usimaghalua atoa

¹ Nau eteva oro airari taumattu laghe mae aitauaa sio, laghe aisiriki tani tara, me Iesu ghe tiua ngakasinala tani aippooaa tee kapuna disaepolo atoa. Ghe uela va, “Am taatara amasina tale uneira isti Paresi etoa, usimaghalua ia. ² Karika righi voto am aaituttuia va aue etam otu, isaa akapa voto pei niaisulia, aue la kila. ³ Liuna avalua o, me voto ngam auliaala tale voo ngateva

ae la nongo ellaa, me voto ngam aulia ngaghau-nala tale paa ngaleimim, ae la aulia ngaotu tale tummataavanga.

*God nonga ita matautainia
(Mat 10:28-31)*

⁴ “Aghaauliaa etaimim, kapughu etoa, am rau mene matauta lo atoa la uvi emateam, poli auena karika mene righi uunguaaira etaimim. ⁵ Aue aghapasunga lo ateva am matautainia. Am matauta lo ateva matuutuliena ia tani uvi emate taumattu, me tani sau velula sae tale Gehenna. Aghaauliaa etaimim va am matautainia! ⁶ God karika erooroo tani aikkaluaa kateva ta ghalima natu ghila aipoliira erooroo ghaluevilau viliki veu. ⁷ Ekilakila ghaisa uu ngurum tale urum ateva. Urau mene matautu, ta maamauluaam namungaili ta matane God, elaulau ghila atoa.

*Aulia ngaotu Iesu ta taumattu ngatoa
(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ “Aghaauliaa etaimim, va lo ateva eaulia ngaotu ta taumattu ngatoa va kapughi ia, ae Natuna ateva Taumattu ngateva eaulia ngaotua ta kapuna ensolo atoa God va ia kapuna ia. ⁹ Lo ateva taumattu eue va karika ekilakilaieghi, ae aghauliaa ta kapuna ensolo atoa God va karika akilakilaia. ¹⁰ Me lo atoa la auliaa tee Natuna ateva Taumattu ngateva, ae God ekkaluaa. Me lo atoa la auliaa saasakiaa tee Spirit Manga ateva, God karika ae ekkaluaa.

¹¹ “Nau eteva la ssoainiem tale liu niaisakei, emua ta namu ngatoa me taumattu matuutuliēna, am rau mene matautu tani nnaa va, ‘Vaalua ami liu inangari, me sa ateva ami aulieinia?’ ¹² ta Spirit Manga ateva, tale ia o nau eteva, aue eapasunga sa ateva aue am aulieinia.”

Kiukiu niaimatoongana tale tau peipeiena ateva alo kapakapa ia

¹³ Kateva elome tale taumattu ngatoa ghe uela etana va, “Tisa, uauliaa ta tueghi eteva me eaikoita peina tamaingalua etaingalua.”

¹⁴ Iesu ghe liula va, “See ghe uela va aghi aghelei niaisakei, me akoita voto etaimalua?” ¹⁵ Vara me ghe uela etaira va, “Am taatara amasina, me am tingina akorokorongana. Am rau mene raungaa peimim, poli karika aue am ghaa maulue ateva tale peimim.”

¹⁶ Me ghe auliaala kiukiu niaimatoongana ateaē etaira va, “Kateva taita tue peipeiena ia, kosane ateva ghe apinosala oroieili masi inana atoa tale kateaē ninamanama. ¹⁷ Ghe nannaa va, ‘Sa ateva agheleia? Karika teva ale tani atoka aitauaa aneghi inana.’

¹⁸ “Vara me ghe uela va, ‘Aghelei evalua toko, va arruti aleghi ale ngingana atoa, me amene atulu righi namuu, me aghatoka aitauaa sso aneghi inana me peighi. ¹⁹ Me aghauliaa etaghi va, “Aghi ngaghaala oroieili masi voto atoa, aue la toka oroi ninamanama. Aghainoana, anamanama, aropi, me amasimasi.”’

²⁰ “God ghe uela etana va, ‘Alo kapakapa ateva! Ghaine eleivoo aghaa velu maamauluaam, me see eghaa voto ughe aimonomosiaala?’

²¹ “Aue enongina avalua o tale tue peipeiena atoa la ghaaghaa oroieili voto, me karika la nannaa God.”

*Am rau mene ghelei nannaaimim va ekatuu
(Mat 6:19-21, 25-34)*

²² Vara me Iesu ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, “Liuna avalua o, me aghauliaa etaimim va, am rau mene annaa maamauluaaimim me am ue va, ‘Sa ateva ami namaia,’ me am rau mene annaa vilikiimim, me am ue va, ‘Sa ateva ami asaea?’ ²³ Karika am kilakila va maulue ateva namuu ia ta matane God, me inana isaa euu, me vilikiimim isaa epona, me aiaasae isaa euu? ²⁴ Am tara ghila atoa. Karika la pasapasa, me karika la mukemuke, me karika righi aleira tani atoka aneira inana, ta God eangiinginila. Am taumattu ngatoa namuu iem ta matana God.

²⁵ See etaimim enannangaili eroroo tani ghelei maamauluaane emene toka tee lao? Karika poi!

²⁶ Ta poli karika am rooroo tani ghelei isaa o lutu voto, vaalua me am nannaa mene kasina voto?

²⁷ “Am tara vaalua palaoa ngatoa la piipinosa. Karika la uungu aanasa tani ghaa peiira. Aghauliaa etaimim va molumoluaane Solomon masinaaili, me palaoa ngatoa, la laulau molumoluaane Solomon. ²⁸ God eaamolumolu evalua o rarrasa atoa, la piipinosa ghaine, me nimanaa la taula sae tale kura atea. Am rooroo tani aikaaiaa va aue eaamolumolu evaluateiem tee o,

ghauna uneimim niaikaaiiaa. ²⁹ Karika am mene atoka nannaaimim va sa ateva am namaia, me sa ateva am ropia. Am rau mene nnaa isaa o voto. ³⁰ Ta poli taumattu tale kosa ateva la iilou paepae isaa o voto, me Tamaimim epona liu ekilakila va sa ateva am tuutukuna etana. ³¹ Am pae ararimangalina ateva God, me aue etau aatu isaa o voto etaimim.

³² “Am rau mene matautu, lutu lo atoa sipsip karika oroi iem, ta poli Tamaimim epona liu emasimasi tani tau aatu ararimangalina ateva etaimim. ³³ Am taula peimim me la poli, me viliki veu am taula ta lo atoa karika righi peiira. Me am ghaa lo ateva aikkaai viliki veu karika aue epoka, me am ghaa ghinnani ngepona liu, karika aue esesa, me karika teva tau niainao erooro tani ainao, me karika aue eavu. ³⁴ Ta poli voto ateva peimim etokatoka etana, aue urunguitaniimim tee ateva aue etoka etana.

Am toka anguenguu
(Mat 24:45-51)

³⁵ “Am aimonomosiaa tale niuungu. Am ghelei kuraimim lam etoka ramerame, ³⁶ nongina lo atoa tau ngai nongonongo anna, la toitoi vauira ateva tani kiri mae tale nisigha ngateae. Nau eteva emae, me emirimiri etapaa ngatamana, gharovaeata nonga ta aue la oti, me ekupi sso. ³⁷ Niarangise etoka ta lo atoa tau ngai uungu, vauira ateva etaraila va karika la aseasekanua, nau emae. Aghaaulia ngakoronna etaimim va aue emolu tani aipanipaniaa aneira

inana kapuna tau ngai nongonongo anna atoa, me aue la mae tale tevoa ateva, me etau lao inana etaira. ³⁸ Niarangise aue etoka ta lo atoa tau ngai uungu vauira ateva etara va la aaimonomosiaa, marova emae elomatuaa voo, o elopai. ³⁹ Am nim nnaa va marova taumattu ngateva ekilakila nau eteva tau niainao ateva emae etana, karika aue ghele tau velu alena ateva va ghele rrutia. ⁴⁰ Am tee am aimonomosiaa, ta poli Natuna ateva Taumattu ngateva aue emae tale nau eteva karika am nannaa va aue emae etana.”

⁴¹ Pita ghe kolomila va, “Vau eteva, uaauliaa ia ona kiukiu niaimatoongana ateaie etaimami, o ta taumattu ngakapaaili etoa?”

⁴² Iesu ghe liula va, “See ia lo ateva egheelei emasina uunguaane, me alomasaanga ia tani aitaraa voto, aue eaitara ngakapaaili tau ngai nongonongo anna atoa, tani taula inana tale nau nighaa inana. ⁴³ Niarangise aue etoka tale lo ateva tau ngai nongonongo anna, vauna ateva etara va egheelei isaa o niuungu, nau eteva ekiriaa mae. ⁴⁴ Aghaaulia ngakoronna etaimim va aue eatokaia va eaitara ngakapaaili peina. ⁴⁵ Me marova ia o tau ngai nongonongo anna ateva ennaa va, ‘Vaughu eteva karika aue emae parasi,’ me etiuua tani uvi mene katoa tau ngai nongonongo anna, me etiuua tani namanama, me ropi uaeni, me nannaane eaisavisavila, ⁴⁶ aue kapuna vau ateva ia o tau ngai nongonongo anna ateva emae, tale ia o nau eteva eannaa va karika

aue emae etana, aue esai putuputua me eatoka aita meta teeia me lo atoa karika la aikaaiaa.

⁴⁷ “Lo ateva tau ngai nongonongo anna ekilakila sa ateva vauna ateva ealoanna va egheleia, me karika eaimonomosiaa tani ghelei, aue vauna ateva euvi saasakieinia. ⁴⁸ Me lo ateva karika ekilakila sa ateva vauna ateva ealoannaia etana, me eghelei voto sesa, ia o lo ateva karika aue la uvi saasakieinia. Lo atoa laghe taula oroi voto, la ghanna tani ghaa oroi voto etaira, me lo ateva laghe taula oroieili voto va eaitaraa, aue la ghanna oroieili voto va eliu etaira.

Karika va luei ta niaipolapolaii
(Mat 10:34-36)

⁴⁹ “Aghe mae sio tani tau kura atea tale kosa ateva oio, me aghannaaili va arova ghele rame. ⁵⁰ Me aue asuu tale kateva ase niaasuu, me ngamammarikana teeia, lomosi ta niaasuu eteae eruu etaghi. ⁵¹ Am annaa va aghe mae sio tani tau luei tale kosa ateva? Karika! Aghaauliaa etaimim va, karika va luei, ta niaipolapolaii. ⁵² Ange tiitiuaa oia me ange laolao; aue ghalima taumattu tale kateva pamili aue la aitiuaa, kotolu aue lotolu ssa tee ghalua, me ghalua aue lalu ssa tee kotolu. ⁵³ Alike taita ateva aue essa tee tamane, me tamane aue essa tee natuna alike taita ateva. Me alike vause ateva aue essa tee kinna, me kinna aue essa tee natuna alike vause ateva. Vause ateva aue essa tee alumuna vause ateva, me alumuna vause ateva aue essa tee vause ateva.”

12:47: Jms 4:17. **12:50:** Mak 10:38-39. **12:53:** Maeka 7:6; Mal 4:6.

Tani kila nau
(*Mat 16:2-3; 5:25-26*)

⁵⁴ Ghe uela ta taumattu ngatoa va, “Nau am taatara urukookoo esaesae ta pai sinaka esuu, gharovaeata nonga ta am ue va, ‘Aue evaoo,’ me evaavaoo.* ⁵⁵ Me nau eteva am taatara kuukuu eteva emaemae ta saot, am ue va, ‘Aue aanasa ateva elutu’, me aanasa ateva emaemae.† ⁵⁶ Am usimaghalua am! Am kilakila tani tara kila voto euu me eunaakookoo, me vaalua me karika am rooroo tani tara kila nau etiulu oia?

⁵⁷ “Vaalua me am, karika am rooroo tani kila saa voto ghulughuluena? ⁵⁸ Marova ngamalu laolao tale niaisakei me teva aissanim, utootoonga tani kkaluaa etana etapaa salana, ta erau laoinio ta lo ateva egheelei niaisakei, va etauo lao ta polisi etoa, va la atokaio sso tale ale mata voovoo. ⁵⁹ Aghaauliaa etam va karika aue ukupi ghoa lomosina ta utau ekapa lao viliki veu la ghase va utau lao.”

13

Nna ngaioghioghiaa o umate

¹ Tale ia o nau eteva, katoa tana taumattu laghe auliaala ta Iesu vaalua Paelat ghe uvi ematela katoa tana aGalilii nau eteva laghe gheelei sae aiaavususuvuena ta Vau ngepona ateva. ² Iesu ghe liula etaira me ghe uela va, “Poli ila o aGalilii

* **12:54:** EIsraeli, vaoo ateva elaa ghaitoka ta pai sinaka esuu, ta poli paamanu eteva (Mediterranean), ia tee ta pai sinaka esuu.

† **12:55:** EIsraeli, aanasa ateva emaemae ta pai saot ativilau, ta poli voto ateva aanasa ia, karika oroi voto epiipinosa etana.

13:2: Jon 9:2.

etoe laghe mate avaluela o, am annaa va ila sesaaili kaluira ssavoto, me lo atoa oia aGalilii karika laghe matela? ³ Aghaauliaa etaimim va karika! Arova am tam nna ngaiooghioghiaa, am tee aue am mate. ⁴ Vaalua tale kasangaulu ghaoalu (18) taumattu nge Siloam laghe matela nau aitiketike ateva ghe katuu sauuaala ta nge-taira? Am annaa va gheeleiaaira sesaaili ta mene lo atoa eJerusalem? ⁵ Aghaauliaa etaimim va karika! Arova am tam nna ngaiooghioghiaa, am tee aue am mate.”

Kiukiu niaimatoongana tale ai eteae (fig)

⁶ Iesu ghe auliaala kateae kiukiu niaimatoon-gana ta taumattu ngatoa, ghe uela va, “Kateva taumattu, aina fig atea ghe tiitingina tale umana paa ngutani uaeni etingiu. Ghe lao sio tani taatara poi va ghe tara righi uene me karika ghe tarala righi. ⁷ Ghe uela ta kapuna tau ngai pasa utana atingiu va, “Tarala, kotoluae ninamanama aghe mae taatara vara aghe tara righi uene, me karika poi righi ataatara. Tue veluela! Vaalua me enim ruurungia inanina kosa ateva?”

⁸ “Tau ngai pasa utana atingiu ghe liula me ghe uela va, ‘Vau eteva, rati etinginaiele, me emene tingina kateae ninamanama. Aue amene kai talieinia, me amene kuukumui poia. ⁹ Marova ekune tale mene kateae ninamanama, aue emasi-naaili. Marova karika, aue ita tue velua.’”

Iesu ghe ghelei emasinala vause ateva poupouena ia tale nau manga ateva

¹⁰ Kateva nau manga, Iesu ghe aapasunga tale kateva ale nivelu eitauaa. ¹¹ Vause ateva raroai eteva ghe tokala ta ngetana ghe roola kasan-gaulu ghaoaluae (18) ninamanama; raroai eteva ghe gheeleia ghe poupou tani kasu, me karika ghe rooroo tani korosia. ¹² Nau eteva Iesu ghe taraiela, eghe koloa mae sio etana, me ghe uela va, “Vause ateva, angu masinala tale voto ghe ghelei saasakieinio.” ¹³ Eghe saoaala nimane ta ngetana, me katengaata ta ghe korosiela, me ghe tiuaala tani tau sae God.

¹⁴ Kateva tana namuu tale ale nivelu eitaua ngateva ghe sessaiela ta Iesu, poli ghe ghelei emasinala vause ateva ta nau manga ateva, ghe samala me ghe uela ta taumattu ngatoa va, “Nauita ghaonomo tani ghelei uunguaaita, am mae tale isaa o nau va la ghelei emasinaiem, karika va ta nau manga ateva!”

¹⁵ Vau eteva ghe liula me ghe uela etana va, “Usimaghalua am! Am oia, aue am ghele pulaka kieiimim vulumakao o donki, me aue am ghele laa gharopiropi tale nau manga ateva. ¹⁶ Vaalua, karika ita rooroo tani sausi ia oia vause ateva tale nau manga ateva? Poli ie tee natuna vause ia Abraham, Satana ghe ghaaiela ghe roola kasan-gaulu ghaoaluae (18) ninamanama.”

¹⁷ Ailiuliu tale inangarina ghe ghelei epalatala tau ngai ssateena atoa, me taumattu ghe taatara masi voto ghe ghelei, laghe masimasi.

Kiukiu niaimatoongana tale katu ue ngai erighi

me isti eteva

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Vara me Iesu ghe kolomila va, “Vaalue ia ararimangalina ateva God? Aue asuimatoon-gainia tale sa ateva? ¹⁹ Ia nongina katu ue ngai erighi la kolokoloa va mastet, taumattu ngateva ghe ghaala katu ue ngai erighi, ghe pasaiela tale umana utana atingiu. Ai erighi ghe pinosala, me ghe namungailiila, me ghila atoa laghe gheleila aleira tale laangina.”

²⁰ Iesu ghe mene kolomila va, “Sa ateva aue asuimatoonga ararimangalina ateva God etana?

²¹ Ia avalua toko, va vause ateva ghe ghaala isti me ghe ghelei eitauaa teela oroieili palaoa lomosi ta palaoa ngateva ghe rrangala.”

Ghauna atea atamana

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Iesu ghe laolao see tale masaliki taatara atoa, me tale ghauna atoa masaliki, ghe aapa-sunga elaolao ta taumattu ngatoa, me ghe lao sio eJerusalem. ²³ Kateva taumattu ghe kolomiela va, “Vau eteva, karika oro taumattu aue esaanga?”

Iesu ghe uela etaira va, ²⁴ “Am sarasarakana tani kupi sso tale atamana atea ghauna ia; poli oroieili taumattu ngatoa aue la tootoonga tani kupi sso, me karika aue la roo. ²⁵ Namuu tale ale ateva aue etingina, me eghoa kavati atamana atea; me aue am tingina eleka, me am mirimiri, me am kolokolo tale atamana atea, me aue am ue va, ‘Namu ngateva, otila atamana atea etaimami!’

“Aue eliu etaimim me eue va, ‘Karika akilakilaiem va am see iem!’

²⁶ “Aue am liu me am ue va, ‘Ami ghe nananama me ropiropi eitauaa teeio; uge aapa-sunga tale masalikiimami!’

²⁷ “Aue emene ue va, ‘Karika akilakilaiem va am see iem. Am kasu vulieghila, am akapa sesa gheeleiaaimim!’

²⁸ “Aue am ngala me am aingeresia ngalungaluimim, nau am tara Abraham, Aisiki me Jekop, me propete akapa atoa tale ararimangalina ateva God, me am, aue la tiu veluem! ²⁹ Taumattu aue ekasu tale sinaka esae me sinaka esuu, me tale mene ghaluevilau pai not me saot tale kosa ateva, aue la mae tale tevoo ateva tale kinatama ninamanama atea tale ararimangalina ateva God. ³⁰ Nongola! Kasina taumattu arariira euu aue la matuutuliena, me kasina taumattu matuutuliena ila aue la sioaili euu.”

Iesu ghe alousiusi teela eJerusalem

(Mat 23:37-39)

³¹ Ia o nau eteva katoa tana Paresi laghe mae sio ta Iesu, me laghe uela etana va, “Ukasu vuli voto ateva oia, me ulao ppae tale mene teae masaliki, poli Herot ealoanna tani uvi emateo.”

³² Iesu ghe liula etaira me ghe uela va, “Am laa ghauliaa etana tau nikamekame ateva okae va, ‘Aghi aue atiu velu raroai etoa, me aue aghelei emasina taumattu ghaine me nimanaa, me tale aiaakotonna ateva nau, aue aruu uunguaaghi.’

³³ Karika aue atoka, ghaine, nimanaa me luevo;

13:27: Sams 6:8. **13:28:** Mat 8:11-12. **13:29:** Sams 107:3.

13:30: Mat 19:30.

koronnaaili karika teva propete aue emate eleka eJerusalem!

³⁴ “Jerusalem, Jerusalem! Ughe uvi ematela propete atoa, ughe osala tau ngai kasuaa inangarina atoa God tale atu! Oroiaata aghaaloanna tani atoka aitaueinam kapughu taumattu ngatoa, nongina kina paolo ateva eaakou natuna atoa tale kaekaena, me karika am aaloanna! ³⁵ Liuna avalua o, me am nongola! God aue ekasu vuli alena ale manga ateva, me masalikiimim taatara ateaue aue eturungia. Aghauliaa etaimim va karika aue am mene taraieghi, lomosi ta nau eteva aue emae, me aue am ue va, ‘Niarangise ta lo ateva emaema tale ararina ateaue Vau eteva.’ ”

14

Iesu ghe ghelei emasinala taumattu ngateva ghe airorrongoii

¹ Kateva nau manga, Iesu ghe lao sio tani namanama tanganue kateva namuu ta Paresi etoa, me taumattu ngatoa karika laghe ghaaghaa velu mataira ta Iesu. ² Taita ateva, nimane me kkena ghe rorrongo, ghe tokatoka emua ta Iesu. ³ Iesu ghe kolomila tau ngai aapasunga tale inangari nipaopao me Paresi etoa va, “Vaalua uneita inangari nipaopao eaauliaa, masina tani ghelei emasina teva taumattu tale nau manga ateva, o karika?” ⁴ Karika laghe liu poila. Iesu ghe posola taita ateva, me ghe ghelei emasinaiela, me ghe sungi veluela.

⁵ Vara me ghe uela etaira va, “Arova teva etaimim, teva natuna o kiena ghaata kkena, ghele katuu velu sio tale liu eteva tale nau manga ateva, karika aue am ghele ae velue sae parasi?”
⁶ Karika laghe roola tani liu inangarina.

Iesu ghe uela va ita siuaa nannaaita

⁷ Iesu ghe taatara vaalua katoa tana namuu ta Paresi etoa laghe taatara masi liuira tani toka, me ghe auliaala lo ateaie oia kiukiu niaimatoongana ta taumattu ngakapa atoa: ⁸ “Nau eteva kateva ange koloola tani lao tale ninamanama eteaie, karika umene tara masi aitokatoka va utoka ta ngetana. Karika ukilakila va mene kateva taumattu la kolo teeie la mene namuu teeie ta ngetam. ⁹ Lo ateva, unna ninamanama ateaie, ghe kolo akapaiemaluela, aue emae etam me eue va, ‘Tinginala, me ierai etoka sio!’ Aue upalata, nau la ghaaio me la ghoa atokaio emuli. ¹⁰ Nau eteva ngila koloola, ulaa toka sio tale aitokatoka ateva emuli. Nau lo ateva, unna ninamanama ateaie, emae, eue va, ‘Kapughu, mae sio, me ulaa toka tale masi aitokatoka ateva.’ Isaa o voto aue eghelei, masi ararim ateaie emua tale taumattu ngakapa atoa tale lo ateaie o nivelu eitauaa. ¹¹ See ualoanna tani saeaa nannaam, aue God eatokaio sio eue, me see usiuaa nannaam aue God eatokaio sae epona.”

¹² Iesu ghe uela ta taumattu ngateva unna ninamanama ateaie va, “Nau eteva ualoanna tani ghelei ninamanama, urau mene kolo kapum atoa,

14:5: Mat 12:11; Luk 13:15.
 Mat 23:12; Luk 18:14.

14:8: Nitoka 25:6-7.

14:11:

tuem atoa, nengam atoa, mangalim atoa, o taumattu tue peipeiena, poli auena la mene koloo me la liu voto ughe gheleila ta ngetaira. ¹³ Nau ughelei ninamanama atea, ukolo lo atoa karika righi peiira, tokatoka ngeuu etoa, kke tapakase atoa, me mata salusaluna atoa; ¹⁴ aue ughaa niarangise, poli ila karika la rooroo tani liu voto ughelei ta ngetaira. God aue eliu, tale nau eteva tau ghulughuluena atoa aue la totu tale nimate.”

Kiukiu niaimatoongana tale paka ninamanama atea

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Nau eteva kateva tana taumattu ghe tokatoka tale ia o ninamanama atea ghe nongola isaa oia inangari, me ghe uela ta Iesu va, “Niarangise aue eghaa lo atoa aue la toka tale paka ninamanama atea tale ararimangalina ateva God!”

¹⁶ Iesu ghe uela etana va, “Kateva taumattu ghe aimonomosiaala kinatama ninamanama atea, me ghe suula inangari ta oroi taumattu va la mae. ¹⁷ Ghe ghaala nau ninamanama, me ghe suula kapuna tau ngai nongonongo anna ateva va elaa kolo taumattu ang ghe uela va la mae, ta voto akapa ang ghe aimonomosiaala.

¹⁸ “Ila akapa laghe tiuaala tani aikamekameaa me laghe aauliaa vaalua me karika laghe roola tani lao. Aitiutiu eteva ghe uela ta tau ngai nongonongo anna ateva va, ‘Aghe polila tuku kosa ateva. Aghaloanna tani laa taraia. Alousiusi, ta karika aue amae.’

19 “Mene kateva ghe uela va, ‘Aghe polila kasan-gaulu (10) kieghi vulumakao, me alaolao tani taraila, me atoongainila tani uungu, alousiusi ta karika aue amae.’

20 “Mene kateva ghe uela va, ‘Amina laila, o karika arooroo tani mae.’

21 “Tau ngai nongonongo anna ateva ghe lao sio, me ghe auliaala ta vauna ateva. Vau eteva ghe sessaiela, me ghe uela etana va, ‘Ailuiluila, me ukasu parasi me ulao tale liu nivelu eitauaa, me tale salana atoa tale masaliki taatara, me ukolo mae lo atoa karika righi peiira, tokatoka ngeuu etoa, mata salusaluna atoa, me kke tapakase atoa.’

22 “Tau ngai nongonongo anna ateva ghe kasula tani ghelei llo vauna ateva ghe auliaala, me nau ghe kiriaa mae sio, ghe uela va, ‘Inangarim ngami gheleila, me oroi aitokatoka karika righi taumattuna.’

23 “Vauna ateva ghe uela va, ‘Ulao tale salana namuu, me ukkele valaa tale ghauna salana, me ukolo asarasarakana taumattu ngatoa, me la mae, me la ghasasu aleghe eteva. 24 Aghaauliaa etaimim va karika poi teva taumattu aghe kolo akasinala, aue la nama aneghi inana!’ ”

*Taumattu ngateva enannaa ngamasina me eaimuli tee Iesu
(Mat 10:37-38)*

25 Oroieili taumattu ngatoa laghe usiisi see Iesu. Ghe kiriela me ghe uela etaira va, 26 “Lo ateva ualoanna tani aimuli teeieghi, karika urooroo va ukapughu disaepolo arova utam rooroo tani

rati etoka tamam me kinam, vausenim ateva me natum atoa, tuem atoa me nengam atoa, me maamauluaam. ²⁷ See karika urooroo tani sunuki unem ateva tani aikotoo, me umae aimuli etaghi, karika urooroo tani kapughu disaepolo.

²⁸ “Arova teva etaimim eaimonomosiaa tani atulu ale ateva, etokatoka sio mua, me etara mua va ghaisa aipolina, me tani tara va viliki veu roorona tani ruu ale ateva, o karika. ²⁹ Arova etiuaa ale ateva me etam rungia, taumattu ngatoa aue la amammarasa, ³⁰ me la ue va, ‘Ia o taumattu ngateva ghe tiuaala ale ateva, me karikaaili ang ghe roola tani rungia!’

³¹ “Arova kingi eteva ange laolao tani aiuvvii, me kapuna tau ngai uuvi etoa erooroo kasan-gaulu airari (10,000), aue etoka mua, me eannaa va erooroo tani laa aiuvvii tee mene kateva kingi, kapuna tau ngai uuvi etoa erooroo ghaluengaulu airari (20,000), me aue apalaia, o karika? ³² Arova karika erooroo, aue esungi kapuna tau ngaika-suaa inangari etoa tani laa sou kingi eteva, me la loo luei nau eteva masau ila. ³³ Tale ia nonga o salana atikirighi, karika teva etaimim erooroo tani kapughu disaepolo, arova etam oghi vulu peina akapaaili.

Uela ateva karika righi namina
(*Mat 5:13; Mak 9:50*)

³⁴ “Uela ateva masina ia, me marova ekapa namina, vaalua urooroo tani mene ghelei me emene tue namina? ³⁵ Ia o ase uela ateva karika ita rooroo tani ghelei righi voto etana, liuna avalua o me la nim sausau velu.

“Lo ateva talingane manee tani nongo, aue enongo.”

15

Kiukiu niaimatoongana tale sipsipi eteva ghe rauela

(Mat 18:12-14)

¹ Kateva nau, tau ngai ghaa takis atoa me tau ssavoto atoa, laghe mae sio tani nongo Iesu. ² Paresi etoa me tau ngai aapasunga tale inangari nipaopao atoa, laghe tiuaala tani auliuliaa Iesu, laghe ue va, “Ia oia taumattu ngateva ealoanna tau ssavoto atoa tani toka, me tani namanama teeila.”

³ Me Iesu ghe auliaala etaira kiukiu niaimatoongana atea etaira. Ghe uela va, ⁴ “Arova kateva etaimim kiena sipsipi erooroo kateva ai (100), me kateva etaira ghele raua, am annaa va karika aue ghele kasu vuli ghasiongaulu ghasio (99) sipsipi nongina la ghele namanama, me ghele laa pae lo ateva ghe rauela, lomosi ta aue ghele taraia? ⁵ Nau eteva ghele taraia, aue ghele masimasi, ghele saua, me ghele alokoie sae ta pappana, ⁶ me ghele saue lao tangana. Aue ghele kolo kapuna akapa atoa, me lo atoa la tokatoka kalakalaa teeia, me ghele ue ta ngetaira va, ‘Masimasiaaghi namungaili, poli ngatarala kieghe sipsipi eteva ghe rauela. Am mae masimasi teeieghi!’ ⁷ Aghaauliaa etaimim va, tale isaa o ase salana, namungaili nimasimasi elutulutu epona liu, nau eteva kateva tana tau

ssavoto enanna ngaioghioghiaa ta ghasiongaulu ghasio (99) taumattu ghulughuluena, karika righi kaluira ssavoto va la nna ngaioghioghiaa.

Kiukiu niaimatoongana tale viliki veu etivilau ghe rauela

⁸ “Marova teva vause unna kasangauluvilau (10) viliki veu, me ghele rau kativilau, sa ateva aue ghele gheleia? Aue ghele arokoti kurane lam atea, me ghele kkala tani paea amasinaaili alena ateva, lomosi ta ghele taraia. ⁹ Nau ghele taraia, ghele kolo kapuna atoa, me lo atoa la toka-toka akalakalangina tanganuena, me ghele ue va, ‘Masimasiaaghi namungaili, ta ngatarala uneghi viliki veu etivilau ghe rauela. Am mae masimasi eitauaa teeieghi!’ ¹⁰ Tale ia o ase salana atikirighi, aghaauliaa etaimim va ensolo atoa kapuna ila God, masimasiaaira namungaili, nau eteva kat-eva tana tau ssavoto enanna ngaioghioghiaa.”

Kiukiu niaimatoongana tale aliki taita ateva ghe rauela

¹¹ Iesu ghe mene uela va, “Taumattu ngateva, natuna taita alua. ¹² Muli eteva taita ghe uela ta tamane va, ‘Tamaghi, tau mae peighi nau umate aue aghaa.’ Me tamairarua ghe koitaala peiirarua natuna taita alua.

¹³ “Karika masau nau ghe lange sio me muli eteva taita ghe tau ekapala peina laghe polila, ghe ghaala viliki veu, me ghe kasula tani lao tale masau patunganue namuu. Ghe tiuaala tani poli aloannaane, ¹⁴ me unna viliki veu ghe kapala, me tale isaa o nau, paka maloo ateva ghe tinginala, me ghe karikala righi peina. ¹⁵ Liuna avalua

o me ghe lao sio tani pae niuungu. Kateva taumattu tale ia o patunganue namu ngateae ghe sungiela tani laa ghaitoiaa mosu etoa me eanginila. ¹⁶ Eghe aloannaaili tani nama righi inana aneira mosu etoa, poli karika teva ghe tautau lao righi inana va ghe nama.

¹⁷ “Nau eteva masi ninannaa ghe ghaaiela me ghe uela va, ‘Kapuna tau ngai uungu etoa tamaghi oroieili aneira inana, me aghi oia maloo ateva ange ghelei emateaghi!’ ¹⁸ Akasu, me alao ta tamaghi, me aue alaa ue va, “Tamaghi, aghe ghelei saasakiaala ta mata God, me ta matam. ¹⁹ Karika masina aghi va uaseaghi va natum ieghi; uaseaghi va marova kateva kapum tau ngai uungu.”’ ²⁰ Ghe tingina saela, me ange laolao ta tamane.

“Masau ia tanganue tamane, me tamane ghe taraiela; urunguitanina ateva ghe pasula tale nialousiusi, me ghe ilou lao sio tani sou natuna, me ghe llotiela me ghe ngusuela.

²¹ “Aliko taita ateva ghe uela va, “Tamaghi, aghe ghelei saasakiaala ta mata God, me ta matam. Karika masina aghi va uaseaghi va natum ieghi.’

²² “Me tamane ghe uela ta kapuna tau ngai uungu etoa va, ‘Am ailuiluila! Am maeaa sio teva aiaasae masinaaili, me easae. Am atokala teva ringi ta vuuvuu nimane, me am asae taula lua aikasukasu ta kkena. ²³ Am laa ghaa morona ateva natu vulumakao, me am uvi ematea, me ita namanama aitauaa teeia, me ita masimasi. ²⁴ Poli ia oia natughu taita ateva ghe matela, me

ange mene sakesakela, me ghe rauela, me ange rekatala.’ Me laghe tiuaala tani masimasi.

²⁵ “Karika masau, me natuna mua ateva taita ghe oghiaa mae sio etapaa ngutana. Eghe kasukasu emaemae, ang ghe kalakalangina elo ale, me ghe nongola paka mangalia ateva tale nikau me niloku. ²⁶ Ghe kolola kateva tani aliki, me ghe kolomiela va, ‘Vaalua me la ghelei mangalia ateva okae?’

²⁷ “Aliko eteva ghe liula me ghe uela va, ‘Nengam ateva ange rekatala. Tamam euvi ematela morona ateva natu vulumakao, poli nengam ange mae sio tani rekataa etana, me ange masimasi.’

²⁸ “Mua ateva taita ghe sessaiela, me ghe tam aloannala tani sso elo ale. Tamane ghe ghoa mae tani aipoopoliaa poi teeia. ²⁹ Ghe liula ta tamane me ghe uela va, ‘Tarala, ninamanama atoa ngaghe uungula etam nonginaaili tau ngai nongonongo anna ateva, me karika poi aghe nongonongo vulu inangarim. Sa ateva ughe taue mae sio etaghi? Karika poi va ughe tau mae sio arova nim teva natu meemee va aghe ghelei teae ninamanama, me aghe masimasi eitauea tee kapughu etoa! ³⁰ Me natum taita ateva oia ghe nim lao sio tani rungia see peim tale vause ngetapaa salana atoa, me nau erekatala, ughuvi ematela morona ateva natu vulumakao va eanna ia!’

³¹ “Tamane ghe liula me ghe uela va, ‘Natughu, io utokatoka teeieghi nau ekapa atoa, isaa akapa peighi peim. ³² Me ita velu eitauea me ita tani

masimasi, poli nengam ghe matela, me ange sakesakela, me ghe rauela, me ange rekatala.’ ”

16

Kiukiu niaimatoongana atea tale taumattu ngateva ghe aaitoiaa tau ngai uungu etoa

¹ Iesu ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, “Kateva tau peipeiena, kapuna tau ngai uungu eteva, laghe ue va karika masina ia, ta karika ghe aaitara ngamasina peina kapuna namu ngateva.

² Kapuna namu ngateva ghe koloala me ghe kolomiela va, ‘Vaalua tale inangari anongonongo la ghaauliaa teeio? Laa ghaimonomosiaa kiukiuna uunguaam tale peighi uaaitaraa, poli karika urooroo tani mene aitaraa peighi.’

³ “Tau ngai uungu eteva ghe nnaala va, ‘Kapughu namu ngateva ange ghaaghaa velu niuungu etaghi. Sa ateva agheleia? Karika sarasarakana ieghi tani kaikai me palatanna ieghi tani nim loo viliki veu. ⁴ Ngakilala sa ateva agheleia, me nau eteva aruu tale niuungu, taumattu ngatoa aue la ghaikoloainaghi nau alao tanganueira.’

⁵ “Liuna avalua o me ghe kolokolo kateva kateva tale taumattu laghe nim ghaala voto ta vauna ateva. Ghe kolomila aitiutiu eteva va, ‘Ghaisa kalum voto ughe nim ghaala ta vaughu eteva?’

⁶ “Lo ateva taumattu ghe nim ghaala voto ghe liula me ghe uela va, ‘Ghaoalu ai (800) galon* oliv oeli.’

* **16:6:** Tale inangari nge Grik, kateva ai bath.

“Tau ngai uungu eteva ghe uela etana va, ‘Ghaala uru ngai etikirighi laghe pitila kalum voto ughe nim ghaala ta vaughu eteva, me arovaeaata ta utoka sio, me upiti nonga ghaata ai (400).’

⁷ “Me ghe kolomila mene kateva va, ‘Ghaisa kalum voto ughe nim ghaala?’

“Me taumattu ngateva ghe uela va, ‘Kateva ai (100) aikaai uiti.’

“Tau ngai uungu eteva ghe uela etana va, ‘Ghaala uru ngai eteva laghe pitila kalum voto ughe nim ghaala etana, me upiti nonga ghaoalungaulu (80).’

⁸ “Nau vauna ateva ghe kilala voto kapuna sesa tau ngai uungu eteva ghe gheleila, ghe arueiniela, poli ghe gheleila voto tau muenna nonga atoa la gheelei. Taumattu tale kosa ateva oia muennaaili ila tale ase salana tani ghelei uunguaaira, me taumattu tale mallanga atoa karika. ⁹ Aghaauliaa etaimim va am ghinaghina masi voto tale kosa ateva tani ghelei, me eoroi kapuimim. Me nau eteva isaa o voto ekapa aue la masimasi tani ghaaiem tale voto ateva tokatoka liu ia.

¹⁰ “Lo ateva la atoka tuutuliira etana tale lutu voto pisike, aue la atoka tee tuutuliira tee etana tale namuu voto. Me lo ateva etam gheelei voto koronna tale lutu voto pisike, karika aue eghelei voto koronna tale llo voto namuu. ¹¹ Arova karika la ghaatoka tuutuliira etaimim tani aitaraa masi voto tale kosa ateva, karika teva aue eatoka tuutulina etaimim tani ghaa voto koronna. ¹² Me arova la tam aatoka tuutuliira va am rooroo tani

aitaraa katoa peiira, karika teva aue ghele tau aatu righi voto va ghele peiimim.

¹³ “Karika teva tau ngai nongonongo anna eroroo tani uungu ta ghalua vau, poli aue ghele ssa tee kateva, me ghele aielousiaa kateva. O aue ghele nongo usilaa kateva, me ghele liu vilina ta mene kateva. Karika am rooroo tani uungu ta God me viliki veu.”

*Inangari nipaopao me
ararimangalina ateva God
(Mat 11:12-13)*

¹⁴ Paresi etoa, la ghaielousiangaili viliki veu, nau laghe nongola isaa o inangari, laghe tiuaala tani amammarasa Iesu. ¹⁵ Iesu ghe uela etaira va, “Am, am nim aaloanna tani aitaratarainam tani ghelei masi voto ta mata taumattu ngatoa, me karika, ta God nonga ekilakila urunguitaniimim, poli voto masinaaili ta mata taumattu ngatoa, sesaaili ta matane God.

¹⁶ “Inangari nipaopao me inangariira propete atoa laghe pitila, ghe laa ghaa sio nau ta Jon, me ghe tiuaala tale nau etiulu o, masi inangari tale ararimangalina ateva God laghe tiuaala tani ppoa ngaotua, me taumattu ngakapa atoa laghe annaaili tani kupi sso etana. ¹⁷ Elomarase me kosa ateva lalu rooroo tani kapa, me teva tuku voto ghaunaaili tale inangari nipaopao karika eroroo tani kapa.

¹⁸ “Lo ateva erati vausenna ateva me elai ta mene teva vause ange lai sarila. Me lo ateva taita

emene ghaa vause ateva oia laghe rati etokaiela, ia tee ange lai sarila.

Tau peipeiena ateva me Lasarus

¹⁹ “Kateva tau peipeiena ghe molumolu me ghe aasae masi ghinna atoa, me ghe gheelei ninamanama nau ekapa atoa. ²⁰ Tapaa ngatamana tale valavala atea tanganuena, tau nilooloo ateva, ararina atea ta Lasarus, laghe mae aatokaia, pasu ia tale usai. ²¹ Ghe anna va enama llo inana aue ekatuu tale unna tevoo ateva tue peipeiena ateva. Me tee paua atoa laghe mae raarameaa usaina.

²² “Ghe ghaala nau eteva, tau nilooloo ateva ghe matela, me ensolo atoa laghe saue lao sio, me laghe laa ghalokoi valainie sio ta Abraham.† Tau peipeiena tee ateva ghe matela, me laghe kaieiniela. ²³ Tale Hades, ghe aateatea paka mmarikana ateva, me vara ghe sae taatara, me ghe tarala Abraham masaeili ia, me Lasarus ghe tokatoka valaa etana. ²⁴ Ghe kolokolo saela etana me ghe uela va, ‘Tamaghi Abraham, alom eusieghi me usuu Lasarus tani asuu elo velena tale vuuvuu nimane ateva tale manu me esio amakarrii ramuramuti paaghi eteva, poli aghateatea paka mmarikana tale kura atea oia.’

²⁵ “Abraham ghe liula me ghe uela va, ‘Natughu, unnaa nau ta sakesake, io ughe ghaaghaa masi voto, nau Lasarus ghe ghaaghaa voto sesa. Me ghaine ange tokatoka amasina

† **16:22:** Ajiu etoa laghe anna va epona liu ghulughuluena atoa taumattu la tokatoka tale ninamanama atea. Lo ateva etokatoka tee sio Abraham, eaapasunga va ia namuu ia.

oia, me io angu ghaaghaa mmarikana. ²⁶ Me tee, elome etaimami me io, paka salesalena ateva easoaso. Lo atoa la anna tani kasu oia me la ghatu ona, karika la rooroo, me lo tee atoa la anna tani kasu ona me la mae etaimami, karika aue la roo.'

²⁷ "Ghe liula me ghe uela va, 'Tana aghaloannaaili, Tamaghi, va usuu Lasarus me elao tanganie tamaghi, ²⁸ poli ghalima nengaghi, me Lasarus elaa ghauliaa kieira, poli ila tee la rau mae tale voto ateva oia sesaaili ia.'

²⁹ "Abraham ghe liula me ghe uela va, 'Inangariira Moses me propete atoa isaa okae etaira; aue la nongola.'

³⁰ "Tau peipeiena ateva ghe uela va, 'Karika, Tamaghi Abraham! Arova teva ang ghe matela ghele lao etaira, aue la ghele nna ngaioghioghiaa tale kaluira ssavoto.'

³¹ "Abraham ghe uela etana va, 'Arova la tam rooroo tani nongo Moses me propete atoa, karika aue la akoronna voto, arova teva ghele totu tale nimate, me ghe auliaa etaira.' "

17

Ssavoto (*Mat 18:6-7*)

¹ Iesu ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, "Voto egheelei taumattu ekaakatuu tale ssavoto ange ailutua, me aue esesaaili ta taumattu ngat-eva egheelei voto oia elutulutu! ² Aue ghele masinaaili etana marova la ghele iri atu etiulu maate ia ta ngalona, me la ghele ghoa allusia elo malionge, ta erau ghelei teva aliki va unna

niaikaaiaa ekatuu. ³ Am paniem tale voto am gheeleei!

“Marova tuem ateva o nengam ateva egheeleei ssavoto, uaulia ngakorokorongana etana, me marova enna ngaioghioghiaa, ukkaluaa. ⁴ Marova egheeleei teeio voto karika masina ghaituaata (7) tale kateva nau, me emae kkaluaa ghaituaata, me eue va, ‘Nganna ngaioghioghiaala,’ ukkaluaa voto egheeleei teeio etana.”

Niaikaaiaa

⁵ Apostolo atoa laghe uela ta Vau eteva va, “Ugheleei unemami niaikaaiaa me enamuu.”

⁶ Vau eteva ghe liula va, “Marova uneimim niaikaaiaa naanamungaane nongina katu ue ngai erighi ghaunaaili ia (mastet), am rooro tani ue ta ai eteae o va etammuti tee uane, me emene ghoa pinosa elamana, aue ghele roo tani nongo usilainiem.

Uunguaane tau ngai nongonongo anna ateva

⁷ “Marova kateva etaimim kapuna tau ngai nongonongo anna ateva euungu etapaa ngutana, o eaaitaraa kiem sipsipi, nau ekiriaa mae elo ale, vaalua, aue uailuiluieinia tani namanama?

⁸ Karika! Aue ughele ue etana va, ‘Uai-monomonosiaa aneghi inana, me uaipanipaniaa, me ukaisi tau mae aneghi inana, me uaku ateoghu me anamanama me aropi, me auena umina namanama me uropi.’ ⁹ Vaalua, karika aue ukaili emasina tale uunguaane ange gheleila?

¹⁰ Nim nongina am, nau ngam gheleila voto God

eaauliaa etaimim tani ghelei, airuuruu am nim ue va, ‘Uunguaamami arau, poli ami nim tau ngai nongonongo anna iemami erau.’ ”

Iesu ghe ghelei emasinala 10 tau tasussuku (lepa)

¹¹ Iesu ghe mene laa saesae eJerusalem, ghe kasu eloi lao sio tale aioloa ngateva eSameria me eGalilii. ¹² Ghe kasukasu elaolao tale masaliki eteae, me kasangaulu (10) taita aneira tasussuku eteva, laghe sousouela, laghe tingina amasaula, ¹³ me laghe kolokolo atingina tani ue va, “Iesu! Namu ngateva! Alousiusi teeiemamila!”

¹⁴ Nau Iesu ghe tarailala, me ghe uela va, “Am lao sio, me am laa apasungainam ta pristi etoa.” Laghe kasukasu elaolao, me laghe raarangisanala.

¹⁵ Kateva etaira, nau ghe tarala va ghe raarangisanala, ghe oghi lao sio, me namungaili ta ghe tau saela God. ¹⁶ Ghe lao sio me ghe suuiaala ta liue kkena Iesu, me ghe kaili emasinala etana. Taita ateva oia aSameria ia.

¹⁷ Iesu ghe uela va, “Kasangaulu (10) taumattu la raarangisanala, me eaa ghasio (9)? ¹⁸ Vaalua me taitani ngeleka ateva, ia nonga emae sio tani amasina ta God?” ¹⁹ Iesu ghe uela etana va, “Tingina saela me ukasu; unem niaikaaiia ange ghelei emasinaiola.”

Maemaeaa ararimangalina ateva God (Mat 24:23-28, 37-41)

²⁰ Katoa tana Paresi laghe kookolomi Iesu va lovisa ararimangalina ateva God aue emae. Ghe liula me ghe uela va, “Ararimangalina ateva God karika aue emae nongina am, am taatara. ²¹ Karika teva aue eue va, ‘Tarala, ie toko!’ o, ‘Ie teke!’ ta ararimangalina ateva God ia oia elome ta ngetaimim.”

²² Vara me ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, “Nau too emaemae, aue am aloannaaili tani tara Natuna ateva Taumattu ngateva tale teva nau, me karika aue am taraia. ²³ Katoa aue la ue etaimim va, ‘Tarala, ie teke!’ o, ‘Tarala, ie toko!’ Karika am mene akoronnaila va am usilaa. ²⁴ Poli nongina ravaravaia ateva eravaravaia elomarase, me emammallanga akapa tale pai etoa, aue enongina Natuna ateva Taumattu ngateva tale nauna ateva. ²⁵ Aitiutiu aue eateatea mmarikana, me taumattu tale lo ateva oia vituu aue la ratia.

²⁶ “Me nauna Natuna ateva Taumattu ngateva aue enongina nau Noa. ²⁷ Taumattu ngatoa laghe namanama me ropiropi, taita me vause atoa laghe lailai, me ghe ghaala nau eteva Noa ghe kupi ssola tale anua ateva, me manu ghagga ateva ghe mae sio, me ghe tturungi ekapailala.

²⁸ “Aue enongina tee nau ta Lot. Taumattu ngatoa laghe namanama, ropiropi me laghe aaipeiliaa peiira, laghe pasapasa, me laghe atuutulu. ²⁹ Me nau eteva Lot ghe kasu vulila eSodom, kura atea me atu ramerame ghe sio mae epona liu, ghe tturungi ekapailala.

30 “Aue enongina nau eteva Natuna ateva Taumattu ngateva emae rekata. 31 Tale ia o nau eteva, taumattu ngateva etokatoka eleka tale ale ateva, erau mene kupi sso tanganuena va eso ghaa peina; aue enongina tee taumattu ngateva euungu tapaa ngutana, erau mene oghi ghoa tanganuena. 32 Am annaa sa ateva ghe lutula ta vausenna ateva Lot! 33 See etootoonga tani asaangi maamauluaane, aue erau; me see earau maamauluaane, aue esaanga. 34 Tale ia o nau eteva, aghauliaa etaimim va, aue ghalua taumattu lalu aso tale kateae nonga aisalo eleivoo: kateva aue la ghaaia, me kateva aue la rati elokoia. 35-36 Ghalua vause aue lalu ghelei putuputu palaoa: kateva aue la ghaaia, me kateva la rati etokaia.”*

37 Disaepolo atoa laghe kolomiela va, “Vau eteva, llo oia eaa aue elaa lutu?”

Iesu ghe liula me ghe uela va, “Nongina eaa matena ateva taumattu easoaso, paka ghila atoa la veluvelu eitauaa.”†

18

Kiukiu naimatoongana atea ta vause raue vulu eteva me tau ngai ghelei niaisakei eteva

17:31: Mat 24:17-18. **17:32:** Aitiutiu 19:17, 26. **17:33:** Luk 9:24. * **17:35-36:** Kasina uru ngai laghe pitila, laghe mene pitila va, 36 Ghalua aue lalu uungu etapaa ngutana: kateva aue la ghaaia; me kateva la rati etokaia. (Mat 24:40) † **17:37:** Paka ghila atoa, la aseasela va valsa, la namanama nonga voto ang ghe matela me mauuna.

¹ Iesu ghe auliaala kiukiu niaimatoongana atea ta disaepolo atoa tani apasunga etaira va la tani looloo sae tale nau ekapa atoa, me karika la mene sio asoasoa. ² Me ghe uela va, “Tale katea masaliki tau ngai ghelei niaisakei eteva, karika ghe maamatauta God ateva, me tee karika ghe oneonea tee kasina taumattu. ³ Me tee vause raue vulu eteva, ie tee elome tale masaliki etea, ghe maema nonga ta tau ngai ghelei niaisakei eteva. Ghe aaloannaaili va esausia, tale aloalonnaane. Ghe ue etana va, ‘Usausieghi tale tau ngai ssateieghi eteva.’

⁴⁻⁵ “Kasina nau ang ghe lange sio, karika ghe aloanna tani nongo me sausia, vara me ghe nnaala va, ‘Arongona ta karika aoneonea God me taumattu tee atoa, me poli vause raue vulu eteva oia etautau mae maate etaghi, asausia, poli erou toka maema nonga va eghelei eman-googieghi.’ ”

⁶ Vau eteva ghe uela va, “Am nongo inangarina sesa tau ngai ghelei niaisakei eteva ghe auliaala. ⁷ Am anna va God karika aue eghele sausi kapuna atoa ghe aimatoongainilala, la looloo sae etana tale llaa me voo? Vaalua, am anna tee va aue ghele aippetana tani sausila? ⁸ Aghaauliaa etaimim va arovaeangaili ta aue ghele sausila. Tale isaa o salana, nau Natuna ateva Taumattu ngateva aue esio tale kosa ateva, aue etara righi taumattu eaiesoa etana?”

Kiukiu niaimatoongana atea ta Paresi eteva me tau ngai ghaa takis ateva

⁹ Kasina taumattu la nannainila nonga va ila ghulughuluena ila, me katoa taumattu karika. Iesu ghe kiukiuaala etaira ia oia kiukiu niaima-toongana atea, ghe uela va, ¹⁰ “Ghalua taumattu lalu ghe saela tale ale manga ateva tani looloo sae, kateva taumattu Paresi ia, me kateva tau ngai ghaa takis ia. ¹¹ Taumattu tale Paresi eteva ghe tingina saela me ghe looloo saela, me ghe aauliaa masi uunguaane. Ghe uela va, ‘God, aghi akaakaili emasina etam va aghi karika nongina lo atoa taumattu la ainao, gheeleiaaira karika masina, me la lailai sari, me nongina ia o tau ngai ghaa takis ateva. ¹² Ghaluaata tale ghaitu (7) nau anaena, me atautau aiaasokolo tale voto akapa aghaaghaa.’

¹³ “Tau ngai ghaa takis ateva ghe tingina amasaula, me ghe sioaala nannaane, me ghe looloo saela, ghe uela va, ‘God, ualouslyusi teeieghi, poli aghi tau ssavoto aghi.’

¹⁴ “Aghaauliaa etaimim va ia oia taumattu ngateva, karika nongina Paresi eteva, nau ghe kasula tani lao tanganuena, God ghe taraiela va ia ghulughuluena ia. See esaeaa nannaane, aue God etaue sio euu, see esioaa nannaane euu, God aue eanamunamunganeia.”

Natu aliki etoa me Iesu
(*Mat 19:13-15; Mak 10:13-16*)

¹⁵ Taumattu ngatoa laghe maeaa sio natuira raaraina atoa ta Iesu, va esaoaa nimane etaira me earangiseila. Disaepolo atoa laghe tarailala me laghe pao rungainilala. ¹⁶ Me Iesu ghe kolola

18:12: Ais 58:1-4; Mat 23:23. **18:13:** Sams 51:1. **18:14:** Mat 23:12.

natu ngaliki etoa laghe mae sio etana me ghe uela va, “Am tau velu natu aliki etoa la mae etaghi, karika am mene ghelei rungainila. Ta poli ararimangalina ateva God anueira ia taumattu ngatoa nongina natu ngaliki etoa. ¹⁷ Aghaaulia ngakoronnaaili, va arova see karika eghaa lo ateva o ararimangalina God nongina natu aliki etoa, karika aue esso etana.”

Tau peipeiena ateva

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Kateva namuu ghe mae sio ta Iesu, me ghe kolomiela va, “Masi tisa ngateva, vaalua aroo tani ghelei, me aghaa lo ateva o maulue tokatoka liu ia?”

¹⁹ Iesu ghe liula me ghe uela etana va, “Vaalua me uue va masina ieghi? Karika teva masina, ta God nonga masina ia. ²⁰ Ukilakila inangari nipaopao eue va, ‘Karika umene lai sari, karika umene aiuvi emate, karika umene ainao, me tee karika umene kamekame tale niaisakei, uoneoneaa tamam me kinam.’”

²¹ Ghe uela ta Iesu va, “Isaa ona voto ngaghe aimuli teela nau aliki ieghi arau.”

²² Nau Iesu ghe nongola isaa o inangarina, ghe uela etana va, “Kateva voto karika ughe gheleia. Utau lao peim la poli, me ughaa viliki veu me ulaoa ta taumattu karika righi peiira. Arova ughelei evalua o, aue utau peipeiena epona liu, me umae aimuli teeieghe.”

²³ Me nau ghe nongola isaa o inangari, ghe alousiusila, ta poli ia tau peipeiena ia. ²⁴ Iesu ghe

18:17: Mat 18:3. **18:18:** Luk 10:25. **18:20:** Eks 20:12-16; Diut 5:16-20.

taatara lao sio etana, me ghe uela va, “Aanasaaili ta tau peipeiena ateva tani kupi sso tale ararimangalina ateva God! ²⁵ Poli marova masukasukale ta teva kamolo tani kupi sso tale teae mata raum, aue emasukasukaleaili tee ta teva tue peipeiena tani kupi sso tale ararimangalina ateva God.”

²⁶ Taumattu ngatoa laghe nongoala, me laghe kolomiela va, “See nonga erooro tani saanga?”

²⁷ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Voto taumattu karika erooro tani ghelei, God nonga erooro.”

²⁸ Pita ghe uela etana va, “Tarala, ngami ghe kasu vulila tanganueimami me peimami tani aimuli teeio!”

²⁹ Iesu ghe uela ta ngetaira va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va, arova teva taumattu ekasu vuli tanganuena, manna, tuena atoa, nengana atoa, kinna me tamana me natuna atoa, mausi ararimangalina ateva God, ³⁰ aue God etau lao etana oroieili peina tale nau oia, me nau aue emae, eghaa lo ateva maulue tokatoka liu ia.”

*Iesu ghe aulia ngamuemuela matemateaane
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Iesu ghe kolo aitauaala kapuna kasangaulu ghalua (12) disaepolo, me ghe uela etaira va, “Ngita laa saesae eJerusalem, me isaa akapa inangari propete atoa laghe piti emuemuela ta Natuna ateva Taumattu ngateva aue ekoronna.

³² Aue la taue lao ta taumattu ngeleka atoa, me aue la kusiaa teeia, me kangainia, me kanusua,

la parua, me la uvi ematea. ³³ Emuli tale kotolu nau, aue etotu.”

³⁴ Aloira disaepolo atoa karika ghe maa-masaanga tee inangarina. Malloeana inangari ghe aaisulia, karika laghe kilakila sa ateva Iesu ghe aaulieinia etaira.

Tau nilooloo ateva mata salusalu ia ghe taatarala

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Nau Iesu ang ghe mae akalakalaa sio eJeriko, mata salusalu eteva ghe tokatoka tale sama salana atikirighi, uunguaane tani looloo. ³⁶ Ghe nongonongo oroieili taumattu ngatoa laghe kasukasu elangelange nongina ghe tokatoka, me ghe samala, me ghe kolomilala va sa ateva ange lutula. ³⁷ Laghe uela etana va, “Iesu aNasareti ia toko ekasukasu emaemae.”

³⁸ Me ghe kolokolo va, “Iesu, natuna io Deivit, ualousiusi teeieghi!”

³⁹ Taumattu ngatoa laghe muemue, laghe paopaoa va, “Urou mene sama.” Me karika, ta ghe mene kolokolo anamuula tani ue va, “Natuna ateva Deivit, ualousiusi teeieghi!”

⁴⁰ Iesu ghe tinginala, me ghe uela va, “Taumattu ngateva emae etaghi.” Nau ghe mae akalakalaa sio, Iesu ghe kolomiela va, ⁴¹ “Sa ateva ualoanna va agheleia etam?”

Ghe liula me ghe uela va, “Vau eteva, aghaloanna tani taatara.”

⁴² Vara me Iesu ghe uela etana va, “Angu taatarala; tale kalum niaikaaiiaa angu masinala.”

⁴³ Ia arau o me ghe taatarala, me ghe aimulila ta Iesu, ghe tautau sae ararina atea God. Nau taumattu ngatoa laghe taraiela, ila tee laghe tau saela ararina atea God.

19

Iesu me Sakies

¹ Iesu ghe ssola eJeriko, me ang ghe mene aainasiaa tani kasu. ² Kateva taumattu ghe tokatoka okae, ararina atea ta Sakies, namuu ia ta lo atoa uunguaaira tani ghaa takis, me tue peipeiena ia. ³ Ghe aloanna tani tara va Iesu saa taumattu ia, me karika ghe rooroo, ta poli tukunaaili ia, me oroieili taumattu ngatoa. ⁴ Liuna avalua o me ghe ilou emuemuela me ghe saela ai etea ta ghe kilakila va Iesu aue ghe mae avalua o.

⁵ Nau Iesu ghe rekatala tale ia o ai etea, ghe taatara saela, me ghe uela va, “Sakies, kkure parasi sio mae, ta ghaine atani laa toka teeio tanguem.” ⁶ Gharavaea nonga ta ghe kkure siola, me ghe masimasieliila me ghe kolola Iesu va lalu lao tanguena.

⁷ Nau taumattu ngatoa laghe tara avaluela o, laghe tiuaala tani auliulieinia tani uue va Iesu ange lao sio tani toka tee tau ssavoto ateva.

⁸ Sakies ghe tingina saela me ghe uela ta Iesu va, “Vau eteva, aue ataula kasina peighi ta lo atoa karika righi peiira. Me arova aghe kamekame me aghe ghaaghaa peiira taumattu ngatoa, aue aliu ghaatiaata.”

⁹ Iesu ghe uela etana va, “God ange asaangila taumattu tale lo ateva oia ale, poli ia tee taumattu ngateva oia, tuvuna ia Abraham. ¹⁰ Poli Natuna ateva Taumattu ngateva ghe sio mae tani pae me asaangi taumattu ghe rauela.”

*Kiukiu niaimatoongana tale
10 tau ngai nongonongo anna
(Mat 25:14-30)*

¹¹ Nau eteva laghe nongonongo isaa o inangari Iesu ghe auliaa, me ghe mene tiuaala tani auliaa kateae kiukiu niaimatoongana, ta poli ang ghe reerekata eJerusalem, me taumattu ngatoa laghe annaa va Iesu aue ekingi tale ia arau o nau eteva. ¹² Ghe uela va, “Kateva namuu ghe lao sio tale patunganue namuu masau tani ghaa ninamuu va ekingi, me auena emene kiri mae. ¹³ Ghe kolola kasangaulu (10) kapuna tau ngai nongonongo anna me ghe tau lao sio kativilau gol koen* ta kateva kateva etaira. Me auena ghe kasu, ghe uela etaira va, ‘Am uungu tani mene saooa mene righi lomose ta amene kiri mae.’

¹⁴ “Taumattu ngatoa tale masalikina atea karika laghe masimasieiniela, me laghe suula kasina etaira tani laa auliaa va, ‘Karika ami aaloanna va ierai enamuu etaimami.’

¹⁵ “Me karika, ta ghe ghaala ninamu ngateae va ekingi, me ghe kiri lao sio tanguena. Ghe kolola kapuna tau ngai nongonongo anna kasangaulu me tani tara va ngila ghe uunguaala mene righi

19:9: Apos 16:31; Luk 13:16. **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Tim 1:15. * **19:13:** gol koen Tale inangari nge Grik, *mina*. Kateva mina erorooaa aipolipoli ta kotolu ulana.

viliki veu tani saooa tale llo laghe ghaa akasinala o karika.

¹⁶ “Aitiutiueveva ghe lao sio me ghe uela va, ‘Namu ngateva, unem gol koen ativilau, aghe uunguaala me aghe mene ghaala kasangauluvilau.’

¹⁷ “Vauna ateva ghe liula va, ‘Masi uunguaam, poli ughe ghelei emasinala tale pisike niuungu, aue uaitaraa kasangauluae masaliki taatara.’

¹⁸ “Aiaaghalua ateva ghe lao sio me ghe uela va, ‘Namu ngateva, unem gol koen ativilau, aghe uungula me aghe mene gheleila ghalimavilau.’

¹⁹ “Me ghe uela etana va, ‘Me io, aue uaitaraa ghalimae masaliki taatara.’

²⁰ “Mene kateva kapuna tau ngai nongonongo anna ghe lao sio me ghe uela va, ‘Unem gol koen ativilau toko. Aghe suumi elokoiela tale tuku tapiri kalio ateva. ²¹ Aghe matautainiola ta io karika masi taumattu io, unim ghaaghaa voto karika kalum, me unim mukemuke voto karika ughe pasala.’

²² “Namu ngateva ghe liula me ghe uela etana va, ‘Aue uaisakei tale isaa o inangari uaauliaa, io sesa tau ngai nongonongo anna io. Ughe kilakila va aghi karika masi taumattu ieghi, anim ghaaghaa voto karika kalughu, me anim mukemuke voto karika aghe pasala. ²³ Vaalua me karika ughe alokoi ssola uneghi viliki veu tale ale aialokoi viliki veu eteva? Me nau eteva ngaghe kiriaa mae sio aue aghele ghaa tee llo laghe saooa saela tee me llo aghe tau aatu.’

²⁴ “Me ghe auliaala ta lo atoa laghe tiitingina akalakalaa va, ‘Am ghaa vella unna gol koen ativilau, me am taue lao ta lo ateva ghe ghaala kasangauluvilau gol koen.’

²⁵ “Laghe uela va, ‘Namu ngateva, ia ang ghe ghaala kasangauluvilau!’

²⁶ “Me ghe liula me ghe uela va, ‘Aghaauliaa etaimim va lo ateva euungu aanasa tale voto laghe taula aue la mene saooa mene kasina, me lo ateva karika euunguaa voto laghe taula etana aue la ghaa velu saa voto isaa etana. ²⁷ Me isaa o taumattu karika laghe aloanna va aghi akapaira kingi, am ghaaila mae me am uvi ematela emua ta ngetaghi.’ ”

Iesu ang ghe aakalakalaa eJerusalem
(*Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19*)

²⁸ Nau eteva Iesu ghe ruula tani auliaa llo oia, me ghe kasu emuemuela tani sae eJerusalem.

²⁹ Nau eteva ang ghe aakalakalaa tale masaliki elua eBetpeis me eBetani tale motouru eteva la kolokolo va Oliv, ghe sungila disaepolo alua,

³⁰ me ghe uela etairarua va, “Amalu lao tale ia o masaliki eteae. Me nau amalu kupi sso tale masaliki eteae, aue amalu tara atingina natu donki eteva iriiri etingina ia, karika teva taumattu ghe sae toka ta ngetana me ghe iloueinia. Amalu pulakaia, me amalu maeainia oia. ³¹ Marova teva ekolomiemalua va, ‘Vaalua me amalu pupulakaia?’ amalu ue etana va, ‘Vau eteva eaaloannaia.’ ”

³² Nau lalu ghe lao sio, lalu ghe tarala va llo Iesu ghe auliaala, ghe koronnala. ³³ Nau lalu ghe puupulakaia, tau kiena ghe kolomilalueta va, “Vaalua me amalu puupulaka natu donki eteva?”

³⁴ Lalu ghe liula me lalu ghe ueta va, “Vau eteva eaaloannaia.”

³⁵ Lalu ghe laoainie sio ta Iesu, me lalu ghe pulela uneirarua aiaasae ngeleka epona tale ghaata kkena ateva, me laghe sausila Iesu tani sae toka sae etana. ³⁶ Nau eteva Iesu ghe iilou elaolao, taumattu ngatoa laghe aalokoi aiaasae ngeleka tapaa salana.

³⁷ Nau eteva ang ghe aakalakalaa tale voto ateva nongina salana atikirighi ghe laa siosio tale motouru eteva eOliv, ila akapaaili lo atoa laghe usiusi Iesu laghe tiuaala tani masimasieili. Laghe kikkinari enamungaili tani kkauaa sae God, ta poli laghe annaa isaa o mirikol laghe tarala Iesu ghe gheleila.

³⁸ “Aue God eghelei emasina ta kingi eteva emae-mae tale ararina atea Vau ngepona ateva!”

“Luei etoka epona liu, me ita tau sae ararina atea God iaaili epona!”

³⁹ Katoa elome tale ila o taumattu ngatoa Paresi ila laghe ue ta Iesu va, “Tisa, pao rungaala kapum disaepolo atoa!”

⁴⁰ Iesu ghe liula me ghe ueta etaira va, “Aghaauliala etaimim va, marova la matua atoka, aue atu etoa la sama anamungaili tani tau sae ararighi etea.”

⁴¹ Nau eteva ang ghe aakalakalaa me ghe taatara siola eJerusalem, ghe alousiusi teeiela. ⁴² Me ghe uela va, “Jerusalem, ghaine tale nau eteva oia aghaloanna va arova ughele kila sa ateva ghele gheleio me ughele toka tale luei. Me karika, ta isaa o voto eaaisulia etam, me karika urooroo tani tara kila. ⁴³ Nau too emaemae aue tau ngai ssateem atoa, aue la atulu aivativati eteva, me la talieinio, me la toka rungainio tale pai ekapa. ⁴⁴ Aue la tturungio, io me taumattu ngatoa la tokatoka elome etam. Karika aue la rati etoka tiulu atu va aue emene toka saooa ta mene tiulu, ta poli karika ughe kilala nau eteva God ghe mae sio tani sausio.”

*Iesu elome tale ale manga ateva
(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

⁴⁵ Iesu ghe ssola tale ale ngeleka atiulu tale ale manga ateva, me ghe ameti velu ghoala lo atoa laghe aaitauaa me laghe aaipoliaa elome. ⁴⁶ Me ghe uela etaira va, “Uru ngai Manga ateva eue va, ‘Aleghi eteva aue eale ailooloo sae ia,’ me ngam gheleiela va ‘aleira ale niaisulia ia tau niainao atoa.’ ”

⁴⁷ Nau ekapa atoa ghe aapasunga asease voto tale ale manga. Namu ngatoa ta pristi etoa me tau ngai aapasunga tale inangari nipaopao, me lo atoa laghe muemueaa taumattu ngatoa, laghe paepae salana tani uvi emate Iesu. ⁴⁸ Me karika laghe rooroo, poli taumattu ngatoa laghe aloannaaili tani nongo Iesu.

20

Nikokkolomi tale matuutulienaane Iesu (Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Kateva nau Iesu ghe aapasunga ta taumattu ngatoa elome tale ale ngeleka atiulu tale ale manga ateva, ghe poppooaa masi inangari, me namu ngatoa ta pristi etoa, tau ngai aapasunga atoa tale inangari nipaopao me lo atoa la mue-mueaa taumattu ngatoa, laghe mae akalakalaa sio etana. ² Me laghe uela etana va, “See ghe tau aatu sio matuutuliena etam, me see ghe sungiola tani mae ghelei isaa oia voto?”

³ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghi tee amene kolomiem, me am liu mae etaghi. ⁴ See ghe tau lao sio matuutuliena ta Jon tani asuu, taumattu ngatoa, o God?”

⁵ Laghe ailoele me laghe uela va, “Marova ita ue va, ‘God,’ aue eue va, ‘Me vaalua me karika am ghe aaiesoaa ta ngetana?’ ⁶ Me marova ita ue va, ‘Taumattu ngatoa,’ taumattu ngakapa atoa aue la osaita tale atu, ta ila, la ghaaiesoaa va Jon propete ia.”

⁷ Me laghe liula tani ue va, “Karika ami kilakila va see ghe taula matuutuliena.”

⁸ Me Iesu ghe uela etaira va, “Aghi tee karika aue aghauliaa va see ghe tau mae sio matuutuliena etaghi.”

*Kiukiu niaimatoongana tale sesa tau ngeutana
atoa laghe aaitaraa utani uaeni etingiu
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Me ghe tiuaala tani kiukiuaa kateae kiukiu niaimatoonga. Ghe uela va, “Kateva taumattu ghe pasala utani uaeni etingiu, ghe taue lao sio ta katoa tau ngeutana tani aitarainia, me ghe kasu emasaeuilila tani laa toka see. ¹⁰ Ghe ghaala nau eteva tani pariki utani uaeni etingiu, me ghe sungila kateva kapuna tau ngai uungu tani laa ghaa righi ue uaeni tale utani uaeni etingiu, me lo atoa laghe aaitaraa utana atingiu laghe uvi emamateala me laghe sungi aaoghiela; karika ghe ghaala righi voto. ¹¹ Ghe mene sungila mene kateva tau ngai uungu; me laghe mene uvi emamateala, me laghe apalataiela me laghe sungi aaoghiela; ie tee karika ghe ghaala righi voto. ¹² Aiaakotolu eteva tau ngai uungu laghe uvi saasakieiniela me laghe sau velue ghoala eleka.

¹³ “Me tau ngumana ghe nnaala va, ‘Sa ateva agheleia? Aue asungi lo ateva natughu taita aghaailousiangailiia, me koti aue la oneoneainia.’

¹⁴ “Nau eteva lo atoa laghe aaitaraa utani uaeni etingiu laghe tarala natuna ateva tau ngumana ghe maemae, laghe aailoe va, ‘Ia oia taumattu ngateva, auena eghaa peina tamane. Ita uvi ematea, me ita, aue ita ghaa akapa utana atingiu.’

¹⁵ Me laghe sau velue ghoala eleka me la ghe uvi emateala.

“Sa ateva tau ngumana aue egheleia ta nge-taira? ¹⁶ Aue emae me euvi emate akapa lo atoa laghe aaitaraa utani uaeni etingiu, me etau lao utana atingiu ta mene kasina ppae taumattu.”

Me nau eteva taumattu ngatoa laghe nongola isaa oia inangari, laghe uela va, “Karika emene ghelei evalua o!”

¹⁷ Iesu ghe taatara lao sio etaira me ghe kolomilala va, “Isaa oia voto laghe pitila tale Uru ngai Manga ateva, malloeana avalue toko?”

“‘Ia o atu eteva tau ngai atulu ale atoa laghe ratiela
ghe aitiutiula tale atu ekapa atoa tani suei ale ateva.’”

¹⁸ See ukatuu saooa tale ia o atu eteva, aue utakotokoto. Me arova ia oia atu eteva ekatuu saooa sae etam, aue utaputupu.

¹⁹ Me tau ngai aapasunga tale inangari nipaopao atoa me namu ngatoa ta pristi etoa laghe kilala va Iesu ghe auliaala kiukiu niaimatoonga mausi gheeleiaaira, me angila ghe paepae va vaalua la kunea. Karika laghe roola, ta laghe maamatauta taumattu ngatoa.

*Tani tau lao takis ta Siisa
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Tau ngalomasanga tale inangari nipaopao atoa me namu ngatoa ta pristi etoa laghe paepae salana tani kune Iesu. Laghe suula katoa tani gheleila va voto laghe auliaa vara mene koronna. Laghe annaa tani ghaaia tale inangari ghe auliaa, me la rooroo tani taue lao ta Gavana.

²¹ Vara me laghe kolomiela va, “Tisa, ami kilakila va inangarim me llo uaapasunga koronna. Karika uaaimassiaa, me uaapasunga ngakoronna

salane God. ²² Vaalua uannaa? Inangari ni-paopao eue va masina etaita tani tau lao takis ta Siisa o karika?”

²³ Iesu ang ghe kila vella kamekameaaira tau-mattu ngatoa oia laghe anna tani ghelei, me ghe uela etaira va, ²⁴ “Am apasungaala tivilau viliki veu etaghi. See tootoona ateva me ararina atee o etana?”

Me laghe uela va, “Siisa.”

²⁵ Iesu ghe uela etaira va, “Liuna avalua o me am tau lao llo voto kanna Siisa, me llo voto kanna God am tau lao ta God.”

²⁶ Karika laghe roola tani ghaaia tale inangarina ghe aauliaa tale matavanga. Laghe soghiaala llo ghe liula me laghe paavoola.

Matena atoa aue la totu

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Sadiusi etoa, karika la ghaiesoaa tale nitotu tale nimate, katoa etaira laghe mae sio ta Iesu me laghe kolomiela kateva nikokkolomi. ²⁸ Laghe uela va, “Tisa, Moses ghe pitila va, ‘Arova taita ateva emate vulu vausenna ateva, me karika teva natuirarua, teva tuena o nengane taita etani ghaa vause ateva, me ealutu righi natuna lo ateva taita ang ghe matela.’ ²⁹ Ia avalua o, me ghaitu (7) taita tue me nenga laghe tokatoka. Mua ateva ghe ghaala vause ateva, me karika teva natuna, me ghe matela. ³⁰ Aiaaghaluene ateva taita, ³¹ vara me aiaakotolu eteva ghe mene ghaala vause ateva, me ghe nim isaa avaluela o, me taita ghaitu oio laghe mate akapala, karika laghe alutula righi aliki. ³² Airuuruu, vause ateva tee

ghe matela. ³³ Isaa avalua o, me nau la totu tale nimate, nongina uauliaa, see aue evausenna ia, poli ila akapa laghe laila etana?”

³⁴ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Taumattu tale nau etiulu oia la lailai. ³⁵ Me lo atoa Vau ngepona ateva aue etaraila va ila ghulughuluena ila va la totu tale nimate, me la toka tale nau ekapa atoa, karika aue la mene lai, ³⁶ poli karika aue la mene mate. Aue la nongina ensolo atoa. Ila natuna ila God, poli laghe totula tale nimate. ³⁷ Moses tee ghe apasungaala etaita va taumattu la matemate aue la mene totu. Tale kiukiu eteae ghe pituela tale nau eteva ghe tarala natu ai erighi ghe ataataia, ghe uela va, ‘Vau ngepona ateva kapuna Goto ia Abraham, me kapuna Goto ia Aisiki, me kapuna Goto ia Jekop.’ ³⁸ Me God ateva, karika va kapuira ia lo atoa matena ila, karika. Kapuira ia lo atoa maulue ila, poli ta taataraane God ila akapa maulue ila.”

³⁹ Kasina tau ngai aapasunga tale inangari ni-paopao laghe liula me laghe uela va, “Masinaaili, Tisa!” ⁴⁰ Me karika laghe mene roo poila tani kolomi mene righi nikokkolomi.

*See tuvuna ia Mesaea?
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Me Iesu ghe uela etaira va, “Vaalua me la ue va Mesaea tuvuna ia Deivit? ⁴² Poli ia Deivit ghe uela ta vuku eteva ta Sams va,
“Vau ngepona ateva ghe uela ta kapughu Vau eteva va,
“Toka siola tale pai muenna ativilau

- ⁴³ lomose ta aghatoka sio lo atoa la sessa teeo euu,
me uatingina saooa kkem etaira.” ’
- ⁴⁴ Isaa avalua o, me Deivit ekolokoloa va kapuna Vau eteva. Vaalua me mene tuvuna ia?”

Am paniem ta tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nau eteva taumattu ngakapa atoa laghe non-gonongo, me Iesu ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, ⁴⁶ “Am paniem tale tau ngai aapasunga atoa tale inangari nipaopao. La aloannaaili tani asae masi ghinna me nongina namu ngatoa, me la tingina kasu see, me la aloanna va taumattu ngatoa la soula tale masi inangari nongina oroi taumattu etokatoka. Me la aloannaaili tani toka tale uneira aitokatoka namu ngatoa elome tale ale nivelu eitauaa me nongina namu ngatoa la namanama. ⁴⁷ La ghaaghaa aitautauaa peiira vause raue vulu etoa, me la kamekame tani ghelei aluseaili nilooloo sae. Nau eteva la lao tale niaisakei, aue la ghaa namungaili nimmarikana.”

21

Unna viliki veu vause ateva raue vulu ia ghe taula ta God

(Mak 12:41-44)

¹ Tale ale manga ateva, Iesu ghe atangarola me ghe tarala taumattu ngatoa tue peipeiena ila, laghe veluvelu viliki veu tale aikaai viliki veu eteva. ² Me ghe tara teela vause ateva raue vulu ia, karikaaili righi peina, ghe velu kaaila

tapiri viliki veu eluevilau.* ³ Me ghe uela va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va ia o vause ateva raue vulu ia karika peina, ange kaaila oroi viliki veu, me ngeapalala katoa. ⁴ Poli katoa oia oroieili uneira viliki veu etokatoka, me la nim vella nonga kasina tale aikaai eteva. Me ia o vause ateva karikaaili tivilau eoghi elokoila, ange kapaailila viliki veu eposoposo tani poli anna inana.”

Iesu ghe auliaala vaalua aue la tturuu ale manga ateva

(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Katoa laghe aaruaa ale manga ateva. Laghe ue va, “Masinaaili taataraane atu, me kasina masi voto laghe tau lao sio ta God tani amolumolu emasina ia o ale ateva.” Me Iesu ghe uela va, ⁶ “Isaa o llo am aaruaa — nau too emaemae karika teva atu aue etoka saooa ta mene kateva. Aue taumattu ngatoa aue la puli reerekata isaa akapaaili oia voto.”

Sesa nau me niaiuvii aue mae

(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Me laghe kolomila va, “Tisa, aue lovisa isaa oia voto aue elutu? Me saa voto aue elutu tani apasunga va ange naula?”

⁸ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Am paniem teva taumattu erau mene kameam. Poli oroi taumattu aue la mae tale ararighi eteae, me la ue va, ‘Aghi Mesaea ieghi.’ Me aue la ghauliaa va

* **21:2:** Tale inangari nge Grik, ghaluevilau lepton. Lepton ghaunaaili etivilau viliki veu, nongina kativilau toea, me 100 lepton eroroo kateva denarius. **21:3:** 2 Ko 8:12. **21:6:** Luk 19:44.

nau ange mae akalakalaa sio, me am rau mene aimuli teeila. ⁹ Am rau mene matautu nau am nongo niaiuvii me niamakatakata. Isaa o voto etani lutu ekasina me karika la ghaaimatoonga va airuuruu tale kosa ateva, ange rekatala.”

¹⁰ Eghe mene auliaa tee lao sio etaira va, “Anua atoa aue la aiuvieinila, me ararimangali etoa tee.

¹¹ Kinatama rukeruke atoa aue la lutu tale kosa ateva. Maloo atoa aue la lutu tale kasina masaliki me sessa atoa aue la lutu. Aue niaimatoonga sesaaili me matautuna aue elutu elomarase.

¹² “Emua ta isaa akapa o voto, aue la kuneiem me aue am ghaa nimmarikana, me la laoiniem tale ale nivelu eitaua ngatoa tani aisakei, me la atokaiem tale ale mata voovoo. Aue la ghaaiem tani atinginaiem emua ta mata kingi etoa me gavana ngatoa tani aisakei, mausi ararighi eteae.

¹³ Isaa avalua o me aue eoti salaimim tani ppooaa aikaaiaaimim ta ngetaghi. ¹⁴ Liuna avalua o

am rau mene aimonomosiaa va saa inangari aue am liu etaira, ¹⁵ ta aghi aue atau aatu inangari tani ppooaa me alomasaanga, me tau ngai ssateeimim atoa karika aue la rooroo tani liu. ¹⁶ Tamaimim me kinaimim, tueimim atoa

me nengaimim atoa, me mangaliimim atoa me kapuimim atoa, ila tee aue la tauem lao ta tau ngai ssateeimim atoa, me aue la uvi emate ka-toa etaimim. ¹⁷ Ila akapaaili aue la ssa teiem poli ararighi eteae. ¹⁸ Me karikaaili tikirighi uu nguruimim aue eraua. ¹⁹ Am tingina akorokoron-gana, me aue am ghaa maulue ateva tokatoka liu

21:14: Luk 12:11-12.
21:21-22.

21:15: Apos 6:10.

21:16: Mat

ia.

Iesu ghe auliaa teela vaalua aue la tturuu eJerusalem

(Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ “Nau eteva am tara eJerusalem tau ni-aiuvii etoa angila taatalieinia, aue am kila va eJerusalem nauna ange kalakalaala va la turungia. ²¹ Tale ia o nau eteva, lo atoa elome eJudia am ilou sae tale motouru, me see atoa elome eJerusalem am kupi ghoa me am ilou. Me see atoa am tokatoka tale paa ngutana, karika am mene kupi sso eJerusalem. ²² Poli nau tani ghaa aipolipoli tale sesa gheeleiaaira aJerusalem atoa me voto laghe piti elokoila tale Uru ngai Manga ateva ange lutulutu. ²³ Alousiusi ta lo atoa la suusunuku me lo atoa la sussu tale isaa o nau! Poli namungaili voto sesa tale ia o masaliki eteae, me sessaiaane God aue etoka tale isaa o taumattu. ²⁴ Katoa aue la uvi ematela tale baenata, me katoa aue la ghaaila nongina karavusu etoa tani lao tale kasina anua, anueira ativuu etoa, me aue anueira ativuu etoa la asa tau sio eJerusalem lomosina ta nauira eruu.

Maemaeane Natuna ateva Taumattu ngateva
(Mat 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ “Aue niaimatootoongana aue elutu tale sinaka ateva me ulana ateva me katto atoa. Tale kosa ateva, taumattu tale anua atoa aue la matautu me karika aue la alomasaanga tee lingi niaangarina manu eteva me manu ghagga ateva.

21:22: Jer 5:29; 46:10; Osea 9:7. **21:24:** Sams 79:1; Aotu 11:2.

21:25: Ais 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Aotu 6:12-13.

²⁶ Me taumattu aue ennangaili me la matautu poli la kila va voto sesa ange maemae tale kosa akapa ateva, poli God aue eghelei voto atoa korokoron-gana ila elomarase la ghaisiisia. ²⁷ Tale ia o nau eteva aue la tara Natuna ateva Taumattu ngateva esio tale urukookoo tee sarasarakaniaane me kinatama mallangina ateva. ²⁸ Nau isaa o voto etiuaa tani lutu, am tingina sae me am masimasi, poli nauna Vau ngepona tani asaangiem ange akalakalaa.”

Kiukiu niaimatoongana tale fig atea
(*Mat 24:32-35; Mak 13:28-31*)

²⁹ Me Iesu ghe mene auliaala katea kiukiu niaimatoongana, “Am tarala fig atea me mene kasina tana ai. ³⁰ Nau eteva utara ange vubbuleaa uruna, angu kilala va masi nau tale sinaka ateva ange aakalakalaa. ³¹ Liuna avalua o me nau eteva am tara isaa o voto, aue am kila va maemaeane Natuna ateva Taumattu ngateva nongina kingi ange aakalakalaa.

³² “Aghaaulia ngakoronna etaimim va ia oia vituu eteva karika poi aue ekapa me isaa o voto aue elutu. ³³ Elomarase me kosa ateva aue lalu kapa, me inangarighi eteva karika poi aue ekapa.

³⁴ “Am tani taatara amasina. Am rau mene laa ropi see sesa manu va am veeveena, me am rau mene annaa voto tale kosa ateva, ta erau gheleiem va am katuu, me am nim soghi ta ia o nau eteva erekata, ³⁵ am nannaa va karika aue emae etana. Isaa o voto aue elutu tale taumattu ngakapa atoa la tokatoka tale kosa ateva. ³⁶ Nau ekapa atoa am anguu taatara me am looloo sae

va aue am sarasarakana tani saanga tale isaa oia voto ange anna tani lutu, me am rooroo tani tingina emua ta matane Natuna ateva Taumattu ngateva.”

³⁷ Ellaa Iesu ghe aapasunga tale ale manga ateva, vara elo alai ghe sae asoaso tale motouru eteva eOliv. ³⁸ Vara elue talaua poopooa, taumattu ngakapa atoa laghe maemae tale ale manga ateva tani nongoa.

22

Jiudas ghe aloannala tani taula Iesu

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11; Jon 11:45-53)

¹ Nau nivelu eitaua ngateae tani nama verete karika righi isti etana ang ghe aakalakalaa, la kolokoloa va “Pasova.” ² Namu ngatoa ta pristi etoa me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao laghe paepae righi salana tani uvi eisulia Iesu, me laghe maamatauta taumattu ngatoa. ³ Satana ghe kupila Jiudas la kolokoloa va Iskariot, ia tee kateva ta kasangaulu ghalua (12) disaepolo. ⁴ Liuna avalua o me ghe kasula tani laa aippoosaa tee namu ngatoa ta pristi etoa me namu ngatoa ta polisi etoa, laghe aaitoiaa ale manga ateva, va vaalua erooroo tani tau lao Iesu etaira. ⁵ Laghe masimasiangailiela me laghe uela etana va, “Aue ami tau aatu righi viliki veu.” ⁶ Jiudas ghe aloannala me ghe tiuaala tani pae righi salana tani ghelei va la kune Iesu, nau taumattu ngatoa karika ila.

*Niaipanipaniaa tale Pasova ngateae
(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)*

⁷ Ang ghe ghaala nau eteva tale nivelu eitauaa tale verete karika righi isti etana, me nau niuvi emate sipsipi, me la nama tale ia o Pasova ngateva. ⁸ Iesu ghe uela ta Pita me Jon va, “Amalu kasu me amalu laa aipanipaniaa ninamanama atea ta Pasova.” ⁹ Lalu ghe kolomiela va, “Eaa uanna va angalu laa aipanipanieinia?”

¹⁰ Ghe liula me ghe uela va, “Nau eteva amalu laa sosso tale masaliki taatara atea, aue amalu sou taita ateva esuusunuki manu tale aikaai manu eteva. Nau eteva amalu taraia, amalu usie sso tale ale ateva. ¹¹ Me amalu ue ta lo ateva alena ateva va, ‘Tisa ngateva eanna tani kila va eaa ia rum atiulu enama inani Pasova tee kapuna disaepolo atoa.’ ¹² Me aue ia eapasunga rum atiulu, ia epona tale ale ateva namuu ia, voto akapa isaa etana. Amalu sae aipanipaniaa inana etana.”

¹³ Lalu ghe kasula me lalu ghe lao sio, me lalu ghe tarala voto Iesu ghe auliaala etairarua, me lalu ghe aipanipaniaala inana tale Pasova ngateva.

*Disaepolo atoa laghe namanama teela Iesu
(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Ko 11:23-25)*

¹⁴ Nau eteva ghe ghaala nau ninamanama, me Iesu me apostolo atoa laghe lao sio tale tevoo tani namanama. ¹⁵ Me ghe uela etaira va, “Aghaaloannaaili tani namanama teeiem tale lo ateva oia Pasova, me auena aghaa nimmarikana. ¹⁶ Ta poli aghaauliaa etaimim va karika aue amene

namanama tale mene teva Pasova lomose ta malloeanina koronna elutu tale ararimangalina ateva God.”

¹⁷ Iesu ghe ghaala kapa uaeni eteva, me ghe kaili emasina saela ta God, me ghe uela va, “Am ghaala, me am aikoita see elome etaimim. ¹⁸ Ta poli aghaauliaa etaimim va, karika aue amene ropi righi uaeni lomosina ta God aue eaitoia ngakapa kosa ateva.”

¹⁹ Iesu ghe mene ghaala verete ateva, me ghe kaili emasinala, me ghe pirila, me ghe taue lao sio ta kapuna disaepolo atoa, me ghe uela va, “Isaa oia verete ateva malataughu ia, ngatautau aatu. Nau am namaia, am annainaghi nau ekapa atoa.”

²⁰ Nau laghe ruula tani namanama, tale ia o salana atikirighi, ghe mene ghaala kapa ateva airopiropi ia, me ghe uela va, “Ia oia ouna ateva inangari niaippooa ngaitauaa tale raeghi eteva aue eakalaa etaimim. ²¹ Me lo ateva aue etaueghi lao ta tau ngai ssateeghi etoa, ie tee oia tale tevoo ateva. ²² Ta poli Natuna ateva Taumattu ngateva aue elao nongina God ghe uela va elao, me alousiusi ta lo ateva ange tautau velua.” ²³ Me laghe tiuaala tani aikolomieinila va see etaira ange gheelei evalua o.

See aue tani namuu?

²⁴ Karika masau, me angila ghe mene aisakeana tee ninamu ngateae va see etaira aue tani namuu. ²⁵ Iesu ghe uela etaira va, “Kapuira kingi etoa tau ngeleka atoa, la gheelei

taumattu enim uungu aanasa etaira, me lo atoa la aitarainila, la ghaaloanna va taumattu ngatoa la asaesae arariira. ²⁶ Me am, karika am mene ghelei nongina ila la gheeghelei. Ta lo ateva etaimim namuu ia, etani sio euu nongina teva aliki, me lo ateva emuemuaa niuungu, etani nongina teva tau ngai nongonongo anna. ²⁷ Am annaa va, see tani namuu ia? Lo ateva etokatoka tale tevoo me enamanama, o lo ateva ekaakaisi anna inana? Lo ateva etokatoka tale tevoo me enamanama. Aghi atokatoka elome etaimim nongina tau ngai nongonongo anna ateva. ²⁸ Am, am ghe toka teeieghila, nau aghe ghaala nitootoonga. ²⁹ Me nongina Tamaghi ghe tau mae sio ararimangalina ateva tani aitarainia, ngamene tautau aatu ararimangali eteva etaimim tani aitarainia. ³⁰ Liuna avalua o me aue am namanama me am ropi tale uneghi tevoo ateva tale ararimangalighi eteva, me aue am toka tale uneira aitokatoka namu ngatoa, me am ghelei niaisakei tale kasangaulu ghalua (12) ararimangali nge Israel.”

Iesu ghe uela va Saemon Pita aue eue va karika ekilakilaia

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹ Vara me Iesu ghe mene uela va, “Saemon, Saemon, aghaauliaa etam va Satana ange kolomila va etootoongainam nongina la sausau kirikiri uit. ³² Me aghe looloo saela mausim Saemon, va unem niaikaiaa karika emene katuu.

22:26: Mat 23:11; Mak 9:35. **22:27:** Jon 13:12-15. **22:30:** Mat 19:28. **22:32:** Jon 17:15.

Me nau eteva ukiriaa mae etaghi, uakorokoron-gana nengam atoa.”

³³ Pita ghe liula ta Iesu me ghe uela va, “Vau eteva, aghi aaipanipaniaa tani usio tani lao tale ale mata voovoo me tani mate teeio.”

³⁴ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghaauliaa etam Pita, va auena paolo ateva taita ia eaangari elopai, aue uue akasina kotoluaata va karika ukilakilaieghi.”

³⁵ Vara me Iesu ghe kolomilala va, “Ia o nau eteva aghe sungiemla tani laa ppooaa masi kiukiu, me karika am ghe ghaala righi aikaai viliki veu, me aikaai ghinna, o aiaasae tale keke, am ghe annala mene righi voto?”

Laghe liula me laghe uela va, “Karika.”

³⁶ Me ghe uela etaira va, “Isaa oia arova righi uneimim aikkaai viliki veu, am ghaa tee me uneimim aikkaai ghinna, me arova karika righi iemaimim baenata, am tau uneimim aiaasae ngeleka ateva me la polia, me am poli iemaimim.

³⁷ Ta poli Uru ngai Manga ateva eue va, ‘Laghe ioi teeie la va, ie tee sesa taumattu ia,’ me aghaauliaa etaimim va, isaa o voto aue elutu etaghi. Nongina saa voto laghe pitila va aue elutu etaghi, ange maemae ta ekaurekati ekapa.”

³⁸ Disaepolo atoa laghe ue va, “Vau eteva, tarala, ghalua toko baenata.”

Me ghe uela etaira va, “Ange roola.”

*Iesu ghe looloo sae tale motouru eteva eOliv
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Iesu ghe kupi ghoala me ghe mene saela tale moturu eteva eOliv tani mene looloo sae nongina arau ghe gheeghelei, me disaepolo atoa laghe usiela. ⁴⁰ Nau eteva laghe laa sae rekata, ghe uela etaira va, “Am looloo sae va karika am mene katuu tale nitootoonga.” ⁴¹ Me ghe kasu vulilala, me ghe lao tee sio, maamasauaane nongina ughele osaosa tiulu atu, me ghe suuiaa siola patu kkena me ghe tiuaala tani looloo sae. ⁴² Ghe looloo sae avalua toko va, “Tamaghi, arova uanna, ughaa velu kapa nimmarikana ateva etaghi. Me ughelei nongina aloaloannaam, me karika va aloaloannaaghi.” ⁴³ Ensolo ateva ghe kasula epona liu ghe sio mae tani akorokoronganaia. ⁴⁴ Iesu ghe ateateaala maamatana namungaili, me karika ghe aamaomao tani looloo sae. Ghe aapaka, me aapaka ateva ghe akaakalaa sio tale kosa ateva tani nonginaaili rae ateva.*

⁴⁵ Ghe tingina saela nau eteva ghe ruula tani looloo sae, me ghe lao sio ta disaepolo atoa, me ghe tarailala va laghe aseasekanua, poli nialousiusi ghe ghelei emangoolala. ⁴⁶ Ghe kolomilala va, “Vaalua me am aseasekanua? Am anguula, me am looloo sae va karika am mene katuu tale nitootoonga.”

Jiudas ghe aitauaala Iesu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

⁴⁷ Nau ghe tingina aippooaa me tana taumattu ngatoa laghe rekatala. Jiudas, kateva ta kasan-gaulu ghalua (12) disaepolo, ghe muemueinila.

* **22:44:** Kasina uru ngai laghe pitila, karika laghe pitila ves 43-44.

Ghe mae akalakalaa sio ta Iesu, tani ngusua.
⁴⁸ Me Iesu ghe uela etana va, “Aghaalousiusi teeo Jiudas, ta vara umene ngusungusueghi tale masi niaingusu, me karika ta angu aaitauaa Natuna ateva Taumattu ngateva ta tau ngai ssateena atoa.”

⁴⁹ Nau eteva lo atoa laghe tiitingina tee Iesu laghe tarala sa ateva aue elutu, me laghe uela va, “Vau eteva, erooro va ami aiuvii tale baenata?”

⁵⁰ Me kateva etaira ghe sai patela talingana muenna ativilau kapuna tau ngai nongonongo anna ateva namu ngateva ta pristi etoa.

⁵¹ Iesu ghe uela va, “Ange roola!” Me Iesu ghe tulila talingana taumattu ngateva, me ghe mene masinala.

⁵² Iesu ghe uela ta namu ngatoa ta pristi etoa, me polisi etoa laghe aaitaraa ale manga ateva, me lo atoa la muemueaa taumattu ngatoa, laghe mae sio tani kuneia va, “Am annaa va aghi amuemua tau niainao atoa, va am mae sio tee tuku ngai me baenata tani kuneieghi? ⁵³ Me isaa o nau eka-paaili aghe tokatoka teeiem tale ale manga ateva, me karika am ghe kunekuneieghi? Nau eteva oia ange nauimmi iela, nau eteva sarasarakaniaa saurrom ateva ange muemueinamla.”

Pita ghe uela va etam kilakila Iesu

(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Laghe kuneIELA, me laghe kasueiniela. Laghe laoinie sio tale alena ateva namu ngateva ta pristi etoa. Pita ghe aaimuli, me masaueili ia

etana. ⁵⁵ Katoa taumattu laghe gheleila kura atea elome tale valavala atea, me laghe toka taliaala etana. Me Pita ghe toka teeila siola. ⁵⁶ Vause ateva tau ngai nongonongo anna ia ghe taraiela ta ghe tokatoka nongina kura atea ghe ramerame, me ghe tara sossolainiela, me ghe uela va, “Ia tee, ia o taumattu ngateva ghe kasukasu teeia.”

⁵⁷ Pita ghe ssakeaala me ghe uela ta vause ateva va, “Karika poi akilakilaia.”

⁵⁸ Karika masauna arighi me mene kateva ghe taraiela, me ghe ue etana va, “Io tee kateva etaira.”

Me Pita ghe uela ta taita ateva va, “Karika va aghi tee.”

⁵⁹ Kateva aoa ghe lange sio me kateva etaira ghe mene uela va, “Koronnaaili, ia oia taumattu ngateva ghe usiusia, ta ie tee aGalilii ia.”

⁶⁰ Me Pita ghe uela ta taumattu ngateva va, “Karika akilakila sa ateva uaaulieinia.” Nau eteva ghe tingina aippoaa me paolo ateva taita ia ghe aangarila. ⁶¹ Vau eteva ghe kiriela me ghe taatara lao sio ta Pita, me Pita ghe annaala inangarina Vau eteva ghe auliaala etana ghe uela va, “Ghaine auena paolo ateva taita ia eangari, aue kotoluata uue va utam kilakilaieghi.” ⁶² Liuna avalua o me ghe kupi ghoala, me ghe ngala alousiusieiliila.

*Lo atoa laghe aaitoiaa Iesu laghe piipilosia
(Mat 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ Lo atoa laghe aaitoiaa Iesu laghe tiuaala tani pilosia, me laghe uviuvia. ⁶⁴ Laghe sum rungaala matane, me laghe kookolomia va, “Uauliaa inangarina God va see ange posalaiola.” ⁶⁵ Me laghe aauliaa oroieili inangari karika masina tani auliaa teeia.

*Iesu ghe tinginala emua ta kansolo atoa
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)*

⁶⁶ Nau eteva ghe paila, namu ngatoa me namu ngatoa ta pristi etoa me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao, laghe toka aitauaala me laghe ssoaala Iesu etaira. ⁶⁷ Me laghe uela va, “Arova Mesaea io, uauliaa etaimami.”

Me Iesu ghe liula me ghe uela va, “Arova aghauliaa etaimim, karika poi aue am aiesoaa etaghi. ⁶⁸ Me arova aghele kolomiem va vaalua nannaaimim tale Mesaea, karika poi aue am ghele liu. ⁶⁹ Me nau too emaemae karika masau me aue Natuna ateva Taumattu ngateva aue etoka tale pai muenna ativilau ta God ateva sarasarakanaaili ia.”

⁷⁰ Laghe kolomiela va, “Ia avalua o, me io Natuna io God?”

Ghe liula me ghe uela va, “Ngam auliaala va aghi Natuna aghi God.”

⁷¹ Laghe uela va, “Sa ateva inangari ita mene laa pae ta mene rigghi taumattu? Ta angita tani nongola ta paane.”

23

Laghe laoa sio Iesu ta Paelat

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 19:28-38)

¹ Vara me ila akapa kansolo atoa laghe tingina saela me laghe kasueiniela, laghe laoinie sio ta Paelat. ² Me laghe tiuaala tani auliaa teeia. Laghe ue va, “Ngami ghe tarala taumattu ngateva etiitiuaa ppae kasina ninannaa tani ghelei saasakiaa tokatoka taumattu. Karika ealoanna va ami tau lao takis ta Siisa, me eue va ia Mesaea ngateva, kingi ia.”

³ Paelat ghe kolomila Iesu va, “Io kapuira kingi io ajiu etoa?”

Iesu ghe liula me ghe uela va, “Ue, nongina uaauliaa.”

⁴ Paelat ghe auliaala ta namu ngatoa ta pristi etoa me taumattu ngatoa va, “Karika ngatarala righi sesa gheeleiaane taumattu ngateva oia.”

⁵ Me laghe aulia ngasarasarakana va, “Eka-sukasu ekapa see oia eJiudia, me etiitiuaa voto sesa tale voto eaapasunga tale taumattu ngatoa. Ghe tiuaala eGalilii me ange mae sio eriere.”

Paelat ghe suu tau lao sio Iesu ta King Herot

⁶ Tale nongonongoane Paelat tale isaa o voto, ghe kolomila va, “Taumattu ngateva oia aGalilii ia, o karika?” ⁷ Nau eteva ghe kilala va Iesu ghe tokatoka tale pai etivilau King Herot ghe aaitarainia, ghe sungi taue lao sio ta Herot. Isaa o nau, Herot ghe sae mae eJerusalem.

⁸ Nau eteva Herot ghe tarala Iesu, ghe masi-masieliila, ta poli ang ghe aloanna vella tani

taraia. Poli tale uunguaane ghe nongonongo, me ghe aloannaaili tani taraia eghelei righi mirikol. ⁹ Eghe kolomiela tale oroi nikokkolomi, me Iesu karika ghe liu poila. ¹⁰ Namu ngatoa ta pristi etoa me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao laghe tiitingina, laghe aauliaa teeia inangari sarasarakanaaili. ¹¹ Herot me kapuna tau ngai uvii etoa laghe piipilosia, laghe kangkangainia, me laghe amolumolu emasinaaailiela, me laghe sungiela ghe mene lao sio ta Paelat. ¹² Ia o nau eteva, Paelat me Herot lalu ghe aikapukapuaala, poli nau too ang ghe lao sio lalu ghe aaisessaii.

Paelat ghe uela va Iesu emate

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Paelat ghe kolo aitauaala namuu ta pristi etoa, namu ngatoa me taumattu ngatoa. ¹⁴ Me ghe uela etaira va, “Am maeaa sio taumattu ngateva oio etaghi poli am ue va ia etiitiuaa ppae kasina ninannaa tani ghelei saasakiaa tokatokaa taumattu. Ghe tiitingina emua etaimim me aghe kolomiela kasina nikokkolomi, me aghe tarala va karika righi gheeleiaane sesa. ¹⁵ Ta nim nongina Herot ange sungi aaoghie mae sio etaita. Am taatara va karika righi sesa gheeleiaane va eghaa nimate. ¹⁶⁻¹⁷ Liuna avalua o anim parua, me atau velua.”*

¹⁸ Katengaata nonga ta laghe aiovaova ngalokoila tani ue va, “Ukasuaa taumattu ngateva

* **23:16-17:** Kasina uru ngai laghe pitila, laghe uela va 17 Me etani tau velu kateva taumattu elao etaira tale nivelu eitaua ngateae la kolokoloa va Pasova.

ona, me utau velu Barabas emae etaimami!”
 19 (Barabas laghe atokaie ssola tale ale mata voovoo, ta poli ia ghe muemua niamakatakata tale masaliki taatara, me ghe aiuvi ematela.)

20 Poli aaloannaane tani tau velu Iesu, Paelat ghe mene kolo taula taumattu ngatoa. 21 Me laghe ovaova atingina me laghe ue va, “Avukalaie saela tale aikotoo!”

22 Aiaakotonna ghe mene uela etaira va, “Poli saa? Sa ateva voto sesa taumattu ngateva oio ghe gheleila? Karika ngaghe tarala righi gheeleiaane sesa va emate, liuna avalua o aparua me atau velua.”

23 Laghe ovaova me laghe akorokorongana va esae vukala tale aikotoo. Uneira niaore ghe koronnala. 24 Paelat ghe nnaala va eaimuli tee aaloannaaira. 25 Ghe tau vella taita ateva laghe aloannaiela ghe tokatoka tale ale mata voovoo mausi ghe muemua niamakatakata me ghe aiuvi ematela, me ghe taula Iesu tale aloannaaira.

Laghe avukala saela Iesu tale aikotoo
 (Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Nau eteva tau ngai uvii etoa laghe kaaka-sueinia elaolao, laghe kune atokala Saemon atala nge Saerini ia, ghe rekata sae mae me ghe aloanna tani sso tale masaliki taatara atae. Me laghe tau lao sio aikotoo ateva etana va esaua, me eaimuli tee Iesu. 27 Oroieili taumattu ngatoa laghe aaimuli tee Iesu, me elome etaira vause atoa laghe alousiusi teeia. 28 Iesu ghe kiriela me ghe uela etaira va, “Vauseni nge Jerusalem atoa, am rau mene alousiusi teeieghi. Am alousiusi

teeiem me natuim atoa. ²⁹ Ta poli kateva nau aue emae, aue am ue va, ‘Nimasimasi tale vause atoa kina ngere ila, lo atoa karika righi natuira, me lo atoa karika laghe süssu.’ ³⁰ Tale isaa o nau, “‘Aue la kolo motouru etoa va, “Am katuu saoaala etaimami!”

me saesaena atoa va, “Am akouemamila!” ’

³¹ Taumattu ngatoa la gheelei teeieghi, me karika aghe gheleila righi voto sesa. Alousiusi etaimim arova auena la ghelei teeiem, poli am ghe gheleila voto sesa.”

³² Mene ghalua taumattu, gheeleiaairarua sesa, laghe ghaa teeilalueta tani laa uvi ematelalua.

³³ Nau eteva laghe lao sio tale voto ateva la kolokoloa va “Voto ateva arova Riu uru taumattu ngateva” etana, tale ia o voto ateva laghe avukalaie saela tee lo alua gheeleiaairarua sesa, kateva tale pai muenna ativilau, me kateva tale pai uaise ativilau. ³⁴ Iesu ghe uela va, “Tamaghi, ukkaluaa, ta poli karika la kilakila va voto ateva la gheeleia sesaaili ia.”† Me tau ngai uvii etoa laghe tiuaala tani anamisi tani aikoita ghinnanina.

³⁵ Taumattu ngatoa laghe tingina taatara, me namu ngatoa laghe attara teeia. Me laghe ue va, “Ghe asaangila katoa, tau veluela me easaangia, kotiva kapuna Mesaea ia God, me God ghe suit-oongainiela.”

³⁶ Tau ngai uvii tee atoa laghe saela, me laghe piipilosia, me laghe tau lao sio manu eteva

23:29: Luk 21:23. **23:30:** Osea 10:8; Aotu 6:16. **23:34:** Sams 22:18. † **23:34:** Kasina uru ngai laghe pitila, karika laghe pitila isaa oia inangari. **23:35:** Sams 22:7-8. **23:36:** Sams 69:21.

sarasarakana ia, ³⁷ me laghe ue va, “Kotiva kapuira kingi io aJiu etoa, uasaangio.”

³⁸ Epona etana laghe pitila tuku inangari eteva va, “Terai oia kapuira kingi ia aJiu etoa.”

³⁹ Kateva ta lo alua gheeleiaairarua sesa ghe aauliaa tee Iesu va, “Karika io va Mesaea io? Uasaangio me uasaangi teeiengalua!”

⁴⁰ Mene kateva ghe sessaiela tani nongo, me ghe uela va, “Karika umaamatauta God? Poli kateva nonga ia aipolipoli eteva angita ghaaiela. ⁴¹ Italua, italu ghaaghaa aipolipoli tale gheeleiaaitalua sesa. Me ia oio taumattu ngateva karika righi sesa gheeleiaane!”

⁴² Vara me ghe uela va, “Iesu, unnainaghi nau eteva umae tale ararimangalim ateva.”

⁴³ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghaaulia ngakoronna etam, ghaine angu toka teeieghila tale umana utana atingiu God.”

Matemateane Iesu

(Mat 27:45-46; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Pai ngelo sinaka ativilau‡ ghe mae sio, me saurrom ateva ghe akou ekapala kosa ateva lomosina ta 3 kilok elo alai,§ ⁴⁵ ta poli sinaka ateva ghe saurromienala tale ia o voto ateva. Me kalio atiulu ghe vuuvukala tale ale manga ateva ghe tarriila me ghe ghaluevilaula. ⁴⁶ Iesu ghe sama anamuula me ghe uela va, “Tamaghi, maamauluaaghi ngatautau aatu ta nimam.” Nau

‡ **23:44:** Pai ngelo sinaka ativilau Tale inangari nge Grik, ghaonovina (6) ateva aoa. § **23:44:** 3 kilok elo alai Tale inangari nge Grik, ta aiaaghasiona (9) ateva aoa. **23:45:** Hib 6:19-20; 10:19-20.

eteva ghe auliaala llo me ghe ainoana aruula me ghe matela.

⁴⁷ Kapuira namu ngateva tau ngai uvii etoa ghe tarala isaa o voto ghe lutula, ghe tau saela God me ghe uela va, “Koronna, ia oia taumattu ngateva tau ghulughuluena ia.” ⁴⁸ Oroi taumattu laghe mae sio laghe tarala sa ateva ghe lutula, laghe aalousiusi me laghe kasula. ⁴⁹ Me lo atoa laghe kilakilaia me vause atoa laghe usiela arau eGalilii laghe tiitingina amasau, me laghe tarala sa ateva ghe lutula.

Laghe kaiaala Iesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰ Kateva taita, ararina atea ta Josep, ia kateva ta kansolo atoa me masi taumattu ia me ghulughuluena ia, ⁵¹ karika ghe lao aitaaua tee sio nannaaira kansolo atoa laghe nnaala me voto laghe gheleila. Tanganuena tale masaliki taatara atea eArimatia, katea uneira masaliki taatara aJiu etoa. Me ghe toitoi tani tara ararimangalina ateva God. ⁵² Ghe lao sio ta Paelat me ghe kolomila Iesu etana. ⁵³ Me ghe ghaaiela me ghe sumuela tale kalio, me ghe alokoiela tale lienga atea laghe kai essola tale atu. Karika laghe alokoi poi teva taumattu etana. ⁵⁴ Nau eteva oia nau niaimonomosiaa ia, me nau manga ateva ang ghe aakalakalaa.

⁵⁵ Vause atoa laghe mae aitaaua tee sio Iesu eGalilii laghe mene usila Josep, laghe tarala lienga atea, me laghe tarala vaalua laghe alokoie ssola. ⁵⁶ Vara me laghe lao sio tanganneira, laghe

aimonomonisiaala voto masi ngusungusuaane. Me laghe ainoanala tale nau manga ateva nongina inangari nipaopao eaauliaa.

24

Iesu ghe mene totula

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Me tale aitiutiu eteva nau, elue talaua poopooa, vause atoa laghe ghaala voto masi ngusungusuaane laghe aimonomonisiaala me laghe lao sio tale lienga niaikkaia ngateae. ² Me laghe tarala atu eteva angila ghe atakiri veluela nongina laghe atingina rungaala atamani lienga niaikkaia ngateae. ³ Laghe kupi ssola me karika laghe tarala Vau eteva Iesu. ⁴ Laghe tingina nannaa, vara me laghe tarala taita alua lalu ghe tiitingina akalakalaa etaira, mallanga ateva tale ghinnaniirarua. ⁵ Vause atoa oia laghe matautula, me laghe tturru siola tapaa kosa, me taita alua oia lalu ghe uela etaira va, “Vaalua me am paepae taumattu sakesake nongina taumattu matena? ⁶ Karika ia oia; ange totula! Am rooroo tani annaa nongina ghe auliaala etaimim nau eteva ghe tokatoka arau eGalilii. ⁷ Ghe uela etaimim va, ‘Aue la tau lao Natuna ateva Taumattu ngateva ta nimaira tau ngai ghelei ssavoto atoa, me aue la avukalaie sae tale aikotoo ateva, me aue kotonna ateva nau aue emene totu.’ ” ⁸ Me laghe nnaala isaa oia inangari Iesu ghe auliaala.

⁹ Me laghe kasu vulila lienga niaikkaia ngateae. Nau eteva laghe kiriaa lao sio, laghe kiukiuuuala

isaa oia voto ta kasangaulu kateva (11) disaepolo, me mene katoa taumattu. ¹⁰ Meri aMakdala ia, Joana, me Meri kinna Jeimis, me mene kasina vause, laghe auliaala isaa oia voto ta apostolo atoa. ¹¹ Me laghe nannaa va vause atoa laghe auliaa kapa atoa, me karika laghe aiesoaala inangariira. ¹² Vara me Pita ghe tingina saela me ghe ilou lao sio tale lienga niaikkaia ngateae, ghe turruaa siola me ghe tarala nonga kalio, me ghe oghiaa lao sio tanguena, me ghe nnangailiila isaa o voto ghe lutula.

*Nikasu tani lao Emmaus
(Mak 16:12-13)*

¹³ Ie nonga o nau eteva ghalua tana kapuna Iesu lalu ghe laolao tale kateae masaliki la asease va Emmaus, eroroo kasangaulu kateva (11) kilomita* tani kasu eJerusalem me tani lao etana, ¹⁴ me lalu ghe kiukiuaa isaa akapa oia voto ghe lutula. ¹⁵ Lalu ghe aikolomi me lalu ghe kiukiu, me Iesu ghe sokotilaluela me ghe kasu eitauaa teeilaluela; ¹⁶ God ghe ghelei rungainilaluela va lalu rau mene tara kila Iesu.

¹⁷ Iesu ghe uela etairarua va, “Sa ateva amalu kiukiueinia nau eteva amalu kasukasu emae-mae?”

Lalu ghe tinginala, me taatarairarua ghe alousiusinnala. ¹⁸ Kateva etairarua, ararina atee ta Kliopas, ghe liula me ghe uela etana va, “Koti io nonga kateva taumattu eJerusalem karika ukilak-ila saa voto ghe lutula isaa to nau ang ghe lao sio, no?”

* **24:13:** kasangaulu kateva (11) kilomita Tale inangari nge Grik, 60 stadia.

¹⁹ Iesu ghe kolomilalueta va, “Saa voto?”

Lalu ghe liula me lalu ghe uela va, “Voto ghe lutula ta Iesu aNasareti ia. Ia oia taumattu ngat-eva propete ia, me inangarina me gheeleiaane sarasarakana ta matane God me taumattu ngat-²⁰toa. ²⁰ Kapuuta namu ngat-²¹toa ta pristi etoa me mene katoa tau ngai toitoi laghe tau veluela me laghe uvi emateala tale aikotoo. ²¹ Ami ghe nanaa va ia oia taumattu ngat-eva aue ghe ghaa oghi ita aIsraeli etoa! Me tee, ghaine ange kotonna atevala nau isaa oia voto ghe lutula. ²² Me tee, katoa kapuimami vause la asoghisoghiemamila; nau la siola nongina laghe alokoila Iesu, ²³ me karika la taraiela. La oghila, me la uela va la tara nongala ensolo alua, me ensolo alua lalu uela va ange totula. ²⁴ Me katoa kapuimami la lao sio nongina laghe alokoila Iesu, me la tarala va koronna llo vause atoa la ghauliaala, poli karika la taraiela.”

²⁵ Me Iesu ghe uela etaira va, “Alokapakapa iemalua? Aanasaaali iemalua tani aiesoaa voto akapa propete atoa laghe auliaala! ²⁶ Karika amalu kilakila va Mesaea etani ghaa mua nimmarikana tale isaa o voto me auena ekupi sso tale mallangina ateva?” ²⁷ Vara me Iesu ghe kiri tau lao sio etairarua saa voto laghe auliaala ekiukiueinia elome tale Uru ngai Manga akapa ateva. Etiitiuaa tale unna vuku Moses me voto propete atoa laghe pitila.

²⁸ Vara angilotolu ghe reerekata tale masaliki eteae lalu ghe laolao etana, me Iesu ang ghe

gheeleei va ghe kasu vulilalua. ²⁹ Me angilalu ghe gheeleei rungarungainia tani ue va, “Ita ghaso. Sinaka ateva ange laa siosio, me ghaisa ngarighi evoo.” Me ghe kupi ssola tani toka teeilalua.

³⁰ Nau eteva ghe toka aitauaa teeilalue siola tale tevoo ateva, ghe ghaala verete, ghe kaili emasinala, ghe pirila me ghe tiuaala tani tau lao etairarua. ³¹ Me matairarua ghe otila, me lalu ghe tara kilaiela, me ghe aikapakapaaiila tale taatarairarua. ³² Me angilalu ghe aikolomieini-lalua va, “Karika va isaa oia voto eataatala tale urunguitaniitalua nau eteva esamasama teeitalua tapaa salana me nau ekiri tau mae sio Uru ngai Manga ateva etaitalua.”

³³ Arovaeangaili ta lalu ghe tingina saela me lalu ghe kiriaa siola eJerusalem. Me lalu ghe tarala kasangaulu kateva disaepolo me mene katoa kapuira taumattu laghe tokatoka aitauaa ³⁴ me laghe ue va, “Koronna! Vau eteva ange totula me erekataala ta Saemon.” ³⁵ Me taita alua lalu ghe kiukiuuuala sa ateva ghe lutula tapaa salana, me vaalua lalu ghe tara kilala Iesu nau eteva ghe pirila verete.

Iesu ghe rekataala ta disaepolo atoa

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Apos 1:6-8)

³⁶ Nau eteva laghe toka kiukiuua isaa o voto me katengaata ta Iesu ghe tingina polakila elome etaira, me ghe uela etaira va, “Luei aue etoka aitauaa teeiem.”

³⁷ Laghe soghila me laghe matautula, ta laghe annaa va laghe tarala raroaina ateva Iesu. ³⁸ Ghe uela etaira va, “Vaalua me am soghila? Vaalua me nannaaimim eghaaghalua? ³⁹ Am tarala nimaghi me kekeghi. Aghi oia! Am posoaghila me am tara; raroai eteva karika righi malatauna me riuna, nongina aghi!”

⁴⁰ Nau eteva ghe auliaala voto oia me ghe apasungaala nimane me kekena. ⁴¹ Laghe masimasieiliila me laghe soghila tani tara Iesu, me karika laghe aaiesoaa va voto laghe tarala koronna, me Iesu ghe kolomilala va, “Righi aneimim inana?” ⁴² Laghe tau lao sio tuku kko arighi laghe tungi esaela tale kura, ⁴³ ghe ghaaiela, laghe taatara me ghe namaiela.

⁴⁴ Ghe uela etaira va, “Isaa oia voto ngaghe auliaala etaimim nau eteva aghe tokatoka teeiem. Isaa akapa voto laghe piti elokoila elome tale kanna inangari nipaopao Moses, propete atoa me Sams, etani lutu ekoronna.”

⁴⁵ Me ghe otila nannaaira va la tara kila Uru ngai Manga ateva. ⁴⁶ Ghe uela etaira va, “Isaa o voto laghe piti elokoila va: Mesaea aue emarikana me aue emate, me aue emene totu tale nimate tale kotonna ateva nau, ⁴⁷ me aue la ppooaa ninna ngaioghioghiaa tale ararina atea, me nikkaluaa tale uunguaa ssavoto, aue erooa ngakapa kosa ateva, etiuaa eJerusalem. ⁴⁸ Am oia am ghe tarala me aue am ppooaa isaa oia voto. ⁴⁹ Aghi aue asungi tau aatu sa ateva Tamaghi ghe

24:37: Mat 14:26. **24:44:** Luk 9:22. **24:48:** Jon 15:27; Apos 1:8. **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Apos 1:4.

aulieiniela tale inangari nialokoi; am toka arau oia tale masaliki taatara atea e lomose ta am ghaa sarasarakana aue ekasu epona liu.”

*Iesu ghe saela epona liu
(Mak 16:19-20; Apos 1:9-11)*

⁵⁰ Vara me ghe kasueinilala, me laghe lao sio eBetani, ghe atingina saela nimana epona me ghe arangiseilala. ⁵¹ Nau eteva ghe aarangiseila, me ghe kasu vulilala me God ghe ghaaie saela epona liu. ⁵² Me laghe kkaueiniela, me laghe oghi lao sio eJerusalem tee nimasiasi. ⁵³ Laghe nim tokala o tale ale manga ateva me laghe tautau sae ararina atea God.

Mussau-Emira Bible
Portions of the Holy Bible in the Mussau-Emira
Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Mussau-Emira
long Niugini

copyright © 2006, 2008, 2013, 2016, 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mussau-Emira

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-11-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

9cad943-c245-5983-a663-5b2655bf0449